

Nr 66

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Å kapitalbudgeten äskas under investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. en medelsanvisning om 45 033 000 kronor. Med hänsyn till förefintliga reservationer å anslaget beräknas emellertid den totala verkliga medelsförbrukningen uppgå till omkring 65 000 000 kronor, den största investering som hittills gjorts inom mentalsjukvården.

Av det äskade anslaget hänför sig omkring 24 400 000 kronor till fullföljande av byggnadsarbetena vid de tre nya mentalsjukhusen i Falköping, Örebro och Bollnäs, samt vid psykopatsjukhuset i Katrineholm och sjukhuset i Sala för högggradigt psykiskt efterblivna.

Sjukhuset i Falköping — Falbygdens sjukhus — som får 784 platser beräknas kunna börja beläggas redan innevarande budgetår och vara helt färdigt till hösten 1961.

De övriga fyra sjukhusen — som medför ett platstillskott för den egentliga mentalsjukvården om 1 625 platser och för psykiskt efterblivna med 540 platser — beräknas kunna tagas i bruk under budgetåren 1962/63 och 1963/64.

Det beslutade nya mentalsjukhuset i anslutning till Stockholms läns landstings nya lasarett i Upplands-Väsby har med hänsyn till väntade bullerstörningar från Arlandafältet icke ansetts kunna komma till stånd. I stället förordas en mindre enhet om 200 å 300 platser i anslutning till landstingets centrallasarett i Danderyd samt ett nytt kombinerat mentalsjukhus och lasarett i den södra länsdelen.

För fortsatt upprustning av de befintliga sjukhusen m. m. äskas omkring 20 640 000 kronor. I denna del innebär förslagen ett tillskott med i runt tal 1 000 nya vårdplatser. Då emellertid samtidigt omkring 620 platser kommer att rivs och genom renovering i befintliga vårdpaviljonger platsantalet kan beräknas minska med 160 kommer nettotillskottet att uppgå till omkring 220. Samtidigt utvinnes ca 740 definitivt upprustade platser.

Förslag framlägges vidare om uppförande av en första vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar om 52 vårdplatser vid Ulleråkers sjukhus.

Under reservationsanslaget till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. äskas 3 054 000 kronor. Av detta belopp hänförs sig omkring 1 025 000 kronor till slutförande av utrustningen av Falbygdens sjukhus samt fortsatt utrustning av sjukhusen i Örebro och Bellnäs. Återstående ca 2 030 000 kronor avses alltså för utrustning av nytillkommande eller renoverade vårdavdelningar m. m. vid de befintliga sjukhusen. Utöver nu angivna belopp begäres beställningsbemyndigande för ytterligare utrustning till sistnämnda båda nya sjukhus, psykopatsjukhuset i Katrineholm och Vipeholms sjukhus om sammanlagt 3 000 000 kronor.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen samt statsrådet Lindström anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson.

I årets statsverksproposition, elfte huvudtiteln, punkten 39, har reservationsanslaget till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. upptagits med ett preliminärt beräknat belopp om 3 000 000 kronor. Anledningen härtill var att beredningen av anslagsfrågan vid tiden för statsverkspropositionens färdigställande icke kunnat slutföras.

Vidare har Kungl. Maj:t i samma proposition på min hemställan under kapitalbudgeten, inrikesdepartementet, statens allmänna fastighetsfond, punkten 3, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1961/62 beräkna ett investeringsanslag av 45 000 000 kronor.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga hithörande spörsmål.

I. Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.

Framställning från mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation

Inledning

I skrivelse den 15 december 1960 anför mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation.

Det fastställda antalet vårdplatser vid de egentliga mentalsjukhusen uppgick den 31 december 1959 till 20 986, vilket innebar en ökning med 317 platser i jämförelse med platsantalet vid samma tidpunkt år 1958. Vid sjukhusen var under år 1959 i medeltal 21 822 platser belagda, vilket sålunda utgjorde en överbeläggning med 836 patienter eller 4 procent av det fastställda platsantalet. Jämfört med närmast föregående år hade en minskning i överbeläggningen inträtt med 340 eller med nära en tredjedel. An-

talet exspektanter minskade från år 1958 med 163 till 811, motsvarande ungefär 17 procent.

I överensstämmelse med den reviderade generalplanen föreslår delegationen, att arbetena med uppförande av Falbygdens, Mellringe och Bollnäs sjukhus samt sjukhuset för höggradigt psykiskt efterblivna i Sala skall fortsätta. Arbetena med uppförande av sjukhuset i Katrineholm för vård av s. k. psykopater har påbörjats under år 1960 och medel äskas för arbetenas fortsättande.

Beträffande det av 1957 års riksdag beslutade nya mentalsjukhuset i Stockholms län, avsett att direkt anslutas till ett nytt lasarett i Upplands Väsby, har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 maj 1960 förklarat sig vilja framdeles, efter slutförande av pågående undersökningar rörande bullerstörningar från flygtrafiken vid Arlanda, meddela beslut ifråga om godkännande av avtal med Stockholms läns landsting och om anvisande av det medelsbelopp om 1 000 000 kronor, som av riksdagen ställts till förfogande för ändamålet. 1956 års flygbullerutredning har sedermera i yttrande den 20 oktober 1960 förklarat, att det ur utredningens synpunkter måste vara olämpligt att företaga en omfattande investering för ett nytt mentalsjukhus på den därför avsedda platsen. Vid detta förhållande bör tidpunkten för uppförande av ett sjukhus i Stockholms län beräknas bli förskjuten åtminstone ett år.

Sedan statsmakterna år 1960 dels beslutat en minskning av det för Mellringe sjukhus ursprungligen planerade platsantalet från 780 till 720 och en ökning av platserna vid sjukhuset i Stockholms län med 60 till 687, dels ock godtagit en överarbetning av byggnadsprogrammet för psykopatsjukhuset för att nedbringa dess kostnader, uppgår det totala medelsbehovet för de nya mentalsjukhusen till drygt 163 miljoner kronor. Därav har hittills anvisats tillhoppa 71,7 miljoner kronor. Det resterande investeringsbeloppet kan beräknas under tiden för sjukhusens uppförande komma att fördela sig på varje budgetår enligt följande investeringsplan.

Sjukhus	Anvisat t. o. m. budget- året 1960/61	Beräknat medelsbehov för budgetår					Summa
		1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	
1. Falbygden.....	28,6	2,4					31,0
2. Mellringe.....	17,8	3,0	7,0	2,7			30,5
3. Bollnäs.....	14,0 ¹	5,0	8,0	5,0			32,0
4. Upplands Väsby.....	1,5	3,0	4,0	10,0	10,0	2,6	31,1
5. Sala (psykiskt efter- blivna).....	5,6	7,5	8,0	3,1			24,2
6. Psykopatsjukhus.....	4,2	6,0	4,2				14,4
Summa	71,7	26,9	31,2	20,8	10,0	2,6	163,2

¹ Inklusive av arbetsmarknadsstyrelsen anvisade 2 550 000 kronor.

Den omfördelning av investeringsbehovet för nya mentalsjukhus, som denna plan innefattar i jämförelse med den för innevarande budgetår, beräknas icke medföra någon nämnvärd försening av sjukhusens färdigställande med angivet undantag för sjukhuset i Stockholms län. Följes den nu redovisade investeringstakten, väntas de pågående arbetena med sjukhusens uppförande — varigenom tillskapas sammanlagt 2 409 vårdplatser för mentalt sjuka och 540 platser för psykiskt efterblivna — bli slutförda för Falbygdens sjukhus sommaren 1961, för psykopatsjukhuset våren 1963, för Mellringe sjukhus hösten samma år samt för sjukhusen i Bollnäs och Sala våren 1964. Medelsbehovet för detta ändamål för nästa budgetår uppgår till 23,9 miljoner kronor. Ett sjukhus i Stockholms län kan därutöver kräva 3 miljoner kronor.

Frågan om vilka principer som slutligen bör gälla för smittrening av avloppsvatten från sjukvårdsinrättningar är föremål för utredning inom medicinalstyrelsen och delegationen har i avvaktan på ett slutgiltigt ställningstagande hittills icke framlagt något förslag i ämnet. I samråd med medicinalstyrelsen har delegationen emellertid funnit sig böra åstadkomma en lösning av smittreningsfrågan för i första hand de nya mentalsjukhusen med hänsyn till att erforderliga anordningar av ekonomiska skäl lämpligen bör vidtagas i samband med sjukhusens uppförande. Delegationen har därvid i överensstämmelse med styrelsens uppfattning utgått ifrån att förhållandena vid ett mentalsjukhus icke helt kan bedömas enligt samma normer som för kroppssjukhusen. Det måste bl. a. beaktas, att de patienter vid mentalsjukhusen, som lider av tuberkulos i smittsamt skede, regionvis är samlade till särskilda specialavdelningar vid vissa sjukhus. Förhindrande av smitta från andra patienter lidande av smittsam sjukdom kan enligt styrelsen lämpligen ske genom att sammanföra sådana patienter till infektionsavdelningar inom en viss paviljong. Vid ett sjukhus med 800 vårdplatser har omkring 60 platser ansetts behöva avskiljas för ändamålet. Erforderliga speciella smittreningsanordningar, som alltså kan begränsas till att omfatta enbart infektionsavdelningar, bör avse homogenisering och klorering av obehandlat spillvatten. Härför behövliga anläggningar bör bli utförda och placerade på sådant sätt, att de kan kompletteras med låggradigt reningsverk, därest framtida kontrollundersökningar skulle visa en otillräcklig rening. Delegationen beräknar kostnaderna för smittreningsanläggningar vid de fem nya mentalsjukhusen till 0,5 miljoner kronor.

I betänkandet om den psykiska barna- och ungdomsvården (SOU 1957: 40) föreslog mentalsjukvårdsdelegationen inrättande av fem eller sex mentalsjukhus för barn och ungdom. Efter samråd med mentalsjukvårdsberedningen föreslår nu delegationen, att en första vårdenhet om 52 platser, speciellt avsedd för ifrågavarande klientel, inrättas vid Ulleråkers sjukhus för en beräknad kostnad av omkring 4 miljoner kronor. Delegationen

avser att om möjligt slutföra den fortsatta projekteringen av vårdenheten inom sådan tid, att de förberedande byggnadsåtgärderna kan påbörjas vid utgången av nästa budgetår. Arbetena med vårdenhetens uppförande torde taga en tid av två år i anspråk.

Vidare föreslår delegationen, att arbetena med uppförande inom Vipeholms sjukhusområde av den avdelning om 60 platser för vård av höggredigt psykiskt efterblivna barn fortsättes. Denna vårdenhet torde kunna tagas i bruk vid 1963 års ingång.

Vad härefter beträffar de befintliga mentalsjukhusen har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanerna för upprustning och utbyggnad av dels Ryhovs, S:ta Gertruds och Sätters sjukhus och dels Ulleråkers, S:t Lars' och Frösö sjukhus ävensom en plan för den fortsatta upprustningen och utbyggnaden av S:t Jörgens sjukhus. De om- och nybyggnader som anses erforderliga ansluter i allt väsentligt till de i planerna uppdragna riktlinjerna. Vidare redovisar delegationen förslag till principplaner för upprustning och utbyggnad av S:t Sigfrids och Restads sjukhus och framlägger för Mariebergs sjukhus en plan för det slutliga färdigställandet av detta sjukhus. Därjämte upptager delegationen till behandling frågan om den framtida organisationen av mentalsjukvården i Södermanlands län och förordar i samband därmed bl. a., att principbeslut fattas om uppförande av ett nytt mentalsjukhus i anslutning till lasarettet i Nyköping som ersättning för S:ta Annas sjukhus, vilket planenligt bör nedläggas.

Delegationen har funnit skäl att i viss mån ompröva vårdplatsbehovet inom de för resp. sjukhus avsedda upptagningsområdena, bl. a. mot bakgrunden av verkställda inventeringar av beläggningsförhållandena å de statliga mentalsjukhusen i landet. Härigenom har i något fall en minskning av det för sjukhusen tidigare planerade definitiva platsantalet kunnat förordas i syfte bl. a. att skapa ökade förutsättningar för en framtida uppdelning av vårdorganisationen för egentligt mentalt sjuka i ett län på flera mindre vårdenheter med anslutning till kroppssjukhus, där de lokala förhållandena så medgiver. Delegationens ställningstaganden till dessa frågor liksom beträffande sjukhusens framtida organisation och utformning har skett i samråd med representanter för vederbörande landsting. Tidigare beslutade moderniseringsåtgärder vid nu berörda sjukhus har infogats i de redovisade planerna och nya byggnadsförslag ingår som ett led i planernas fortsatta genomförande. De mest omfattande nybyggnadsförslagen avser nybyggnader vid Ulleråkers och S:t Lars' sjukhus för medicinska centra med därtill direkt anslutna vårdavdelningar ävensom lokaler för de där nyinrättade avdelningarna för forskning och undervisning.

Individuella planer för modernisering av befintliga sjukhus för vård av egentligt mentalt sjuka — tillhoppa tio stycken — avser liksom de planer

delegationen tidigare redovisat de äldre sjukhus, som bedömts kräva de mest omfattande om- och nybyggnadsåtgärderna. Med hänsyn till de standardmässiga brister, som i regel vidlåder byggnadsbestånden vid dessa sjukhus, är det angeläget, att planerna blir genomförda i den takt, som evakueringsmöjligheter och byggnadstekniska hänsyn medgiver. De samlade kostnaderna härför har preliminärt beräknats uppgå till 255 miljoner kronor. Utslaget å den för varje sjukhus antagna ombyggnadstiden fördelar sig det framtida medelsbehovet per budgetår enligt följande.

Medelsbehov för budgetår

Sjukhus	An- visat	61/62	62/63	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70	Sum- ma
1. Ulleråker . .	1,3	2,7	5,0	5,0	5,0	5,0					24
2. Ryhov	2,5	2,0	7,0	6,5	4,0	3,0	3,0	2,0	1,0		31
3. S:ta Gertrud	1,8	1,6	3,6	4,0	3,5	3,5	3,0	2,0	2,0	2,0	27
4. S:t Sigfrid .	—	—	2,0	3,0	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0		21
5. S:t Lars . . .	—	3,8	9,2	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	3,0		36
6. S:t Jörgen . .	11,8	2,2	5,0	5,0	4,0						28
7. Restad	—	1,3	3,7	4,0	4,0	4,0	4,0	3,0			24
8. Marieberg . .	—	—	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0				10
9. Säter	1,1	2,4	5,0	5,5	5,0	3,0	2,0	2,0	2,0		28
10. Frösö	—	1,7	2,3	4,0	5,0	5,0	4,0	4,0			26
Summa	18,5	17,7	44,8	43,0	39,5	33,5	25,0	20,0	11,0	2,0	255

Delegationen avser att i samband med sina petita för budgetåret 1962/63 framlägga förslag till planer för den slutliga utrustningen av i första hand S:ta Maria, Umedalens och Furunäsets sjukhus. En motsvarande planläggning beträffande de statliga sjukhusen för vård av psykiskt efterblivna är även avsedd att komma till stånd. I detta syfte har frågan om den i framtiden mest ändamålsenliga vårdorganisationen för detta klientel upptagits till utredning inom delegationen.

Föreslagna nya vårdavdelningar vid förut angivna och övriga befintliga mentalsjukhus representerar ett platsantal av 1 106. Vårdpaviljonger, som föreslås bli renoverade, inrymmer sammanlagt 903 vårdplatser. Efter genomförd renovering minskas platsantalet med 161. Genom dessa och andra byggnadsåtgärder aktualiseras att riva gamla vårdpaviljonger med sammanlagt 724 platser. Under förutsättning att dessa rivningar kommer till stånd — vilket är angeläget av bl. a. byggnadstekniska och driftsekonomiska skäl — representerar sålunda de framförda byggnadsförslag, som angår befintliga sjukhus, ett nettotillskott av (1 106 — 161 — 724) 221 vårdplatser.

Medelsbehovet för byggnadsarbeten vid de befintliga sjukhusen för budgetåret 1961/62 uppgår till sammanlagt 19 675 000 kronor, varav 5 285 000 kronor för fortsättningsarbeten och 14 390 000 kronor för nya arbeten. 1 000 000 kronor avses för nämnda nybyggnader för medicinska centra m. m. vid Ulleråkers och S:t Lars' sjukhus, 4 085 000 kronor för fort-

sätta arbeten för uppförande av eller upprustning inom vårdpaviljonger vid andra sjukhus och 7 050 000 kronor för påbörjande av dylika arbeten. Arbeten, som berör lokaler eller anordningar vid samtliga befintliga sjukhus för en aktiv terapeutisk verksamhet — diagnostik och behandling, arbets- och rörelseterapi samt socioterapi m. m. — kräver 2 360 000 kronor. Återstående 5 180 000 kronor belöper på upprustning eller utbyggnad av lokaler för administration, ekonomi och drift, anordningar för vatten och avlopp samt yttre arbeten.

Slutligen föreslår delegationen, att för nästa budgetår anvisas 293 000 kronor till elektriska arbeten vid vissa befintliga sjukhus samt 3 750 000 kronor till delegationens fortsatta utrednings- och projekteringsarbete.

Kostnaderna för de föreslagna nya byggnadsföretagen är preliminärt beräknade och grundar sig på prisläget den 1 juli 1960.

Delegationen har avgivit här berörda förslag efter samråd med mental-sjukvårdsberedningen.

Psykiatriska sjukhuset i Stockholm

Renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m.

Vid 1959 års riksdag (prop. nr 87; rskr. 183) beslöts, att renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m. vid sjukhuset skulle företagas för en beräknad kostnad av 630 000 kronor. För ändamålet anvisades 300 000 kronor.

Av delegationen för innevarande budgetår gjorda anslagsäskanden för fortsättande av byggnadsföretaget har departementschefen i proposition nr 93/1960 ansett sig icke böra förorda, då arbetena ännu icke påbörjats med hänsyn bl. a. till osäkerheten om förläggningen av de rättspsykiatriska undersökningarna. Enligt vad medicinalstyrelsen uppgivit kan denna fråga lösas genom vissa provisoriska arrangemang utanför sjukhusområdet utan att sjukhusets medicinska centrum behöver tagas i anspråk för ändamålet. Under hösten 1960 har vissa renoveringsarbeten, som icke berör rättspsykiatriens lokaler, påbörjats inom medicinskt centrum. Såväl dessa som övriga arbeten kan och bör fullföljas under nästa budgetår.

Återstoden av den beräknade kostnaden (630 000 — 300 000) 330 000 kronor bör därför anvisas för budgetåret 1961/62 och ställas till medicinalstyrelsens förfogande.

Merkostnad för renovering av vissa vårdavdelningar

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1957 års riksdag (prop. nr 103; rskr. 237), att vårdavdelningarna vid sjukhuset skulle renoveras för en beräknad kostnad av 900 000 kronor. För ändamålet har 1957, 1958 och 1959 års riksdagar anvisat nämnda belopp.

I proposition nr 93 till innevarande års riksdag redovisades en av medicinalstyrelsen beräknad merkostnad om sammanlagt 400 000 kronor till följd av vissa erforderliga kompletteringsarbeten. Enligt riksdagens beslut (rskr. nr 208) anvisades 300 000 kronor för utförande under innevarande budgetår av huvuddelen av de av merkostnaderna omfattade arbetena. Dessa arbeten beräknas av styrelsen kunna fullföljas under nästa budgetår.

Aterstoden av den beräknade merkostnaden (400 000 — 300 000) 100 000 kronor bör således anvisas och ställas till medicinalstyrelsens förfogande.

Ulleråkers sjukhus i Uppsala

Plan för upprustning

I anslagsäskandena för innevarande budgetår framlade delegationen ett förslag till principplan för upprustning och utbyggnad av Ulleråkers sjukhus, vilket i huvudsak vann statsmakternas bifall (prop. nr 93; rskr. nr 208). Med utgångspunkt från de uppdragna riktlinjerna har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanen och framlägger följande förslag till om- och nybyggnadsåtgärder.

Platsbehov. I principplanen förutsattes att sjukhusets upprustning borde avse omkring 900 platser för egentligt mentalsjuka. Därutöver skulle vid sjukhuset finnas 60 platser för tbc-patienter från upptagningsområden jämväl för andra mentalsjukhus inom Mellansverige, 50 vårdplatser för mentalt sjuka barn och ungdomar samt 210 vårdplatser för högggradigt psykiskt efterblivna, varav 130 platser för barn och 80 platser för vuxna. I planen förutsattes att sjukhusets upptagningsområde framdeles skulle omfatta Uppsala län och norra delen av Stockholms län med en sammanlagd folkmängd om cirka 230 000 innevånare.

Med utgångspunkt från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga platsbehovet för egentlig mentalsjukvård till 4 promille av befolkningen skulle i runt tal 900 vårdplatser erfordras för att täcka vårdbehovet inom det tänkta upptagningsområdet. Av delegationen verkställda inventeringar av beläggningsförhållandena vid de statliga mentalsjukhusen den 8 juni 1959 och den 1 juli 1960 ger också anledning antaga, att ett platsantal om ungefär 900 i huvudsak kommer att motsvara behovet för vuxna egentligt mentalt sjuka i området, därvid 300 platser skulle vara avsedda för angivna del av Stockholms län. F. n. ingår emellertid en större del av detta län ävensom en del av Västmanlands län i upptagningsområdet för Ulleråkers sjukhus. Statsmakterna har i princip beslutat, att ett nytt sjukhus skall inrättas i ettvarrt av dessa län. I avbidan på tillkomsten av dessa sjukhus måste Ulleråkers sjukhus tills vidare i oförändrad omfattning tillgodose vårdbehovet för dessa län. Enligt de år 1959 och år 1960 verkställda inventeringarna motsvarar detta behov i genomsnitt omkring 1 000 vårdplatser. Förutom nyss angivna 300 platser, ingående i sjukhusets definitiva platsantal, kommer sålunda att under en övergångsperiod erfordras ytterligare ungefär 700 platser vid sjukhuset.

Vårdpaviljonger för vuxna mentalt sjuka. I enlighet med principplanen

förutsattes de 900 vårdplatserna för egentligt mentalsjuka i ett slutskede bli förlagda inom sjukhusområdets norra del. Inom där befintliga vårdpaviljonger har sammanlagt 634 vårdplatser kunnat utvinnas. I det följande framlägges förslag om uppförande av en vårdenhet om sex avdelningar med vardera 30 platser i direkt anslutning till ett nytt medicinskt centrum jämte lokaler för den nytillkomna forskningsavdelningen. Därutöver bör såsom i principplanen förutsatts två vårdavdelningar av samma storlek tillskapas genom nybyggnad. Totala antalet definitiva vårdplatser för vuxna egentligt mentalsjuka, samtliga förlagda inom norra sjukhusdelen, kommer sålunda att uppgå till (634 + 180 + 60) 874. Därtill kommer förut nämnda 60 platser för tbc-patienter i en befintlig paviljong inom samma del av sjukhuset.

De behövliga 700 övergångsplatserna vid sjukhuset beräknas kunna inrymmas i fem av de sex vårdpaviljongerna inom den södra delen av sjukhusområdet. En partiell upprustning av paviljongerna M12 och K15, innefattande bl. a. installering av hissar, har genomförts för ändamålet. I samma syfte bör paviljongerna M11, K14 och K16 bli föremål för en begränsad upprustning och hissar installeras även i M11 och K14. Sedan den nyss berörda vårdenheten med 180 platser blivit uppförd kan den sjätte paviljongen — M13 — rivas.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor samt forskningsavdelning. I det följande framlägges förslag till nybyggnad för sjukhusets behandlingslokaler och forskningsavdelning.

Lokaler för arbets- och rörelseterapi samt samlingsal. Tillfredsställande lokaler för arbetsterapi finns inom norra sjukhusdelen i byggnaden V2. Därjämte är vissa arbetsterapilokaler inrymda på vindarna i paviljongerna inom södra sjukhusområdet. Vid ett överförande av samtliga vårdavdelningar till norra sjukhusområdet kan ytterligare arbetsterapilokaler komma att erfordras. Sådana föreslås bli anordnade dels i vindsvåningen i den i anslutning till nytt medicinskt centrum planerade nya vårdpaviljongen och dels, sedan nytt centralförråd uppförts, i nuvarande lokaler för centralförråd, vilka är inrymda i jordvåningen i paviljong MC62.

Av de vid södra sjukhuset belägna två mindre verkstadsbyggnaderna V20 och V21, som inrymmer verkstäder för snickeri, måleri och tapetseri, torde V20 kunna utgå och verksamheten efter vissa omdispositioner av byggnaden V21 sammanföras inom denna.

Lokaler för rörelseterapi, fysikalisk terapi och sjukgymnastik kommer att uppföras i anslutning till en av 1958 års riksdag beslutad ny köks- och matsalsbyggnad. En ny samlingsal avses skola uppföras i anslutning till denna byggnad. Sjukhusets nuvarande samlingsal, belägen inom södra sjukhusområdet, är i dåligt skick och förutsättes skola utgå i samband med att paviljongerna inom detta område rives.

Kök, personalmatsalar och tvätt. Det beslutade nya centralköket jämte personalmatsalar m. m. vid sjukhuset kommer att förläggas inom norra sjukhusdelen och ersätta den inom södra delen befintliga köksanläggningen. Inom sistnämnda område är även sjukhusets tvätteri beläget, som förutsättes skola nedläggas. Tvätten skall därvid överföras till centraltvätteri, när möjlighet därtill föreligger. Erforderligt tvättbytesförråd kan anordnas i matsalsbyggnadens jordvåning.

Panncentral och ledningssystem. Beträffande sjukhusets panncentral framlägger delegationen i det följande förslag till sådana kompletterings-

åtgärder, att centralen kan täcka värmebehovet för sjukhuset enligt nu redovisad plan.

Sjukhusets olika ledningssystem för distribution av värme och förbrukningsvarmvatten samt vatten- och avloppsledningar jämte elektriska installationer förutsattes bli utbyggt och anpassat till planen.

Kulvert- och vägsystem. Samtliga nuvarande vårdpaviljonger — med undantag för paviljongen K2 — M2 — inom norra sjukhusområdet är förbundna medelst kulvert. Sjukhusets upprustning förutsätter, att här förordade nya paviljonger och nytt medicinskt centrum sammanbindes med det befintliga kulvertsystemet, som därjämte anslutes till den blivande köksanläggningen, sjukhusets samlingssal och lokaler för rörelseterapi. En kulvertanslutning av vårdenheterna för dels höggradigt psykiskt efterblivna och dels mentalt sjuka barn och ungdomar synes böra anstå, tills närmare erfarenheter vunnits av behovet därav.

Vägsystemet bör utbyggas. För fordonstrafik avsedda vägar bör permanentbeläggas.

Vårdenheter för dels höggradigt psykiskt efterblivna och dels mentalt sjuka barn och ungdomar. Delegationen framlägger i det följande principförslag om inrättande vid sjukhuset av en vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar. Däremot anser sig delegationen icke nu kunna framlägga förslag om den ifrågasatta vårdenheten för höggradigt psykiskt efterblivna. Storleken och utformningen av denna vårdenhet är beroende av en ännu pågående utredning angående den framtida vårdorganisationen i riket för denna kategori och övriga psykiskt efterblivna, vilkas vård omhänderhas av staten.

Bostäder. Bostadsbehovet för sjukhusets personal — utöver befintliga bostäder, av vilka en del på grund av sin dåliga beskaffenhet bör utgå — förutsättes kunna tillgodoses genom vederbörande kommuns försorg. Vissa familjebostäder torde dock kunna anordnas i mittdelen av den nu såsom evakueringspaviljong disponerade byggnaden Ep3. Denna del av byggnaden är skyddad som kulturminnesmärke. Till byggnaden hörande flygelbyggnader beräknas skola rivas.

Kostnaderna för här föreslagna om- och nybyggnader vid sjukhuset, med undantag för vårdenheten för höggradigt psykiskt efterblivna, har preliminärt beräknats till 24 000 000 kronor. Med angivna undantag torde förslagets genomförande taga en tid av omkring fem år i anspråk.

Uppförande av byggnader för centralkök samt rörelseterapi

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1958 års riksdag (prop. nr 86; rskr. 198), att vid Ulleråkers sjukhus skulle uppföras byggnader för centralkök och matsal samt rörelseterapi m. m. för en beräknad kostnad av sammanlagt 2 670 000 kronor. Genom beslut den 25 april 1958 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra byggnadsföretaget samt bemyndigade styrelsen att för dess påbörjande disponera 1 300 000 kronor.

En av organisationsförändringar inom sjukhuset föranledd utökning av lokalbehovet har gjort en överarbetning av förslaget nödvändigt. Det så-

lunda bearbetade förslaget, kostnadsberäknat till 3 000 000 kronor, godkändes av 1960 års riksdag (prop. nr 93; rskr. 208). Arbetet med uppförandet av byggnaderna beräknas bli påbörjat under våren 1961 och vara slutfört våren 1963.

För nästa budgetår bör ytterligare 1 200 000 kronor anvisas.

**Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning,
etapp I, samt vissa vårdavdelningar, MK75**

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (prop. nr 93; rskr. 208) anvisa 150 000 kronor för närmare bearbetning av en i propositionen redovisad principplan för sjukhusets upprustning, innebärande bl. a. projektering av ett nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning och vissa vårdavdelningar vid sjukhuset.

Delegationen hade räknat med att ett medicinskt centrum komme att i huvudsak utformas enligt det program, som legat till grund för planläggningen av motsvarande anläggningar vid de under uppförande varande nya mentalsjukhusen. Den effektiva lokalytan för erforderliga utrymmen i ett medicinskt centrum beräknades till sammanlagt omkring 2 300 m², varav cirka 400 m² för den till sjukhuset förlagda högre utbildningen av vårdpersonal. Återstående 1 900 m² utgjorde den beräknade lokalytan för diagnostik- och behandlingslokaler samt sjukhuskontor, läkarexpeditioner m. m. och överensstämmer med ytan för motsvarande ändamål i de nya sjukhusen. Med den psykiatriska forskningsavdelningen sammanfördes vissa för gemensamt bruk med denna lämpade utrymmen.

I fråga om lokalbehovet för forskningsavdelningen hade delegationen i samråd med medicinsk expertis bearbetat ett av 1955 års läkarutbildningsutredning framlagt förslag, varvid delegationen funnit, att däri upptagna lokalytor om cirka 1 100 m² för enbart forskningens behov borde ökas till omkring 1 700 m² bl. a. med hänsyn till de vid remissbehandlingen påtalade bristerna i utredningens programförslag.

Genom beslut den 27 maj 1960 uppdrog Kungl. Maj:t åt delegationen att vid det fortsatta planeringsarbetet beträffande forskningsavdelningen söka göra de inskränkningar i lokalprogrammet och i övrigt vidtagna de besparingsåtgärder, som utan att eftersätta rimliga standardkrav befundes genomförbara. Med anlitande av ytterligare medicinsk sakkunskap — bl. a. företrädare för läkarutbildningsutredningen — har delegationen låtit företaga en noggrann omprövning av lokalprogrammet. Det har därvid framkommit, att utredningen vid sin bedömning av lokalbehovet för forskningsändamål förutsatt, att de för uteslutande vårdändamål tillgängliga lokalresurserna skulle komma att bli betydligt större än vad som enligt nuvarande normer tillämpas vid nya sjukhus. Ingående överväganden av möjligheterna att reducera delegationens lokalprogram och andra tänkbara besparingsåtgärder har likväl företagits. Delegationen har emellertid icke kunnat nedskära programmet utan att för forskningen väsentliga krav ansetts bli åsidosatta utan

funnit, att lokalprogrammet snarare borde ytterligare utökas. Delegationen kan ej heller förorda att en från de allmänna vårdändamålen helt fristående forskningsenhet skapas. Det skulle innebära en icke oväsentlig dubbling av lokaler och apparatur och vara ägnat att skapa svårigheter att effektivt utnyttja den expertis på skilda områden, som kommer att knytas till forskningsinstitutionen. Delegationen anser sig sålunda icke kunna förorda någon reducering av det förut redovisade lokalprogrammet.

Enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning avses ett nytt medicinskt centrum, lokaler för forskningsavdelningen och en vårdenhets om sex avdelningar med sammanlagt 180 vårdplatser bli inrymda i en gemensam byggnad (MK75), som förlägges invid vägen från sjukhusets huvudentré i samma norrsydliga axel som det beslutade nya centralköket. Å byggnadsplatsen finnes f. n. ett äldre bostadshus och ett till handelsbod ombyggt sådant hus, vilka alltså måste rivas. De behöver icke ersättas genom nybyggnader. Byggnaden utföres med en lägre del i två våningar, inrymmande forskningsavdelning och behandlingslokaler med expeditioner samt sjukhuskontor. Över mittpartiet av denna lägre byggnadsdel uppföres en byggnadskropp i sex våningar, inrymmande vårdavdelningarna. Byggnaden för medicinskt centrum har givits sådan utformning, att eventuellt tillkommande lokalbehov kan tillgodoses genom tillbyggnad. Expeditioner för sjukhusets överläkaravdelningar samt sjukhuskontor förutsättes under en övergångsperiod komma att kvarbli i den befintliga administrationsbyggnaden. Även den nuvarande föreläsningssalen, belägen i paviljong MC62, beräknas kunna utnyttjas tills vidare. Den nya anläggningen bör därför uppföras i två etapper, varvid den första kommer att omfatta forskningsavdelningen, de sex vårdavdelningarna, diagnostik- och behandlingslokaler samt erforderliga utrymmen för mentalvårdsdispensären.

Den lägre byggnadsdelen kommer att utformas med två slutna gårdar, mellan vilka en sammanbindningsbyggnad är belägen. I byggnadens bottenvåning förlägges huvuddelen av forskningsavdelningen samt sjukhusapotek och lokaler för internöverläkare. Vid andra byggnadsetappen inrymmer i denna våning även expeditioner för två överläkaravdelningar. I våningen en trappa förlägges en mindre del av forskningsavdelningen, sjukhusets behandlings- och diagnostiklokaler samt utrymmen för mentalvårdsdispensär, inklusive hjälpverksamheten. I slutskedet inrymmer här även expeditioner för en tredje överläkaravdelning, sjukhuskontor samt föreläsningssal, vilken anordnas i en tillbyggnad över entrén till byggnaden. Källare med arkiv, skyddsrum och omklädningsrum anordnas under den del av anläggningen, som ingår i första byggnadsetappen. Källarplanet, som innesluter förråd och omklädningsrum, anslutes dels till ett befintligt kulvertsystem för tidigare nyuppförda paviljonger vid sjukhuset och dels till det beslutade nya centralköket. Envar av de föreslagna vårdavdelningarna utformas med två vårdgrupper om vardera 15 platser. I en indragen våning över vårdavdelning-

arna förlägges en mindre arbetsterapilokal i anslutning till en takterass för patienterna. För vertikaltransporter förses anläggningen med två sänghissar och två personhissar. För byggnadens försörjning med vatten är det från ekonomisk synpunkt mest fördelaktigt att en vattenreservoar om cirka 50 m³ förlägges högst i byggnaden som ett komplement till de i det följande föreslagna åtgärderna beträffande det befintliga vattentornet.

Vidare måste infartsvägen till sjukhuset givas en delvis ny sträckning och framdragas till anläggningen, parkeringsplatser iordningställas i anslutning till vägen, ytterbelysning anordnas och vissa planteringsarbeten utföras. För byggnadens elkraftförsörjning behöver vidare en högspänningskabel framdragas i jordschakt från sjukhusets panncentral och vissa förstärkningsåtgärder vidtagas beträffande högspänningsanläggningen i övrigt. Sjukhusets transportkulvertsystem utbygges och anslutes till befintlig kulvert och till den beslutade köksbyggnaden.

Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet har framfört vissa anmärkningar mot detta förslag och påyrkat en genomgripande nyplanering av den psykiatriska forsknings- och undervisningsavdelningen.

Sålunda har fakulteten — med hänvisning till att forskningskliniken syns vara planerad för 180 vårdplatser — kraftigt understrukit faran av att genom en alltför stor klinik öka föreståndarens rutinarbetsbörda i sjukvården och bestämt avstyrkt en klinik med detta platsantal. Vårdavdelningar för 30 patienter är enligt fakultetens mening alldeles för stora och tungarbetade, särskilt med hänsyn till den vårdpersonal, som ställes till varje avdelnings förfogande. Fakulteten anser avdelningen ej heller vara planerad med tanke på undervisningens behov; bl. a. saknas rum för kandidater, undersökningsrum och läkarexpedition. Fakulteten har funnit otillfredsställande, att forskningsavdelningens lokaler icke klart kan avgränsas, men har förklarat sig ej vilja avvisa, att forsknings- och rutinlaboratorier sammanföres i en byggnad. Slutligen är den föreslagna indelningen av anläggningens uppförande i byggnadsetapper enligt fakultetens mening gjord så, att vissa för verksamheten vitala delar icke rymmes inom den första etappen.

Delegationen framhåller emellertid, att de vårdavdelningar om tillhoppa 180 platser, som föreslås förlagda i direkt anslutning till en anläggning för forskningsavdelning och sjukhusets medicinska centrum, icke är avsedda för enbart forskningens och undervisningens behov. Såsom framgår av den av statsmakterna år 1960 godkända principplanen för sjukhusets upprustning har delegationen — vilket även angivits i dess förslag till lokalprogram — utgått ifrån läkarutbildningsutredningens förslag, att en klinik för detta ändamål bör omfatta omkring 120 platser, och i likhet med fakulteten förutsätter delegationen, att kliniken måste få tillgång till hela sjukhusets patientmaterial. Vad anmärkningarna rörande vårdavdelningarnas planläggning och forskningslokalernas avgränsbarhet angår torde möjligheter föreligga att beakta dessa vid den fortsatta projekteringen av anläggningen inom ramen för det redovisade lokalprogrammet. I fråga om indel-

ningen i byggnadsetapper framgår av den nyss lämnade redogörelsen för byggnadsförslaget att den första etappen är avsedd att omfatta hela forskningsavdelningen utom en ny föreläsningssal (en vid sjukhuset befintlig sådan beräknas kunna utnyttjas tills vidare), de sex vårdavdelningarna, sjukhusets samtliga diagnostik- och behandlingslokaler samt utrymmen för mentalvårdsdispensären. I andra byggnadsetappen ingår endast erforderliga expeditionslokaler för sjukhusets överläkaravdelningar, administrativa lokaler och den nya föreläsningssalen. Några för forskningens eller undervisningens behov oundgängliga lokaler synes således icke vara hänfödda till den senare etappen.

Kostnaderna för anläggningen enligt nu framlagt förslag har beräknats till sammanlagt 12 070 000 kronor, varav för själva byggnaden 11 120 000 kronor samt för byggnadens anslutning till befintligt kulvertsystem och anordnande av kulvertförbindelse med köksbyggnaden jämte yttre ledningar och planeringsarbeten samt yttre arbeten i övrigt 950 000 kronor. Kostnaderna för den första byggnadsetappen, inklusive angivna kulvertanslutningar och yttre arbeten, har beräknats uppgå till 10 450 000 kronor.

Vid bifall till förslaget torde den första byggnadsetappen kunna påbörjas hösten 1962 och slutföras våren 1965. Andra etappen bör komma till utförande, när den befintliga administrationsbyggnaden omdisponeras för annat ändamål.

För arbetenas påbörjande bör 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Upprustning av vårdpaviljongerna M11 och K14

I den i det föregående framlagda planen för sjukhusets upprustning avses cirka 700 erforderliga övergångsplatser vid sjukhuset bli inrymda i fem vårdpaviljonger inom den södra delen av sjukhusområdet. Av dessa har paviljongerna M12 och K15 varit föremål för partiell upprustning. I samma syfte bör en begränsad upprustning av paviljongerna M11 och K14 nu företagas. Denna upprustning innefattar i huvudsak installation av en hiss i varje paviljong, översyn av sanitära, rörtekniska och elektriska installationer samt en allmän upprustning av paviljongerna i övrigt. En om disposition av vissa lokalgrupper bör därjämte vidtagas för att möjliggöra avdelningarnas disponerande enligt s. k. horisontalsystem. Frågan om en partiell upprustning även av den femte vårdpaviljongen, K16, bör prövas, sedan de i upprustningsplanen förordade åtta nya vårdavdelningarna kommit till utförande.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till 1 000 000 kronor. Då antalet vårdplatser efter upprustningen kommer att uppgå till sammanlagt 220, motsvarar denna kostnad ungefär 4 550 kronor per plats. Vid bifall till förslaget torde arbetena — som beräknas taga en tid av cirka tre år — kunna påbörjas vid årsskiftet 1961/62.

För arbetenas påbörjande bör 400 000 kronor anvisas.

Rationaliseringsarbeten inom panncentralen

I sjukhusets panncentral finns installerade fyra högtrycksångpannor. Två av pannorna, som vid bibehållande kräver avsevärd upprustning, bör utbytas mot varmvattenpannor. I samband med pannbytet bör de nya varmvattenpannorna samt en av ångpannorna utrustas med anordningar för oljeeldning. Den återstående ångpannan bör utgöra reserv och bibehållas för koleldning. Vid övergång till oljeeldning erfordras även en oljeförråds-cistern om cirka 500 m³. Här föreslagen rationalisering beräknas medföra en årlig besparing i bränsle- och arbetskraftskostnader med 120 000 kronor.

I övrigt erfordras nya pumpar, komplettering och ändring av expansions-system och rörledningar m. m. samt vissa byggnadsarbeten såsom anordnande av betongbassäng såsom skydd mot läckage från den nya oljecisternen och brandhärdigt tak i pannhuset m. m.

Kostnaderna för nämnda arbeten har beräknats till sammanlagt 710 000 kronor, varav för värme-, el- och rörtekniska installationer 560 000 och för byggnadsarbeten 150 000 kronor. Vid bifall till här förordade arbeten beräknas desamma kunna påbörjas under våren 1962 och fullföljas under budgetåret 1962/63.

För nästa budgetår bör 350 000 kronor anvisas.

Påbyggnad av befintligt vattentorn

Sjukhusets ledningssystem för vattendistribution förutsättes bli utbyggt och anpassat till den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning. Förutom anläggande av en vattenreservoar i en vårdbyggnad om sex våningar, vilket föreslagits i det föregående — måste åtgärder vidtagas för att bereda sjukhusets övriga byggnader erforderligt vattentryck. Delegationen föreslår, att kallvattenreservoaren höjes till erforderlig nivå genom påbyggnad av befintligt vattentorn, vilket är fördelaktigast ur ekonomisk synpunkt.

Kostnaderna härför inklusive inkoppling av yttre vattenledningar samt elektriska manöverorgan har beräknats till 265 000 kronor.

Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar

I betänkande angående reviderad generalplan för mentalsjukvården föreslog statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande att särskilda vårdplatser skulle inrättas inom mentalsjukvårdens ram, där psykiskt sjuka och vårdbehövande barn från hela landet kunde emottagas.

I betänkandet SOU 1957: 40 har mentalsjukvårdsdelegationen redovisat en undersökning av platsbehovet för såväl barn som ungdomar upp till 21

års ålder med psykiska sjukdomar och rekommenderat, att en framtida väl utbyggd sjukhusorganisation för detta klientel borde omfatta omkring 300 vårdplatser. Dessa borde fördelas på fem till sex institutioner, förlagda till centra för vissa geografiska områden. Med hänsyn till behovet av nära kontakt med barnpsykiatrisk forskning och undervisning samt med annan medicinsk forskningsverksamhet ansåg delegationen, att universitetsstäderna borde vara de lämpligaste förläggningsorterna. Med utgångspunkt härifrån föreslog mentalsjukvårdsdelegationen en indelning av riket i fem upptagningsområden. I anslutning till dessa borde de tänkta sjukhusen förläggas till Stockholms-trakten samt till Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå. Delegationen anförde i sammanhanget, att då många skäl talade för att mentalsjukhusen för barn och ungdomar borde betraktas som specialistsjukvård, anordnandet av berörda vårdenheter lämpligen borde anslutas till den regionindelning för sådan sjukvård, som väntades bli föreslagen av en pågående utredning om regionsjukvården. Statsmakterna har sedermera beslutat en sådan indelning, vilken väsentligen överensstämmer med den för ifrågavarande klientel förordade vårdorganisationen.

Mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation anser sig kunna i princip biträda det sålunda föreliggande förslaget till organisationsplan för vården av mentalt sjuka barn och ungdomar. Vid ett totalt vårdplatsbehov om cirka 300 vårdplatser, motsvarande en sjukdomsfrekvens av 0,04 promille av befolkningen, fördelar sig vårdplatsbehovet inom resp. sjukvårdsregioner på följande sätt.

Sjukvårdsregioner	Uppskattad folkmängd	Vårdplats- behov
Stockholm	1 500 000	60
Uppsala	1 250 000	50
Linköping	900 000	35
Lund — Malmö	1 300 000	50
Göteborg	1 320 000	50
Örebro	750 000	30
Umeå	680 000	25
Totalt 7 700 000		300

I anslagsäskandena för budgetåret 1960/61 framlade delegationen en principplan för upprustning av Ulleråkers sjukhus, i vilken förutsattes att en vårdavdelning för mentalt sjuka barn och ungdomar skulle förläggas på sjukhusets område. Delegationen har i samråd med tillkallade experter på det barnpsykiatriska vårdområdet låtit utreda den mest ändamålsenliga planläggningen för en sådan avdelning. Då någon för de egentligt mentalt sjuka barnen och ungdomarna speciellt avsedd vårdinrättning hittills icke funnits, har olika alternativ beträffande avdelningens storlek och organisation övervägts mot bakgrunden av erfarenheter från liknande institutioner inom den barnpsykiatriska vården i övrigt. Delegationen och de anlitade sakkunniga förordar, att en första vårdenhet för ifrågavarande klientel försöksvis inrättas med 52 vårdplatser. Väl kan en dylik enhet anses förhållandevis stor med hänsyn till klientelet's art. Den kan emellertid orga-

2 — Bihang till riksdagens protokoll 1961. 1 saml. Nr 66

niseras så, att tillräckliga differentieringsmöjligheter erhålles och att förutsättningar i övrigt för en god vård bör föreligga. Detta alternativ är även det mest fördelaktiga såväl med hänsyn till anläggningskostnader som ur driftsekonomisk synpunkt.

Vårdenheten föreslås omfatta en intagnings- och observationsavdelning om 12 platser, uppdelad i två vårdgrupper, och fyra vårdavdelningar om vardera 10 platser. Ett högre platsantal per vårdavdelning har icke ansetts kunna ifrågakomma. I medicinskt hänseende kommer vårdenheten att i huvudsak fungera som en självständig enhet inom sjukhusanläggningen med för ändamålet avdelad personal av olika kategorier. Enheten bör därför inrymma expeditioner för läkare, psykologer, kurator, m. fl. samt behandlingsrum och grupperapirum, m. m. Vidare avses avdelningen bli utrustad med undervisningslokaler, lokaler för yrkesträning och en större sal för gymnastik och sammankomster. Sammanlagda golvytan av här föreslagna lokaler exklusive kommunikationsutrymmen, kapprum och toaletter beräknas till cirka 1 273 m². Kostnaderna för uppförande av en dylik anläggning uppskattas till 4 000 000 kronor.

Med hänsyn till angelägenheten av att en upprustning av denna gren av mentalsjukvården snarast kommer till stånd hemställer delegationen, att en vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar inrättas i anslutning till Ulleråkers sjukhus i huvudsaklig överensstämmelse med här framlagt förslag. Delegationen räknar med att den fortsatta projekteringen av vårdenheten kan slutföras inom sådan tid, att dess uppförande kan påbörjas vid utgången av nästa budgetår.

Mentalsjukvårdens organisation i Södermanlands län

Den år 1956 reviderade generalplanen för mentalsjukvårdens upprustning förutsatte, att Södermanlands län jämte södra delen av Stockholms län skulle bilda ett upptagningsområde, inom vilket vårdbehovet för egentligt mentalt sjuka skulle tillgodoses vid Sundby sjukhus vid Strängnäs och dess sekundäravdelningar Rosöga och Ribbingelund. Enligt i planen redovisad prognos beräknades det erforderliga antalet vårdplatser inom området komma att år 1970 uppgå till 1 112, varav 788 var att hänföra till Södermanlands län, motsvarande 3,6 promille av länets invånarantal. Planen för sjukhusets upprustning innebar, att detta efter vissa om- och nybyggnader skulle omfatta sammanlagt 779 vårdplatser. Kostnaderna härför uppskattades till 17,5 miljoner kronor. I likhet med 1950 års generalplan utgick även den reviderade planen från att S:ta Annas sjukhus i Nyköping skulle nedläggas.

I anslagsäskandena för budgetåret 1957/58 upptog delegationen till förnyad behandling frågan om den mest ändamålsenliga organisationen av mentalsjukvården i de s. k. mälarlänen. Frågan om vårdorganisationen i Södermanlands län lämnades därvid öppen i avbidan på närmare utredning om den framtida användningen av Sundby sjukhus. Beträffande denna fråga förklarade föredragande departementschefen i proposition nr 103 till

1957 års riksdag att det, i avvaktan på utredningen om Sundby sjukhus, endast borde uttalas, att länet lämpligen borde utgöra eget upptagningsområde. Vad departementschefen sålunda anfört föranledde icke någon riksdagens erinran (rskr. 237).

Vid framläggande av förslag om uppförande av ett mentalsjukhus i Västmanlands län — redovisat i proposition nr 86 till 1958 års riksdag — anförde delegationen, att en närmare prövning av mentalsjukvårdens framtida organisation i Södermanlands län och den därmed sammanhängande frågan om användningen av Sundby sjukhus lämpligen borde anstå till dess möjligheter skapats att omhändertaga vårdbehövande från de övriga län, för vilka större delen av sjukhusets platsantal utnyttjades, nämligen Örebro och Västmanlands län. Sådana möjligheter torde föreligga såvitt avser Örebro län, sedan Mellringe sjukhus tagits i bruk vilket f. n. beräknas kunna ske under hösten 1963. Beträffande Västmanlands län har Kungl. Maj:t i april 1958 uppdragit åt delegationen att vidtaga erforderliga åtgärder för att det beslutade nya sjukhuset i länet förlägges till Västerås. Vid samråd härom med länets landsting har sådana åtgärder emellertid ansetts böra anstå i avbidan på principbeslut av statsmakterna i fråga om det planerade överförandet på landstingen av huvudmannaskapet för vården av de egentligt mentalt sjuka.

I fråga om lämpligheten av att bibehålla Sundby sjukhus för vård av egentligt mentalt sjuka har Södermanlands läns landsting framfört starka betänkligheter. Inför en planerad huvudmannaskapsreform för denna vårdgren har man förklarat sig icke villig att övertaga sjukhuset. I samband härmed har från landstingets sida framförts i huvudsak följande vårdorganisatoriska synpunkter.

Den egentliga mentalsjukvården i länet bör enligt landstingets mening lämpligen organiseras i överensstämmelse med kroppssjukvårdens planläggning och utbyggnad med särskilda vårdenheter för resp. norra, mellersta och södra länsdelen. Inberäknat en förutsedd folkökning till följd av vissa pågående industriella utbyggnader inom den södra länsdelen förutsättes länets folkmängd inom de närmaste åren komma att uppgå till omkring 235 000 invånare. Med utgångspunkt från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga vårdplatsbehovet till 4 promille av befolkningen skulle för länet erfordras 940 platser på mentalsjukhus. Platsbehovet fördelar sig enligt följande.

	Invånare	Vårdplatser
Norra länsdelen.....	105 000	420
Mellersta länsdelen.....	57 000	228
Södra ".....	73 000	292
Summa	235 000	940

De för länet sålunda erforderliga tre mentalsjukvårdsenheter föreslås av landstinget bli förlagda i närheten av befintliga kroppssjukhus, nämligen dels i Eskilstuna å ett staden tillhörigt markområde om cirka 400 000 m², beläget omkring 300 m från området för centralasarettet, dels i Katri-

neholm å ett staden tillhörigt område om cirka 55 000 m² intill Kullbergiska sjukhusets tomt och dels i Nyköping å ett staden tillhörigt område om cirka 200 000 m², beläget i anslutning till lasarettsområdet.

Södermanlands län har f. n. omkring 226 000 invånare. Enligt 4-promilleregeln skulle alltså 904 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Vid de statliga mentalsjukhusen utgjorde antalet inneliggande patienter med hemortsrätt inom länet 653 den 8 juni 1959 och — inklusive anmälda exspektanter — 633 den 1 juli 1960. Därtill kommer antalet patienter å kommunalt drivna mentalsjukhus i länet med 80 platser. Antalet patienter från länet har sålunda under senare tid uppgått till i medeltal 725, vilket motsvarar 3,2 promille av folkmängden och är över 50 platser mindre än den förut nämnda, i gällande generalplan redovisade prognossiffran för år 1970. Utvecklingen av de farmakologiska behandlingsmetoderna och en fortsatt intensifierad terapeutisk verksamhet med åtföljande förkortning av vårdtiderna väntas framdeles komma att ha en reducerande inverkan på vårdplatsbehovet. Å andra sidan bör även den väntade befolkningsökningen i länet beaktas. Mot bakgrunden härav synes det delegationen icke försvarligt att tills vidare förutsätta ett högre behov av vårdplatser för egentligt mentalt sjuka i länet än 750.

Sundby sjukhus svarar för vårdbehovet även i vissa delar av Stockholms, Örebro och Västmanlands län. Detta förhållande torde komma att bestå så länge och i den mån dessa län saknar erforderliga vårdresurser att själva helt tillgodose det egna platsbehovet. För Stockholms och Västmanlands läns vidkommande — där något mentalsjukhus ännu icke finnes — behöver detta tills vidare ske i oförändrad omfattning och av de år 1959 och 1960 verkställda inventeringarna av beläggningen å de statliga mentalsjukhusen att döma bör härför beräknas åtminstone 500 platser. Beträffande Örebro län kan av inventeringarna utläsas att i vart fall 150 patienter från länet måste antagas icke kunna beredas plats på Mellringe sjukhus, sedan detta färdigställts. Sundby sjukhus torde även liksom hittills komma att tills vidare tagas i anspråk för ett jämförelsevis stort antal vårdfall från Stockholms stad, huvudsakligen straffriförklarade. Enligt inventeringarna torde det här gälla ett 50-tal fall. Ett behov av platser för utomlänspatienter om ungefär (500 + 150 + 50) 700 synes sålunda komma att föreligga under en övergångstid, som kan bli förhållandevis lång. Inberäknat länets eget platsbehov kommer alltså att under denna tid krävas en sammanlagd plats-tillgång i länet om i runt tal (750 + 700) 1 450.

De fastställda platsantalen vid de i länet befintliga statliga mentalsjukvårdsenheterna uppgår totalt till 1 341, varav 895 platser å Sundby sjukhus, 240 vid dess sekundäravdelningar samt 206 å S:ta Annas sjukhus. Medräknas de kommunala sjukhusplatserna, finnes f. n. 1 421 platser tillgängliga inom länet. Beläggningen vid de statliga vårdenheterna har under senare år överstigit 1 500 patienter.

Det för länets eget behov antagna platsantalet är icke större än att det med tillämpning av hittills gällande normer ifråga om mentalsjukhusens storlek skulle kunna tillgodoses vid endast ett sjukhus. Med tanke bl. a. på de befolkningsgeografiska förhållandena i länet skulle detta emellertid medföra olägenheter ur vårdsynpunkt. De medicinska skälen för en spridning av vårdresurserna på flera mindre enheter med en såvitt möjligt nära anslutning till de större kroppssjukhusen har också gjort sig alltmera gällande under senare tid. Delegationen anser det därför motiverat att vid planläggningen på längre sikt av vårdorganisationen i Södermanlands län söka tillvarata de möjligheter i dessa avseenden, som föreligger i länet, så långt detta kan anses ändamålsenligt och vara tillräckligt ur ekonomiska synpunkter. Vid en sådan bedömning finner emellertid delegationen den av landstinget förordade tredelningen av vårdorganisationen såsom alltför långt gående, i vart fall mot bakgrunden av delegationens beräkning av vårdplatsbehovet för länet. Delegationen förordar, att detta behov blir tillgodosett vid två sjukhus, ett i norra och ett i södra delen av länet, med en uppdelning å dessa av det för hela länet erforderliga vårdplatsantalet. Storleken av det för ett sjukhus i Katrineholm anvisade markområdet har delegationen dessutom funnit otillräcklig.

Ett mentalsjukhus för länets södra del bör förläggas till Nyköping, den för befolkningen naturliga centralorten. Lokalförhållandena vid det här belägna S:ta Annas sjukhus är helt otillfredsställande med avseende å såväl vårdavdelningarnas utformning, storlek och tillgång till bilokaler som erforderliga utrymmen för diagnostik och förekommande behandlingsformer. Byggnadernas planläggning och tekniska tillstånd är sådant, att en definitiv upprustning och modernisering av sjukhuset icke kan bedömas bli ekonomiskt fördelaktig. Det av sjukhuset disponerade markområdet skulle icke heller kunna rymma härför erforderliga nybyggnader och för en anläggning av denna art behövt friområde. I överensstämmelse med vad som varit förutsatt i tidigare redovisade och av statsmakterna i princip godkända planer bör man därför räkna med att sjukhuset kommer att nedläggas. I stället bör ett nytt sjukhus uppföras inom en nära framtid, lämpligen å det av landstinget föreslagna markområdet, vilket f. n. utnyttjas som idrottsplats, koloniområde och naturpark. Sjukhusets placering på detta område har uppgivits möjliggöra kulvertförbindelse med lasarettet. Befolkningsunderlaget inom det upptagningsområde, som det nya sjukhuset lämpligen bör få, har av landstinget angivits till närmare 100 000 personer. Beräknat med utgångspunkt från det av delegationen uppskattade platsbehovet i länet kommer därmed att erfordras omkring 280 platser vid sjukhuset. För sjukhusets planläggning och utformning torde en principplan böra utarbetas varjämte förhandlingar om förvärv av erforderligt markområde bör upptagas med Nyköpings stad. Beträffande S:ta Annas sjukhus bör endast de reparations- och upprustningsåtgärder vidtagas, som

bedömes oundgängligen nödvändiga för sjukhusets utnyttjande intill det nya sjukhusets färdigställande. Det av sjukhuset disponerade tomtområdet har staden förklarat sig vilja förvärva för skoländamål.

Med ett sjukhus av angiven storlek i den södra länsdelen kommer enligt delegationens beräkningar att för länets eget behov erfordras omkring (750 — 280) 470 vårdplatser vid ett sjukhus i länets norra del. Frågan hur detta platsbehov lämpligen bör tillgodoses på längre sikt är uppenbarligen helt avhängig av spörsmålet om den framtida användningen av Sundby sjukhus. Vid delegationens överläggningar härom med landstingets representanter har konstaterats att förhållandena tills vidare icke påkallar en definitiv lösning av detta problem. Ett väsentligt, utanför länet föreliggande vårdbehov måste ännu tillgodoses inom ramen för länets vårdresurser. Hur länge detta behov kommer att kvarstå beror närmast av takten i utbyggnaden av vårdorganisationen i de berörda länen och av vårdplatsbehovets utveckling. Delegationen utgår dock ifrån att Sundby sjukhus jämte dess sekundäravdelningar måste under åtminstone en tioårsperiod bibehållas vid sitt nuvarande ändamål. Att dessa vårdenheter därunder bör bli utnyttjade för såväl det egna länets vårdbehov som utomlansbehovet måste anses betingat av både rationella och ekonomiska skäl.

Vid överläggningar mellan representanter för landstinget och delegationen i fråga om en vårdenhet i norra länsdelen har framhållits att det är värdefullt att erfarenheter av ett lasarettsanslutet mentalsjukhus i Nyköping hunnit inhämtas, innan ett nytt sådant sjukhus i norra länsdelen planlägges och uppföres. Det har också beaktats att vid centrallasarettet i Eskilstuna inrättats en psykiatrisk avdelning, som väntas kunna absorbera en del av vårdbehovet inom detta område. Vidare har återopats att tidpunkten för ett övertagande från landstingets sida av huvudmannaskapet för den egentliga mentalsjukvården i länet ännu är oviss och att ett avgörande lämpligen skulle kunna träffas i samband med de förhandlingar, som kan komma att föregå en sådan reform. Slutligen har man funnit, att resultatet för målarlänens vidkommande av den pågående utredningen om en ändrad länsindelning i riket bör avvaktas, innan slutligt beslut fattas i frågan.

En upprustning och modernisering av Sundby sjukhus har länge varit påkallad. I avbidan på prövningen av en eventuellt alternativ användning av sjukhuset har emellertid återhållsamhet iakttagits. En begränsad ombyggnad av sjukhusets centralkök och administrationsbyggnad samt vissa förbättringsåtgärder i panncentralen har dock beslutats och påbörjats. Även vårdsidan bör emellertid snarast bli föremål för en upprustning, som med tanke på sjukhusets ännu återstående förhållandevis långvariga användning icke bör ges en alltför provisorisk karaktär men ej heller få större omfattning än vad denna användningstid kan anses kräva. Efter samråd härom med landstinget har delegationen med hänsyn till sakens brådskande natur föranstaltat om en inventering av sjukhusets bygnadsbestånd att

tjäna som underlag för ett fastställande av de upprustningsåtgärder, som bör vidtagas. Delegationen avser att om möjligt framlägga förslag därom i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1962/63.

Efter samråd med landstingets representanter i frågan om mentalsjukvårdens organisation i Södermanlands län och därmed sammanhängande spörsmål föreslår sålunda delegationen att principbeslut fattas att som ersättning för S:ta Annas sjukhus — vilket planenligt bör nedläggas inom en nära framtid — uppföra ett mentalsjukhus med omkring 280 vårdplatser i anslutning till lasarettet i Nyköping, avsett att tillgodose vårdbehovet inom den södra delen av länet, att i avbidan på det nya sjukhusets tillkomst begränsa underhålls- och upprustningsåtgärderna vid S:ta Annas sjukhus till de oundgängligen nödvändiga samt att Sundby sjukhus snarast möjligt blir föremål för den upprustning, som bedömes erforderlig för sjukhusets utnyttjande för såväl vårdbehovet inom länet i övrigt som föreliggande behov i vissa angränsande län, intill dess en definitiv lösning av frågan om den framtida vårdorganisationen i länets norra del föreligger och de angränsande länen har möjligheter att själva helt svara för sina vårdbehov.

Sjukhus i Katrineholm för vård av psykopater

Byggnadsarbetenas fortsättande

I enlighet med av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1959 års riksdag (prop. nr 87; rskr. 183), att i Katrineholm skulle uppföras ett sjukhus för vård av psykopater för en i redovisade delar beräknad kostnad om sammanlagt 14 900 000 kronor. Genom beslut den 5 juni 1959 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att uppföra det nya sjukhuset och förordnade, att styrelsen för budgetåret 1959/60 skulle för arbetenas påbörjande äga disponera 1 026 000 kronor. Därjämte bemyndigades delegationen att för projektering m. m. av psykopatsjukhuset disponera ett av 1957 års riksdag för ändamålet anvisat belopp om 200 000 kronor. Genom en sedermera vidtagen överarbetning av byggnadsprogrammet för sjukhuset kunde kostnaderna för dess uppförande reduceras med i runt tal 500 000 kronor. Med anledning därav redovisades en beräknad byggnadskostnad för sjukhuset om 14 400 000 kronor för 1960 års riksdag, som för innevarande budgetår anvisade 3 000 000 kronor för byggnadsarbetenas fortsättande (prop. nr 93; rskr. 208). Sammanlagt har för ändamålet sålunda (1 026 000 + 200 000 + 3 000 000) 4 226 000 kronor ställts till förfogande.

Efter tidsplanering i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen har etapp I, omfattande huvudvägar och huvudledningar jämte vissa husgrunder, påbörjats under våren 1960. Denna etapp har under hösten 1960 utvidgats att

omfatta ytterligare schakt-, pålnings- och grundarbeten. Etappen avses komma att slutföras vid nyåret 1961. Etapp II, som omfattar samtliga byggnader utom verkstäderna, beräknas kunna påbörjas på nyåret 1961 och vara slutförd under hösten 1962. Etapp III (verkstäderna) torde kunna påbörjas under hösten 1961 och vara avslutad under hösten påföljande år. Etapp IV, som innefattar arbeten för sjukhusområdets slutliga iordningställande, beräknas vara slutförd under våren 1963.

För byggnadsarbetenas fortsättande under nästa budgetår bör 6 000 000 kronor anvisas.

Anläggning för smittrening av avloppsvatten

Vårdpaviljong C, som utgöres av en trevåningsbyggnad med sammanlagt 60 vårdplatser, är avsedd att i mån av behov kunna tagas i bruk som infektionsavdelning. Såsom inledningsvis anförts bör en smittreningensanläggning för avloppsvatten från denna paviljong iordningställas. Kostnaderna härför har beräknats till 110 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Ryhovs sjukhus i Jönköping

Plan för upprustning

I anslagsäskandena för budgetåret 1959/60 framlade delegationen ett förslag till principplan för upprustning och utbyggnad av Ryhovs sjukhus, vilket vann statsmakternas bifall (prop. nr 87; rskr. 183). Med utgångspunkt i huvudsak från då uppdragna riktlinjer har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanen och framlägger följande förslag till om- och nybyggnadsåtgärder m. m.

Platsbehov. I 1956 års reviderade generalplan har behovet av vårdplatser för egentligt mentalt sjuka inom Jönköpings län beräknats komma att uppgå till 1 189 platser år 1970. Detta behov förutsattes i principplanen för Ryhovs sjukhus kunna täckas med 766 platser vid detta sjukhus och ungefär 425 platser vid ett nytt sjukhus i länet.

Folkmängden i länet uppgår f. n. till 284 000 innevånare. Därest man utgår från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga vårdplatsbehovet för egentligt mentalt sjuka inom landet till 4 promille av befolkningen, skulle 1 140 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Antalet å statliga mentalsjukhus intagna patienter med hemortsrätt inom länet uppgick den 8 juni 1959 till 971 och den 1 juli 1960 till 980. Några exspektanter från länet fanns icke anmälda sistnämnda dag. Delegationen har med anledning härav ej ansett försvarligt att räkna med ett högre totalt platsbehov för länet än i runt tal 1 000 platser. Detta behov bör på längre sikt tillgodoses med 720 platser vid Ryhovs sjukhus och med återstående

platser vid det i planen förordade nya mentalsjukhuset i länet. Skulle länets platsbehov framdeles väsentligt avvika från det här antagna, kan det nya sjukhusets storlek anpassas därefter.

Vårdpaviljonger m. m. De 720 vårdplatserna för varaktigt bruk kommer att förläggas dels i den nyligen renoverade paviljongen MK1, dels i de för upp- rustning tidigare föreslagna paviljongerna K3, M3 och M4 med tillhoppa 510 platser och dels i en av delegationen i det följande förordad ny paviljong, benämnd MK3, med tillhoppa 210 platser.

Länets ytterligare behov av cirka 280 platser måste emellertid — intill dess det förordade nya sjukhuset blivit uppfört — täckas av befintliga vård- resurser vid Ryhovs sjukhus. Därutöver erfordras tillsvidare omkring 200 vårdplatser för patienter med hemortsrätt i Skaraborgs län, som efter ett på grundval av vidtagna inventeringar av beläggningsförhållandena den 8 juni 1959 och den 1 juli 1960 vid de statliga mentalsjukhusen och den i gällande generalplan för år 1970 redovisade prognossiffran beräknat med- delvärde för platsbehovet för detta län av 900 icke kan beredas plats vid Falbygdens sjukhus. Tills vidare kommer sålunda att erfordras ytterligare i runt tal 500 platser vid Ryhovs sjukhus. Detta innebär, att man måste behålla två av de till rivning föreslagna tre vårdpaviljongerna vid sjukhuset, nämligen M2 och K1. Dessa behöver därför bli föremål för upp- rustning, avpassad efter den tid, under vilken de skall kvarstå.

Då vårdpaviljongerna M3, M4 och K3 icke till rimliga kostnader kan för- ses med erforderliga skyddsrum, har dispens beviljats från skyldigheten att anordna dylika i dessa paviljonger. Sjukhusets skyddsrumskrav, som skall avse 940 personer, bör i stället tillgodoses i den föreslagna nya vårdpavil- jongen MK3 för 400 personer och i ett nytt byggnadskomplex för behand- lings- och terapilokaler för likaledes 400 personer. Dessa skyddsrum kom- mer att medelst kulvert förbindas med vårdpaviljongerna M3, M4 och K3. Det resterande behovet av skyddsrumspatser, avseende paviljong MK1, till- godoses av där befintligt skyddsrum.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor samt lokaler för arbets-, sysselsättnings- och rörelseterapi samt samlings- sal, kök och personalmat- salar. Sjukhusets medicinska centrum och kontor är inrymda i otillräck- liga lokaler. I första hand bör snarast genomföras den utvidgning av loka- lerna, som är möjlig inom befintliga byggnader. I detta syfte bör en över- läkarbostad inom den nuvarande administrationsbyggnaden ombyggas för att tagas i anspråk för sjukhusets kontor, vilket möjliggör ett lokaltillskott för överläkaravdelningarnas expeditioner. Lokaler för insulin- och elchock- behandling bör inrymmas i bottenvåningen i den föreslagna, företrädesvis för akutvård avsedda nya vårdpaviljongen MK3. Härigenom vinnes en be- hövlig utvidgning av lokalerna för den verksamhet som i övrigt bedrivs inom den nuvarande behandlingsbyggnaden.

Då ytterligare utbyggnad av befintligt medicinskt centrum icke är möj- lig och det befintliga byggnadsbeståndet i övrigt vid sjukhuset icke läm- par sig för detta ändamål förutsättes, att en nybyggnad framdeles kom- mer till stånd. Ett nytt medicinskt centrum bör anpassas efter sjukhusets definitiva storlek och anslutas till vårdheten med 210 platser i nyss- nämnda vårdpaviljong MK3, som kan tillbyggas för ändamålet. På längre sikt bör medicinskt centrum överflyttas till sistnämnda lokalenhet. Tid- punkten för verkställande av utbyggnaden för medicinskt centrum är av-

hängig av den medicinska utvecklingen. De lokaler inom nuvarande administrationsbyggnad och medicinskt centrum, som härvid kan friställas, torde med fördel kunna utnyttjas för nya terapeutiska verksamhetsgrenar, exempelvis socioterapi.

Lokaler för rörelseterapi finns f. n. inom sjukhusets tvättbyggnad. Dessa bör i enlighet med nutida vårdprinciper förläggas i anslutning till övriga behandlingslokaler och inrymmas i den därför avsedda nybyggnaden. De härigenom friställda utrymmena inom tvättbyggnaden bör i överensstämmelse med principplanen ombyggnas till en ny samlingshall.

Lokalerna för arbets- och sysselsättningsterapi bör sammanföras i en gemensam nybyggnad. Av kommunikations- och plantekniska skäl bör denna förläggas i direkt anslutning till de nya behandlingslokalerna.

Sjukhusets centralkök har undergått vissa smärre kompletteringar, som möjliggjort dess bibehållande under cirka fem år. En längre övergångstid kommer att aktualisera ytterligare kompletteringar. Att en ny byggnad för kök och personalmatsalar kommer till stånd anser emellertid delegationen vara ett nödvändigt led i sjukhusets definitiva upprustning. En sådan byggnad förutsättes ingå som en del av det här förordade behandlings- och terapikomplexet.

Panncentral, ledningssystem för vatten och avlopp m. m. samt elektriska installationer. Beträffande sjukhusets panncentral har 1960 års riksdag beslutat vissa rationaliseringsarbeten efter vilkas genomförande sjukhusets värmebehov torde vara tillgodosett för överskådlig tid.

Sjukhusets ledningssystem för vatten och avlopp bör kompletteras och anpassas till den föreslagna upprustningen av sjukhuset. Detsamma gäller det elektriska systemet, som i övrigt befinner sig i gott skick.

Kulvert- och vägsystem. Sjukhusets transportsystem är f. n. baserat på förbindelser ovan jord. I samband med uppförandet av behandlings- och terapikomplexet m. m. bör de upprustade paviljongerna M3, M4 och K3 anslutas till anläggningen medelst kulvert.

Sjukhusets vägsystem anpassas till den föreslagna nybebyggelsen och förbättras genom bl. a. permanentning av huvudvägarna.

Bostäder. Bostadsbehovet för sjukhusets personal — utöver befintliga bostäder och bostäder, som kan anordnas i nuvarande lokaler — förutsättes kunna tillgodoses genom vederbörande kommuns försorg.

Kostnaderna för här föreslagna om- och nybyggnadsåtgärder, vilkas genomförande beräknas taga en tid av åtta år, har preliminärt beräknats till 31 000 000 kronor.

Renovering av vårdpaviljongerna M4 och K3

För renovering av vårdpaviljongerna M4 och K3, vilka arbeten kostnadsberäknats till 2 900 000 kronor, har 1958, 1959 och 1960 års riksdagar anvisat (500 000 + 950 000 + 680 000) 2 130 000 kronor. Därjämte har 1960 års riksdag för ändamålet omdisponerat 320 000 kronor av ett av 1958 års riksdag (prop. nr 86; rskr 198) för modernisering av sjukhusets centralkök anvisat belopp om 400 000 kronor. Sälunda har sammanlagt (2 130 000 + 320 000) 2 450 000 kronor ställts till förfogande.

Byggnadsarbetena beräknas vara helt avslutade under budgetåret 1961/62. Återstoden av den beräknade kostnaden, (2 900 000 — 2 450 000) 450 000 kronor, bör därför anvisas.

Renovering av vårdpaviljong M3

I den nyss redovisade planen för sjukhusets upprustning föreslås att jämte den redan beslutade moderniseringen av paviljongerna M4 och K3 även paviljong M3 renoveras. Denna paviljong rymmer f. n. sammanlagt 222 vårdplatser. När paviljongen ansetts kunna bibehållas, bör moderniseringen få sådan omfattning, att numera vedertagna principer om vårdavdelningars utformning och utrustning i görligaste mån tillgodoses. Enligt ett med utgångspunkt härifrån utarbetat förslag beräknas envar av paviljongens sex vårdavdelningar komma att omfatta 26 platser, fördelade på 5 enkelrum, 2 tre- och 3 fempatientrum. Kostnaderna för ombyggnaden har uppskattats till 2 900 000 kronor. Då antalet vårdplatser efter renoveringen kommer att uppgå till sammanlagt 156, motsvarar denna kostnad ungefär 18 600 kronor per plats. Vid bifall till det framlagda förslaget kan arbetena påbörjas hösten 1962 och bli slutförda på nyåret 1964.

För budgetåret 1961/62 bör 500 000 kronor anvisas för ändamålet.

Uppförande av vårdpaviljong MK3

De nu föreslagna åtgärderna för sjukhusets upprustning och utbyggnad innefattar uppförandet av en ny vårdpaviljong (MK3) i åtta våningar med sammanlagt 210 platser. Bottenvåningen skall inrymma, förutom omklädningsrum för personal och patienter, lokaler för insulin- och elchockbehandling. Av de sju vårdavdelningarna, vardera om 30 platser, bör avdelningen i våningen 1 trappa anordnas som somatisk vårdavdelning. Samtliga avdelningar utformas så, att de kan uppdelas i två lika stora vårdgrupper. Varje avdelning förses med två badrum, som disponeras så, att anordningar för skötsel av osnygga patienter kan installeras. Gemensamma utrymmen för avdelningarna utgöres av expeditions- och behandlingslokaler samt kök och matsal. Med denna planläggning skapas möjligheter att belägga samma avdelning med patienter av skilda kön. Byggnaden förses med två sänghissar och en snabbgående personhiss. I paviljongens källarvåning anordnas skyddsrum för 400 personer. Vårdpaviljongen kan direkt anslutas till en förutsedd framtida ny byggnad för medicinskt centrum och administration. Den intill den nu föreslagna paviljongen belägna vårdpaviljongen K2 skall planenligt rivas, så snart den nya paviljongen tagits i bruk.

Byggnadskostnaderna beräknas uppgå till sammanlagt 5 750 000 kronor, varav för själva paviljongen 5 300 000 kronor, motsvarande ungefär

25 000 kronor per vårdplats, och för yttre planerings- och ledningsarbeten 450 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget kan arbetena påbörjas våren 1962 och bli slutförda på nyåret 1964.

För budgetåret 1961/62 bör 1 000 000 kronor anvisas för byggnadens projektering och arbetenas påbörjande.

Viss ombyggnad av administrationsbyggnaden

I den i det föregående redovisade planen för upprustning av Ryhovs sjukhus föreslås vissa åtgärder för att övergångsvis tillgodose det mest aktuella behovet av expeditions- och behandlingslokaler för sjukhuset. Med utgångspunkt från därvid angivna riktlinjer torde en i våningen 3 trappor inom den befintliga administrationsbyggnaden belägen överläkarbostad ombyggas till sjukhuskontor med sju kontorsrum jämte personalrum och toaletter. I anslutning därtill bör de lokaler i våningen 1 trappa, där sjukhuskontoret f. n. är inrymt, efter smärre kompletteringar tagas i anspråk som expeditionslokaler för ytterligare en överläkaravdelning. Samtliga sjukhusets läkare jämte tillhörande kanslipersonal erhåller därigenom expeditionslokaler i samma våningsplan och i anslutning till varandra.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till sammanlagt 70 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

S:t Sigfrids sjukhus i Växjö

Principplan

I enlighet med den reviderade generalplanen har tre nya vårdpaviljonger med sammanlagt 160 vårdplatser uppförts under senare år. Vidare har ny panncentral samt en garagebyggnad och två bostadshus för sjukhuschef och intendent kommit till stånd. Därutöver har vissa smärre, till anläggningens underhåll hänförliga moderniseringsarbeten vidtagits.

Sjukhusets byggnader ligger alltför vitt utspridda inom sjukhusområdet. De kvinnliga vårdavdelningarna, uppförda under 1930-talet, är placerade inom sjukhusområdets västra del, medan de manliga avdelningarna är förlagda inom den östra delen. Avståndet mellan de manliga och kvinnliga sjukhusdelarna är ungefär 400 m. Vidare är sjukhusets centralkök beläget omkring 700 m från personalmatsalarna, vilka är inrymda i paviljongerna för kvinnliga patienter.

Det förhållandet, att vårdavdelningarna för psykopater är inrymda i en paviljong, som är förlagd mellan de manliga och kvinnliga vårdpaviljongerna, utgör ett hinder för sambandet mellan vårdenheterna för egent-

ligt mentalsjuka. För att sjukhuset skall få en ur vård- och miljösynpunkt lämplig planläggning är det nödvändigt, att vårdenheten för psykopater överföres till annat område inom sjukhuset eller förlägges till annan ort.

Det äldre byggnadsbeståndet vid sjukhuset måste numera anses vara av sådan beskaffenhet, att mera omfattande ombyggnader än vad generalplanen räknat med måste vidtagas för att nuvarande standardkrav skall kunna uppfyllas. Vissa paviljonger är dessutom i sådant skick, att de icke fortsättningsvis kan användas för vårdavdelningar. De bör rivras eller ombyggas för annat ändamål.

Med utgångspunkt från i huvudsak nu angivna synpunkter torde följande principiella riktlinjer beträffande sjukhusets framtida utformning böra gälla.

Platsbehov. Antalet fastställda, för vård av egentligt mentalsjuka avsedda vårdplatser vid S:t Sigfrids sjukhus uppgår till 1 030. Sjukhuset hade den 1 juli 1960 en beläggning av 1 014 patienter. Därjämte finnes vid sjukhuset 101 s. k. riksplatser för psykopater. I samband med färdigställandet av Gullberna sjukhus har upptagningsområdet för S:t Sigfrids sjukhus fastställts att omfatta Kronobergs län. Därigenom friställda platser har hittills utnyttjats som evakueringsplatser för andra, under ombyggnad varande statliga mentalsjukhus.

I 1956 års reviderade generalplan antogs länets vårdplatsbehov år 1970 motsvara 848 platser. Antalet platser vid sjukhuset skulle efter genomförandet av vissa renoveringsarbeten uppgå till 794. Därvid förutsattes att vårdplatserna för psykopater förlades till annat sjukhus. Godtagbara vårdplatser skulle enligt planen i huvudsak kunna erhållas genom ombyggnad av befintliga paviljonger med undantag för en till rivning föreslagen paviljong. Antalet vårdplatser beräknades härigenom komma att uppgå till 634. Det återstående vårdplatsantalet om (794—634) 160 platser skulle erhållas genom nybyggnad.

Folkmängden i länet uppgår f. n. till cirka 160 000 innevånare. Därest man utgår från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga vårdplatsbehovet för egentligt mentalsjuka inom landet till 4 promille av befolkningen, skulle 640 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Enligt verkställda inventeringar av beläggningsförhållandena vid de statliga mentalsjukhusen uppgick emellertid antalet vårdade med hemortsrätt inom länet till 830 den 8 juni 1959 och till 856 den 1 juli 1960. Sistnämnda dag var dessutom 71 exspektanter anmälda. Dessa siffror överensstämmer i stort sett med det i generalplanen beräknade behovet. En så betydande ökning i förhållande till fyrapromilleregeln torde dock ej utan vidare kunna läggas till grund för en bedömning av det erforderliga platsantalet. En fortsatt intensifierad aktiv psykiatrisk terapi och utvecklingen av de farmakologiska behandlingsmetoderna bör kunna förutsättas med tiden verka reducerande på platsbehovet för den institutionsbundna mentalsjukvården. I avbidan på ytterligare erfarenheter av vårdbehovet inom länet anser sig därför delegationen på längre sikt icke böra räkna med att sjukhuset behöver ett större antal platser än vad som under senare tid beslutats för nya mentalsjukhus. Det definitiva platsantalet vid sjukhuset bör sålunda i planeringsläget kunna begränsas till omkring 700, vilket dock innebär en ökning i förhållande till 4 promille-re-

geln med nära 10 procent. Skulle detta antal likväl framdeles visa sig otillräckligt för länets vårdbehov, bör närmare prövas, om ytterligare platser kan tillskapas vid sjukhuset eller inrättas annorstädes inom länet. I senare fallet bör möjligheterna att lasarettansluta platserna givetvis tillvaratagas. För att emellertid kunna tillgodose det aktuella vårdbehov för länet, som de gjorda inventeringarna ådagalagt, är det nödvändigt att under en övergångstid bibehålla sjukhuset vid en däremot svarande storlek eller i runt tal 900 platser. Detta torde kunna ske genom att i begränsad utsträckning modernisera en del av sjukhusets byggnadsbestånd.

En principplan för sjukhuset bör sålunda gå ut på dels att genom om- eller nybyggnader för varaktigt bruk tillskapa en kärna inom sjukhuset om ungefär 700 vårdplatser och dels att genom begränsade iståndsättningsåtgärder för en övergångsperiod bibehålla ytterligare omkring 200 platser.

Vårdpaviljongerna. De under 1930-talet uppförda vårdpaviljongerna för kvinnor (K35, 37 och 39 samt MK41) synes lämpade för slutlig upprustning. Dessa vårdenheter med 503 vårdplatser beräknas efter modernisering kunna inrymma omkring 400 platser. Läggas därtill befintliga vårdplatser inom de tre nyuppförda paviljongerna (M57—59), blir sammanlagda antalet moderniserade och nya platser (400 + 160) 560. Övriga paviljonger vid sjukhuset (M1, M2, M4 och K31) är av sådan beskaffenhet, att de i ett slutskede av sjukhusets upprustning bör utgå som vårdavdelningar. Paviljong M1 kan emellertid icke rivas, då den är betecknad som byggnadsminnesmärke. Det bör därför utredas, om denna paviljong — sedan den icke längre erfordras för vårdavdelningar — kan utnyttjas för annat ändamål, exempelvis som lokal för arbetsterapi m. m. För tillgodoseendet av sjukhusets platsbehov för egentligt mentalsjuka behöver sålunda (700—560) 140 nya vårdplatser inrättas. Dessa bör anordnas så, att de kan direkt anslutas till ett nytt medicinskt centrum.

För de omkring 200 platser, som måste bibehållas under en övergångsperiod, bör förslagsvis paviljongerna M1 och M4 kunna utnyttjas efter en partiell upprustning.

Vad angår vårdplatserna för psykopater bör dessa — om de bedömes skola kvarbliva vid sjukhuset — förläggas så att vårdenheten på ett tillfredsställande sätt kan avskiljas från sjukhuset i övrigt. Därvid förutsättes att enheten utan större olägenheter kan utnyttja sjukhusets ekonomiska och medicinska resurser. Därest de tekniska förutsättningarna föreligger, torde möjligheter finnas att för ändamålet utnyttja ett område inom sjukhusets mark, benämnt »Brända Udde», beläget ungefär 1 000 m från sjukhusets centrum. Detta område, på vilket den till rivning föreslagna paviljongen K31 är förlagd, är väl avskilt och kan med lätthet avgränsas från sjukhuset i övrigt.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor m. m. Sjukhusets medicinska centrum och kontor m. m. är f. n. inrymda i dels administrationsbyggnaden A38, belägen inom västra sjukhusområdet, och dels den för psykopatvården avsedda specialpaviljongen Sp3. Den förra byggnaden disponeras i huvudsak för kontor och läkarexpeditioner jämte ett betydande antal enkelrum för personal. Specialpaviljongen inrymmer vissa för hela sjukhuset gemensamma behandlingslokaler.

Sjukhusets lokaler för medicinskt centrum är helt otillfredsställande beträffande både omfattning och belägenhet. Det är därför angeläget att

lokalbehovet tillgodoses genom nybyggnad. Då anordningar för rörelse-terapi f. n. saknas vid sjukhuset, bör nybyggnaden inrymma lokaler också för detta ändamål. För att tillgodose kravet på nära samband med sjukhusets vårdenheter bör byggnaden förläggas till den plats inom sjukhusområdet, där specialpaviljongen är belägen. Då såsom anförts vården av psykopater av olika skäl bör förflyttas till annan plats än den nuvarande, bör det för denna vård nu reserverade området — sedan paviljongen rivits — upplåtas för ett nytt medicinskt centrum jämte förordade nya vårdavdelningar. De lokaler, som härigenom friställes i administrationsbyggnaden, torde med fördel kunna iordningställas till personalbostäder.

Lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi m. m. Befintliga lokaler är inrymda i byggnad V19 och paviljongerna K36 och K37. Då verksamheten sålunda är splittrad och tillgängliga lokaler icke fyller föreliggande behov, bör terapiverksamheten sammanföras till en för denna lämplig byggnad. Därest den förordade utredningen om utnyttjandet av paviljong M1 skulle giva vid handen, att den icke bör användas för terapiändamål, synes en ny byggnad böra uppföras för denna verksamhetsgren. Därvid torde emellertid en prövning av frågan om paviljongens bibehållande som byggnadsminnesmärke bli aktuell.

I det föregående har framhållits att paviljong M1 måste utnyttjas för vårdändamål under en övergångstid. Det är sålunda nödvändigt, att för denna tid åtgärder vidtages till förbättrande av lokalerna för terapiverksamheten. För ändamålet torde kunna upprustas en beredskapspaviljong och de nuvarande matsalarna, sedan nytt kök med matsalar uppförts.

Vid sjukhuset finnes en centralt belägen friliggande samlings-sal. Efter viss komplettering synes denna kunna vara tillfyllest för sjukhusets framtida behov.

Kök, tvätt och personalmatsalar m. m. Sjukhusets centralkök moderniserades och upprustades under 1930-talet. Köksutrustningen är i stor utsträckning försliten. Köksbyggnaden är också ur flera synpunkter mindre lämplig för sitt ändamål. Byggnaden är dessutom perifert belägen inom sjukhusområdet och inrymmer icke personalmatsalar och andra till en köksanläggning vid ett modernt mentalsjukhus hörande utrymmen. En ny köksbyggnad bör därför uppföras och förläggas i anslutning till den nyuppförda panncentralen på den plats, där vissa numera icke nyttjade lantbruksbyggnader är belägna. I anslutning till en sådan byggnad bör jämväl lokaler för tvättbytes- och centralförråd anordnas. Sjukhusets tvätt ombesörjes vid centraltvättanstalten i Karlskrona.

Panncentral och ledningssystem m. m. Vid sjukhuset finns två panncentraler. Den äldre av dessa erfordras endast så länge det befintliga centralköket är i funktion och kan utgå så snart en ny köksanläggning blivit färdigställd. Den nya panncentralen kan kompletteras med utrustning för att tillgodose det nya kökets ång- och värmebehov. I övrigt är centralen tillfyllest för sjukhusets värme- och varmvattenförsörjning.

Enär värme tidigare distribuerats från den äldre panncentralen i motsatt riktning mot vad som nu sker ledes värmeledningsvattnet från ledningar av mindre dimension till ledningar av större dimension. I samband med sjukhusets upprustning och den äldre panncentralens nedläggande måste dessa ledningar omläggas. Ledningssystemet bör jämväl i övrigt kompletteras och anpassas till den föreslagna upprustningen av sjukhuset.

Vatten och avlopp. Sjukhusets vattenbehov är tillfredsställande tillgodosett dels från eget och dels från Växjö stads vattenverk. Distributionsledningarna i jord är till övervägande del i gott skick. Sjukhusets avloppsanläggning är ansluten till Växjö stads avloppsnät. Avloppsledningarna inom sjukhusområdet, som är anordnade enligt det s. k. duplikatsystemet med separata nät för spill- och regnvatten, befinner sig i förhållandevis gott skick.

Elektriska installationer. Sjukhusets hela kraftbehov tillgodoses från Växjö stads elverk. Elanläggningen, som befinner sig i gott skick, bör kompletteras och anpassas till den föreslagna bebyggelsen. Ett mindre motordrivet reservkraftaggregat kommer att installeras inom den närmaste tiden.

Transportkulvertar. Sjukhuset saknar ett för hela anläggningen gemensamt transportkulvertsystem. Endast de tre nya paviljongerna är inbördes förenade med kulvertar. Kulvertsystemet bör utbyggas att omfatta föreslaget medicinskt centrum med därtill anslutna vårdavdelningar. Även en kulvertanslutning av det nya centralköket bör övervägas. Övriga sjukhusbyggnader är så utformade och belägna, att de inte lämpligen kan anslutas till ett kulvertsystem. Dessa måste alltså även fortsättningsvis betjänas medelst transporter ovan jord.

Vägsystem m. m. Sjukhusets vägsystem är ur skilda synpunkter otillfredsställande. Bl. a. är tillfartsvägarna till sjukhuset olämpligt anordnade ur trafiksäkerhetssynpunkt. Denna fråga är föremål för utredning. Det interna vägsystemet bör upprustas och anpassas till sjukhusets föreslagna planläggning. Med hänsyn till den framtida utformningen av sjukhusets transportsystem bör bl. a. huvudvägarna inom sjukhusområdet förbättras och permanentbeläggas.

Den föreslagna planläggningen av nytt medicinskt centrum m. m. torde medföra, att sjukhusets trädgårdsanläggning och växthus måste förflyttas till annan plats inom sjukhusområdet, förslagsvis till sjukhusets sydvästra del. I samband med erforderlig planering av sjukhusområdet bör även en idrottsplats anordnas, lämpligen invid sjön Trummen.

Kostnaderna för genomförandet av den föreslagna principplanen, inklusive de begränsade upprustningsåtgärder, som måste vidtagas för en övergångsperiod, kan preliminärt uppskattas till i runt tal 21 000 000 kronor. Vid en eventuell utbyggnad av sjukhuset med ytterligare vårdplatser, torde platskostnaden för dessa kunna uppskattas till 25 000 à 30 000 kronor per plats, medan ett tillgodoseende av detta platsbehov på annan ort icke torde komma att understiga 50 000 kronor per plats.

Representanter för landstinget i Kronobergs län har framhållit att det sedan lång tid ådagalagda, osedvanligt stora vårdplatsbehovet för länet måste förutsättas komma att bestå under lång tid med hänsyn bl. a. till utvecklingen i länet mot allt större befolkningsgrupper i högre åldrar. Landstinget har därför velat förorda en planläggning av sjukhuset med 800 definitiva vårdplatser men förklarat sig i avvidan på ytterligare erfarenheter av vårdbehovet kunna tills vidare godtaga en begränsning av antalet till 700 under förutsättning att en eventuellt erforderlig utbyggnad av sjukhuset kan komma till stånd.

S:ta Gertruds sjukhus i Västervik**Plan för upprustning**

I anslagsäskandena för budgetåret 1959/60 framlade delegationen ett förslag till principplan för upprustning och utbyggnad av S:ta Gertruds sjukhus, vilket vann statsmakternas bifall (prop. nr 87; rskr. 183). Med utgångspunkt i huvudsak från då uppdragna riktlinjer har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanen och framlägger följande förslag till om- och nybyggnadsåtgärder m. m.

Platsbehov. I principplanen förutsattes att en plan för sjukhusets upprustning borde i fråga om moderna och effektiva vårdplatser begränsas till omkring 400, vilka skulle utgöra en lämplig kärna i en framtida mindre sjukhusenhet. Ytterligare under en övergångsperiod erforderliga vårdplatser (omkring 700) skulle bibehållas i befintliga paviljonger, som därför borde bli föremål för en begränsad upprustning. Vid sin bedömning utgick delegationen ifrån att en definitiv upprustning av de förefintliga vårdplatserna skulle taga en förhållandevis lång tidrymd i anspråk och räknade med att utvecklingen mot mindre vårdenheter inom mentalsjukvården framdeles skulle medföra behov av ytterligare ett sjukhus i länet. Vidare förutsatte den reviderade generalplanen att Norrköpings stad utginge ur sjukhusets upptagningsområde. En härav föranledd minskning av vårdplatsbehovet borde kunna medge att vissa paviljonger nedlades.

Folkmängden inom Kalmar län uppgår f. n. till cirka 240 000 innevånare. Därest man utgår från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga vårdplatsbehovet för egentligt mentalsjuka inom landet till 4 promille av befolkningen, skulle 960 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Antalet vårdade vid de statliga mentalsjukhusen med hemortsrätt inom länet uppgick till 942 den 8 juni 1959 och till 920 den 1 juli 1960. Mot bakgrund härav räknar delegationen med att man vid vidtagandet av här föreslagna åtgärder och vårdplatsbehovets tillgodoseende inom länet bör utgå ifrån ett behov av omkring 940 platser. Så länge Norrköpings stad kvarstår inom upptagningsområdet för sjukhuset, måste emellertid detta svara även för stadens vårdbehov, vilket sedan vissa evakueringsmöjligheter i samband med beläggningen av Mellringe sjukhus tillvaratagits beräknas till ungefär 150 platser. Sjukhusets storlek kommer sålunda att under ett övergångsskede uppgå till inemot 1 100 vårdplatser.

Efter överläggningar med representanter för landstingen i Kalmar län föreslår delegationen, att den framtida vårdorganisationen inom länet fördelas med omkring 600 platser vid S:ta Gertruds sjukhus och med återstående platser vid ett nytt sjukhus inom södra delen av länet. En sådan fördelning av vårdplatserna ansluter väl icke helt till befolkningens fördelning inom länet men har ansetts vara att förorda med hänsyn till sjukhusets nuvarande gemensamhetsanordningar såsom panncentral, kök etc., vilka är dimensionerade för ett högre platsantal. Skulle vårdplatsantalet visa sig väsentligt avvika från det antagna, kan storleken av det nya sjukhuset i länet anpassas därefter.

Vårdpaviljonger m. m. De för S:ta Gertruds sjukhus avsedda platserna kommer att förläggas dels i den till slutlig upprustning föreslagna paviljonger — Bihang till riksdagens protokoll 1961. 1 saml. Nr 66

jongen M32 om 52 platser, dels i de båda nyuppförda paviljongerna M63 och K61 med tillhoppa 112 platser, dels i den av 1959 års riksdag beslutade paviljongen MK1 med 180 platser och dels i ytterligare tre paviljonger, benämnda MK2, MK3 och MK4, med tillhoppa 180 platser, vilka delegationen föreslår skola uppföras. Det slutliga platsantalet vid sjukhuset blir sålunda (52 + 112 + 180 + 180) 524. Intill dess ett nytt sjukhus uppförts inom länet kan ungefär 550 vårdplatser utnyttjas inom övriga befintliga paviljonger vid sjukhuset med undantag av paviljongerna M2, M6, M8, K5 och K9. Dessa — de äldsta vid sjukhuset — lämpar sig ej för upprustning och bör rivras för att bereda plats för de föreslagna nya vårdpaviljongerna. Eventuellt erforderliga byggnadsåtgärder beträffande sjukhusets s. k. fasta paviljong bör liksom i fråga om motsvarande paviljong vid Sätters sjukhus bli föremål för utredning.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor samt rörelseterapi. Det torde vara mest rationellt att bibehålla och ombygga den nuvarande administrationsbyggnaden för i huvudsak läkarexpeditioner och sjukhuskontor och att i anslutning till denna byggnad uppföra en ny byggnad för erforderliga behandlingslokaler jämte rörelseterapi. Denna byggnad anslutes även till nämnda paviljong MK1.

Lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi. Kostnaderna för en ombyggnad av paviljongerna M8 och K9 samt byggnaden V10 understiger endast obetydligt kostnaderna för nybyggnad. Delegationen föreslår därför att ifrågavarande lokalbehov tillgodoses genom nybyggnad. En byggnad för arbets- och sysselsättningsterapi avses bli förlagd där nuvarande paviljongerna M6 och M8 är belägna. Byggnaden V10 bör utgå, sedan nybyggnaderna kommit till utförande.

Centralkök och personalmatsalar. Den befintliga anläggningen befinner sig i gott skick.

Panncentral med ledningssystem, vatten och avlopp samt elektriska installationer. I panncentralen erfordras vissa smärre kompletteringsarbeten varjämte ytterligare en varmvattenpanna behöver installeras i samband med att medicinskt centrum uppföres. I överensstämmelse med principplanen måste duplikatsystem för avloppsvatten anordnas och åtgärder för rening av spillvatten vidtagas samt de olika ledningssystemen kompletteras och anpassas till byggnadsplanerna. Beträffande rening av avloppsvattnet förutsätter delegationen, att denna fråga löses i samråd med staden, varvid anslutning av sjukhusets avloppssystem till stadens blivande reningsverk alternativt utförande av eget reningsverk för sjukhuset får bestämmas av kostnaderna för resp. alternativ.

Kulvert och vägsystem. Föreslagna om- och nybyggnadsåtgärder möjliggör anslutning av samtliga vårdpaviljonger — med undantag för paviljongerna K33 och MS — medicinskt centrum samt rörelseterapilokaler till ett kulvertsystem i slutskedet av sjukhusets upprustning. Centralkök och panncentral är så belägna, att en kulvertanslutning av dem med hänsyn till uppkommande kostnader icke bör ifrågakomma. Frågan om kulvertsystemets utförande utöver vad i det följande föreslås beträffande vårdpaviljong MK1 bör avgöras vid den tidpunkt, då sjukhusets storlek kan nedbringas till det definitiva platsantalet. Föreslagna nybyggnader bör emellertid utformas så att de kan anslutas till ett kulvertsystem.

Sjukhusets vägsystem anpassas till den föreslagna nybebyggelsen och förbättras genom bl. a. permanentning av huvudvägarna inom området.

Bostäder. Sjukhusets bostadsfrågor bör lösas enligt principplanens riktlinjer. En ny överläkarbostad erfordras i stället för den i administrationsbyggnaden inrymda.

Kostnaderna för här föreslagna om- och nybyggnadsåtgärder vid sjukhuset har preliminärt beräknats till 27 000 000 kronor. Åtgärdernas genomförande beräknas taga en tid av cirka tio år.

Upprustning av vårdpaviljong K33

I den av 1959 års riksdag antagna principplanen för sjukhusets upprustning (prop. nr 87; rskr. 183) förordades, att såväl paviljong K33 som paviljong M32 skulle bli föremål för en fullständig ombyggnad. Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208) att upprusta paviljong K33 för en beräknad kostnad av 975 000 kronor samt anvisade 755 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Vid den överarbetning av principplanen för S:ta Gertruds sjukhus som i det föregående redovisats har delegationen funnit, att det för sjukhuset beräknade framtida platsantalet kan tillgodoses i nya paviljonger med bättre läge i förhållande till planerat medicinskt centrum än paviljong K33. Denna paviljong bör därför på längre sikt utgå och således endast partiellt upprustas. Platsantalet i paviljongen kommer därefter att uppgå till sammanlagt 53. Kostnaderna för renoveringen har enligt 1959 års prisläge beräknats till 860 000 kronor, motsvarande ungefär 16 000 kronor per vårdplats. Vid bifall till förslaget beräknas byggnadsarbetena kunna påbörjas våren 1961 och vara avslutade våren 1962.

För täckande av den beräknade kostnaden för paviljongens upprustning enligt redovisat förslag bör ytterligare (860 000 — 755 000) 105 000 kronor anvisas.

Uppförande av vårdpaviljong MK1

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1959 års riksdag (prop. nr 87; rskr. nr 183) att anvisa 100 000 kronor för bestridande av kostnaderna för en närmare bearbetning av den framlagda principplanen för sjukhusets modernisering samt för upprättande av ritningar till två nya vårdpaviljonger med tillhoppa cirka 180 vårdplatser. I anslagsäskandena för innevarande budgetår föreslog delegationen, att de nya vårdplatserna — fördelade på sex vårdavdelningar om 30 platser vardera — i sin helhet borde sammanföras i en byggnad (MK1), förlagd intill den nuvarande administrationsbyggnaden. Byggnaden förutsattes kunna direkt anslutas till ett blivande medicinskt centrum om möjligheter föreläge att anknyta byggnaden till ett framtida kulvertsystem. Kostnaderna beräknades till

sammanlagt 4 250 000 kronor. För byggnadsarbetenas påbörjande anvisade 1960 års riksdag 855 000 kronor, varjämte ett av 1956 års riksdag (prop. nr 106; rskr. 285) för ombyggnad av sjukhusets administrationsbyggnad anvisat belopp om 145 000 kronor omdisponerades för ändamålet. Sammanlagt har sålunda (100 000 + 855 000 + 145 000) 1 100 000 kronor ställts till förfogande för ifrågavarande byggnadsprojekt.

Delegationen har låtit överarbeta byggnadsförslaget i enlighet med av delegationen numera tillämpade principer. Samtliga vårdavdelningar kan sålunda uppdelas i två lika stora vårdgrupper. Gemensamma utrymmen för vårdgrupperna utgöres av expeditions- och behandlingslokaler, personal- och besöksrum samt kök och matsal. Härigenom kan samma vårdavdelning beläggas med patienter av skilda kön. Byggnaden förses med två sänghissar och en snabbgående personhiss. En i bottenvåningen inrymd avdelning kan utnyttjas för insulin-coma-behandling. Den nya paviljongen förlägges intill nuvarande paviljong M2, som planenligt rives så snart den nya paviljongen färdigställts. På platsen för den sistnämnda paviljongen skall framdeles tillbyggnader för nytt medicinskt centrum uppföras med den nya vårdpaviljongen direkt ansluten. I samband med dennas uppförande måste — förutom anläggande av ledningar för vatten, värme och sanitet för paviljongens egen försörjning — en omläggning till ny sträckning av motsvarande ledningar företagas för de söder om paviljongen belägna paviljongerna M32, M63 och K61 samt den fasta paviljongen. Dessa arbeten bör dock under nästa budgetår begränsas att avse *dels* anläggande av den i planen förutsatta transportkulverten mellan paviljongerna MK1 och K61 med framdragande av ledningar i denna kulvertdel samt mellan paviljongerna K61 och M63, *dels ock* en omläggning av vissa befintliga vatten- och avloppsledningar, som berör byggnadsplatsen för den nya paviljongen.

Byggnadskostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1959 har för det nu framlagda, överarbetade förslaget beräknats till sammanlagt 4 925 000 kronor, varav för paviljongen 4 340 000 kronor — motsvarande ungefär 24 200 kronor per vårdplats — för yttre planerings- och ledningsarbeten 315 000 kronor samt för transportkulvert 270 000 kronor. Byggnadsarbetena beräknas kunna igångsättas under hösten 1961 och slutföras under hösten 1963.

För nästa budgetår erfordras utöver redan anvisade medel 500 000 kronor för arbetenas bedrivande.

Renovering av vårdpaviljong M32

Enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning skall vårdpaviljong M32 ingå i sjukhusets definitiva byggnadsbestånd. För att upprustningen skall kunna genomföras inom planerad tid bör den erforderliga ombyggnaden av denna paviljong företagas i anslut-

ning till de nyss föreslagna upprustningsarbetena inom paviljong K33. Efter genomförd renovering kan paviljong M32 inrymma sammanlagt högst 52 vårdplatser.

Kostnaderna för paviljongens ombyggnad har beräknats till 1 060 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1960, motsvarande ungefär 20 000 kronor per vårdplats. Vid bifall till byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna påbörjas våren 1962 och bli slutförda hösten 1963.

För nästa budgetår bör 500 000 kronor anvisas för arbetenas påbörjande.

Uppförande av nytt vattentorn

Vid S:ta Gertruds sjukhus finns en högreservoar för kallvatten, anlagd vid tidpunkten för sjukhusets uppförande. Nuvarande anordningar för vattendistributionen medger icke tillräckligt vattentryck i de högst belägna våningarna i den vårdbyggnad om sex våningar (MK1), vilken enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning skall uppföras i direkt anslutning till ett planerat nytt medicinskt centrum. Delegationen föreslår, att ett nytt vattentorn uppföres intill det befintliga tornet som ersättning för detta, vilket är fördelaktigast ur ekonomisk synpunkt.

Kostnaderna härför inklusive erforderlig inkoppling av yttre vattenledningar samt elektriska manöverorgan har beräknats till 275 000 kronor.

Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna fullgöras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Anordnande av provisoriska undercentraler inom sjukhusets äldre byggnader

Efter beslut av 1957 och 1958 års riksdagar har sjukhusets centrala ledningssystem för värmeledningsvatten och varmvatten utbyggt att omfatta samtliga byggnader. Enligt den i det föregående redovisade definitiva planen för sjukhusets modernisering kommer flertalet av de gamla byggnaderna att framdeles utgå men de måste bibehållas under en förhållandevis lång övergångstid. Uppvärmningen i dessa äldre byggnader sker både genom luftvärmning i s. k. varmkammerssystem och via radiatorsystem. Skall värmeförsörjningen nöjaktigt kunna tillgodoses med befintliga anordningar, måste en alltför hög temperatur hållas på värmeledningsvattnet. Samma olägenhet vidlåder värmeförsörjningen till ventilationsaggregaten i nya och renoverade byggnader. Olägenheterna kan emellertid undanröjas genom att i de äldre byggnaderna anordnas enkla undercentraler, bestående av endast en blandningspump och en manuellt manövrerad shuntventil. Härigenom kan hetvatten distribueras till samtliga byggnader och värmekropparna i de olika uppvärmningssystemen tillföras värmeledningsvatten med

lämpligt avpassad temperatur. Dessa anordningar kommer dessutom att medföra en betydligt bättre driftsekonomi.

Kostnaderna för undercentraler av angiven typ i 26 äldre byggnader har beräknats till 200 000 kronor. Vid bifall till förslaget beräknas arbetena kunna fullgöras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

S:t Lars' sjukhus i Lund

Plan för upprustning

I anslagsäskandena för innevarande budgetår framlade delegationen ett förslag till principplan för upprustning och utbyggnad av S:t Lars' sjukhus, vilket i huvudsak vann statsmakternas bifall (prop. nr 93; rskr. nr 208). Med utgångspunkt i huvudsak från då uppdragna riktlinjer har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanen och framlägger följande förslag till om- och nybyggnadsåtgärder m. m.

Platsbehovet. I principplanen förutsattes att en plan för sjukhusets upprustning borde avse omkring 900 platser för egentligt mentalt sjuka. Därutöver beräknades att vid sjukhuset skulle finnas 60 platser för tbc-patienter från upptagningsområden för andra mentalsjukhus samt 50 platser för mentalt sjuka barn och ungdomar. Delegationen utgick ifrån att ifrågasvarande platsantal skulle vara bestämmande för sjukhusets storlek i slutskedet av dess upprustning och att i övrigt erforderliga vårdplatser för skånelänen skulle tillgodoses dels vid S:ta Maria sjukhus med 1 100 platser och dels vid ett nytt sjukhus i Kristianstads län med 500 platser. Denna fördelning baserades på det i 1956 års reviderade generalplan beräknade behovet av 2 513 vårdplatser för de båda länen år 1970. Vidare förutsattes att några platser vid Gullberna sjukhus icke, såsom den reviderade planen räknat med, kunde disponeras för Kristianstads län. Statsmakterna förklarade sig icke beredda att taga ställning till frågan huruvida vårdplatsbehovet inom Kristianstads och Malmöhus län i ett slutskede skulle tillgodoses — förutom vid S:t Lars' och S:ta Maria sjukhus — genom uppförande av ytterligare ett sjukhus i Kristianstads län.

Folkmängden i Malmöhus och Kristianstads län utom Malmö stad utgör f. n. totalt omkring 657 000 innevånare. Med utgångspunkt från mental-sjukvårdsdelegationens antagna genomsnittliga vårdplatsbehov i riket motsvarande 4 promille av befolkningen skulle 2 630 vårdplatser erfordras för att täcka länens behov. Antalet vid de statliga mentalsjukhusen den 8 juni 1959 och den 1 juli 1960 inneliggande patienter med hemortsrätt inom de båda länen uppgick till omkring 2 300, alltså drygt 200 platser mindre än den i gällande generalplan för år 1970 redovisade prognossiffran. Därvid har hänsyn tagits även till antalet anmälda exspektanter. Med hänsyn till dessa förhållanden och med tanke på den reducerade inverkan på vårdplatsbehovet, som en fortsatt intensifierad terapeutisk verksamhet med åtföljande förkortning av vårdtiderna kan beräknas medföra, har delegationen vid överarbetningen av principplanen icke ansett försvarligt att tills vidare förutsätta ett högre totalbehov för de båda skånelänen än 2 300 platser.

Vårdpaviljonger. I befintliga nya vårdpaviljonger finnes 175 vårdplatser, som kan utnyttjas för att uteslutande tillgodose sjukhusets eget platsbehov. Lägges därtill de 180 vårdplatser, som enligt 1960 års riksdags beslut skall anslutas till ett föreslaget nytt medicinskt centrum, uppgår antalet tillgängliga moderna vårdplatser inom östra sjukhusdelen till sammanlagt (175 + 180) 355. Därutöver beräknas 98 godtagbara vårdplatser kunna anordnas i de inom denna del av sjukhuset befintliga paviljongerna K4 och M9. Det har nämligen visat sig vara ekonomiskt försvarbart att bibehålla desamma i stället för att såsom i principplanen föreslagits låta dem utgå ur vårdorganisationen. Härigenom erhålles (355 + 98) 453 varaktiga vårdplatser. De ytterligare platser, som kräves för det förordade definitiva platsantalet för sjukhuset, bör av plantekniska skäl begränsas till 14 avdelningar för att åstadkomma en ur arkitektonisk synpunkt godtagbar byggnadsmässig lösning. Platsantalet vid östra delen av sjukhuset kommer sålunda att sammanlagt uppgå till (453 + 420) 873.

För att täcka vårdplatsbehovet för skånelänen med 1 100 platser vid S:ta Maria sjukhus och återstoden vid S:t Lars' sjukhus erfordras ytterligare (2 300 — 1 100 — 873) drygt 300 platser vid sistnämnda sjukhus. En pågående inventering av byggnadsbeståndet vid S:ta Maria sjukhus har emellertid föranlett tvekan, om 1 100 godtagbara vårdplatser kan erhållas genom en ombyggnad av sjukhuset. Det bör även beaktas, att detta antal skulle betydligt överskrida det planerade antalet platser för egentligt mentalt sjuka vid varje annat statligt mentalsjukhus. Om en minskning av vårdplatsantalet vid sjukhuset sålunda blir aktuell, kommer detta att medföra en motsvarande ökning av platsantalet vid S:t Lars' sjukhus. En dylik ökning kan också bli påkallad av att länens vårdplatsbehov i framtiden visar sig vara större än det här antagna.

Möjligheter att tillgodose de anspråk på ytterligare platser, som sålunda kan komma att ställas på S:t Lars' sjukhus, föreligger inom ramen för de omkring 400 vårdplatser, som enligt principplanen kan erhållas genom en modernisering och ombyggnad av befintliga vårdpaviljonger inom västra delen av sjukhusområdet. Dessa paviljonger har i planen beräknats kunna bibehållas under en övergångstid men förutsatts i ett slutskede komma att utgå eller utnyttjas för andra vårdändamål. Skulle icke samtliga dessa platser behöva tagas i anspråk, synes en däremot svarande reducering böra vidtagas av antalet platser, som enligt vad nyss anförts måste tillskapas genom nybyggnad. Därest åter såväl en minskning av den förutsatta storleken för S:ta Maria sjukhus måste vidtagas som en stegring av skånelänens vårdplatsbehov skulle inträffa kan det ytterligare behov av platser, som överstiger (400 — 300) 100, tillgodoses genom en partiell upprustning av paviljong M46 vid västra sjukhuset, vilken i principplanen förutsattes utgå.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor samt forskningsavdelning. I det följande framlägges förslag till nybyggnad för sjukhusets behandlingslokaler, expeditioner och kontor samt forskningsavdelning.

Lokaler för arbets-, sysselsättnings- och rörelseterapi samt samlingshall. Tillfredsställande lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi kommer att finnas vid sjukhuset, när den under uppförande varande terapibygnaden blir färdigställd. Lokalerna i denna jämte tidigare iordningställda lokaler i gamla tvätthbyggnaden torde vara tillfyllest för sjukhusets framtida behov.

Lokaler för rörelseterapi, fysikalisk terapi och sjukgymnastik saknas. Nya sådana lokaler bör intagas i upprustningsplanen. Samlingssalen vid västra sjukhuset beräknas utgå, varför ny samlingssal bör uppföras.

Samtliga nu föreslagna byggnader bör förläggas inom ett område, som ansluter till den nya arbetsterapibyggnaden sydväst om de blivande nya paviljongerna.

Kök, personalmatsalar och tvätt m. m. Centralköket jämte personalmatsalar m. m. vid sjukhuset är i gott skick. Viss ombyggnad och komplettering av kökets in- och utlämningslokaler erfordras, om köket anslutes till ett eventuellt blivande kulvertsystem. Inredning och utrustning bör över ses, kompletteras och moderniseras i mån av behov. Sjukhuset, som numera saknar eget tvätteri, har ett tillfredsställande tvättbytesförråd anordnat i den gamla tvättbyggnaden. Centralförrådet, som är inrymt i en förutvarande bageribyggnad, är i dåligt skick, varför nya lokaler bör anordnas. Uppförande av ersättningsbyggnader för garage och växthus — vilka befinner sig i sådant skick, att de icke lämpligen bör bibehållas — kommer delegationen att närmare överväga.

Panncentral och ledningssystem. Beträffande sjukhusets panncentral framlägger delegationen i det följande förslag till sådana kompletteringsåtgärder, att centralen kan täcka värmebehovet för sjukhuset enligt nu redovisad plan.

Sjukhusets olika ledningssystem för distribution av värme- och förbrukningsvarmvatten samt vatten- och avloppsledningar jämte elektriska installationer förutsättes bli utbyggt och anpassat till planen.

Kulvert- och vägsystem. Samtliga vårdpaviljonger inom östra sjukhusområdet kan förbindas medelst kulvert till medicinskt centrum och centralköket. Vägsystemet bör utbyggas, därvid för fordonstrafik avsedda vägar bör permanentbeläggas.

Vårdavdelning för mentalt sjuka barn och ungdomar. Den i principplanen upptagna avdelningen för mentalt sjuka barn och ungdomar förutsättes bli utförd i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer ifråga om planläggning och utformning, som delegationen i det föregående uppdraget för en motsvarande avdelning vid Ulleråkers sjukhus. Vårdenheten torde böra förläggas omedelbart utanför östra sjukhusområdet å mark, som äges av Lunds stad. Marken har staden ställt i utsikt i utbyte mot visst markområde inom sjukhusets västra del. Förhandlingar om ett sådant markbyte har upptagits men ännu icke slutförts.

Bostäder. Bostadsbehovet för sjukhusets personal — utöver befintliga bostäder och de bostäder, som kan anordnas i befintliga byggnader — förutsättes kunna tillgodoses genom vederbörande kommuns försorg.

Kostnaderna för här föreslagna om- och nybyggnader vid sjukhuset har preliminärt beräknats till 36 000 000 kronor. Åtgärdernas genomförande beräknas taga en tid av cirka åtta år i anspråk.

Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning samt vissa vårdavdelningar, MK1

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1960 års riksdag (prop. nr 93; rskr. 208) anvisa 150 000 kronor för en närmare bearbetning av en i pro-

positionen redovisad principplan för sjukhusets upprustning, innebärande bl. a. projektering av ett förordat nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning och vissa vårdavdelningar vid sjukhuset. Beträffande inbörden och den fortsatta bearbetningen av ett av delegationen utarbetat förslag till lokalprogram för detta byggnadsobjekt hänvisar delegationen till vad i det föregående anförts om motsvarande anläggning vid Ulleråkers sjukhus. Icke heller i förevarande fall har delegationen sålunda ansett sig kunna förorda någon reducering av lokalprogrammet eller skapa en från de allmänna vårdändamålen helt fristående forskningsenhet.

Enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning förutsattes huvudentrén till sjukhuset komma att flyttas från Malmövägen — från vilken en infart är olämplig ur trafiksynpunkt — till den norr om sjukhusområdet belägna gatan. Intill den nya entrén förlägges en för sjukhusets medicinska centrum och för forskningsavdelningen gemensam anläggning. Direkt ansluten till denna uppföres en vårdpaviljong (MK1) med sex avdelningar om sammanlagt 180 vårdplatser. Den för medicinskt centrum och forskning avsedda delen av anläggningen avses skola uppföras i fyra våningar jämte jordvåning. I sistnämnda våning inrymmes lokaler för rörelseterapi, sjukhusapotek, vissa verkstäder, djurstallar samt vissa förråd och skyddsrum. I byggnadens bottenvåning förlägges lokaler för mentalvårdsdispensär, sjukhuskontor, expeditioner för två överläkaravdelningar samt föreläsningssal. I våningen en trappa inrymmes vissa till medicinskt centrum hörande behandlingslokaler och expeditioner för ytterligare en överläkaravdelning. Våningen två trappor disponeras i sin helhet för forskningsavdelningen och våningen tre trappor för en del av denna avdelning samt vissa för medicinskt centrum och forskning gemensamma utrymmen ävensom lokaler för elevundervisning. Med direkt anslutning till lokalen för rörelseterapi anordnas gymnastiksal i en särskild byggnad. Vårdavdelningsblocket uppföres i sex våningar jämte jordvåning. I jordvåningen inrymmes centralförråd och skyddsrum. Vårdavdelningarna föreslås utformade med 30 vårdplatser, fördelade på två vårdgrupper om vardera 15 platser. Vårdbyggnaden förses med en i dess södra del förlagd personhiss. Övriga för hela anläggningen erforderliga hissar — två sänghissar och en personhiss, samlade i ett hissaggregat — förlägges mellan de båda för behandling och forskning m. m. resp. vårdavdelningar avsedda byggnadsdelarna för att av dem kunna gemensamt utnyttjas. Anläggningen har utformats för anslutning till i det följande föreslaget kulvertsystem.

Medicinska fakulteten vid Lunds universitet har tillstyrkt, att byggnadsprojektet kommer till stånd. Fakulteten har emellertid ansett önskvärt, att utrymme inom den planerade forskningsavdelningen beredes även för informationsexpedition, rum för hålkortsmaskin, ytterligare rum för patienter, som är föremål för kontinuerliga observationer, vidgade verkstadsutrymmen samt kandidatrum inom vårdavdelningarna m. m. Dessa önskemål torde

enligt delegationen kunna tillgodoses vid den fortsatta projekteringen av anläggningen inom ramen för det föreliggande lokalprogrammet, som lämnar möjligheter öppna för olika forskningsinriktningar.

Byggnadskostnaderna för hela anläggningen enligt här framlagt förslag har beräknats till sammanlagt 11 000 000 kronor. Vid bifall till förslaget beräknas arbetena kunna påbörjas hösten 1962 och bli slutförda våren 1965.

För arbetenas påbörjande bör 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av vårdpaviljongerna MK81 och MK82

Enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning skall inom östra delen av sjukhusområdet genom nybyggnad tillskapas 420 platser, fördelade på 14 avdelningar om 30 platser vardera, förutom de 180 vårdplatser som enligt 1960 års riksdagsbeslut skall anslutas till ett förslaget nytt medicinskt centrum. Fyra av angivna avdelningar avses bli inrymda i två tvåvåningspaviljonger, benämnda MK81 och MK82. Paviljongerna — som avses bli förlagda inom nordvästra delen av östra sjukhusområdet intill de där nyuppförda paviljongerna — kan uppföras utan att andra vårdbyggnader behöver rivras. Delegationen föreslår därför, att paviljongerna uppföres i första skedet av sjukhusets upprustning. Paviljongerna utformas så att samtliga vårdavdelningar kan uppdelas i två lika stora vårdgrupper. Härigenom kan samma vårdavdelning beläggas med patienter av skilda kön. I likhet med övriga paviljonger inom östra sjukhusområdet avses de här föreslagna att få kulvertförbindelse med sjukhusets medicinska centrum och centralkök.

Byggnadskostnaderna enligt nu framlagt förslag har beräknats till sammanlagt 3 400 000 kronor motsvarande ungefär 28 000 kronor per vårdplats. Vid bifall till det här framlagda byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna påbörjas våren 1962 och bli slutförda våren 1964.

För nästa budgetår bör anvisas 600 000 kronor för ändamålet.

Vissa gemensamma yttre arbeten

I samband med uppförandet av den i det föregående föreslagna anläggningen för nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning ävensom vårdpaviljongerna MK1, MK81 och MK82 behöver vissa yttre arbeten utföras. Infartsvägen till sjukhuset måste givas en ny sträckning och framdragas till den nya centrumbyggnaden och anslutas till paviljongerna, parkeringsplatser iordningställas intill de nya vägsträckningarna, ytterbelysning anordnas och vissa planteringsarbeten vidtagas. För att bl. a. tillgodose byggnadernas elkraftförsörjning måste hög- och lågspänningsställverk jämte serviskablar och transformatorer installeras. Ledningar för värme och varmvatten avses förläggas i den transportkulvert, som kommer att förbinda ifrågavarande

vårdpaviljonger jämte de befintliga paviljongerna K85 och M86 med sjukhusets medicinska centrum och centralkök.

Kostnaderna för dessa arbeten har beräknats till 2 800 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna påbörjas våren 1962 och bli slutförda nyåret 1963.

För budgetåret 1961/62 bör 500 000 kronor anvisas för ändamålet.

Renovering av vårdpaviljong K44

Inom sjukhusets västra område finns bl. a. sex vårdpaviljonger. Av dessa är två paviljonger ombyggda och moderniserade (nr 42 och nr 45) och en paviljong (M47) under ombyggnad varjämte ytterligare en paviljong (K44) förutsatts komma att upprustas. Ombyggnaden av paviljong M47 beräknas vara slutförd under innevarande budgetår. Inom den västra sjukhusdelen torde vårdpaviljong K44 som är utformad och disponerad i stort sett som paviljong M47 närmast därefter böra bli föremål för ombyggnad. Byggnaden är uppförd i fyra våningar med undantag för dess mittparti, som har tre våningar jämte vindsvåning. I denna är lokaler inredda för arbetsterapi. Paviljongen inrymmer tre vårdavdelningar, varav två är vertikalt organiserade med matsalar och kök i källarvåningen, dagrum i bottenvåningen samt sovsalar i våningarna 2 och 3 trappor. Byggnaden saknar erforderliga bilokaler. Den sanitära utrustningen och de elektriska installationerna är av mycket dålig beskaffenhet.

I första hand bör inom byggnaden vidtagas en omdisposition av samtliga avdelningar och ny hiss installeras. Varje våningsplan beräknas kunna inrymma en avdelning om 28 platser. I övrigt bör avdelningarna utrustas med erforderliga biutrymmen. De på vinden i byggnadens mittparti inredda lokalerna för arbetsterapi bör slopas. Vinden bör i stället påbyggas till full våningshöjd. Härigenom kan paviljongen inrymma fyra vårdavdelningar med sammanlagt (4 × 28) 112 platser. Till byggnadens källarvåning bör förråd och skyddsrum m. m. förläggas.

Kostnaderna för ombyggnaden har beräknats till 2 100 000 kronor, motsvarande ungefär 18 000 kronor per vårdplats. Vid bifall till det framlagda byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna påbörjas hösten 1961 och bli slutförda nyåret 1963.

För arbetenas påbörjande bör därför 1 000 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Renovering av vårdpaviljong M9

Enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning har 98 godtagbara vårdplatser bedömts kunna anordnas i de befintliga paviljongerna K4 och M9 inom östra delen av sjukhusområdet. Sistnämnda pavil-

jong är i så dåligt skick, att den snarast bör bli föremål för upprustning. Paviljongen är uppförd i en våning och inrymmer f. n. 70 platser. Enligt upprättat förslag till ombyggnad kommer paviljongen att inrymma två avdelningar med 25 resp. 24 vårdplatser, fördelade på 8 enkelrum, 9 fyrapatientrum och 1 fempatientrum. Behandlings- och expeditjonsrum samt badrum och toaletter inrättas för varje avdelning. Därjämte renoveras bl. a. det elektriska systemet samt VVS-anläggningarna. Vidare företages förberedande arbeten för kulvertanslutning av paviljongen.

Medicinalstyrelsen har företagit vissa renoveringsarbeten inom paviljong K4. Delegationen avser att i ett senare skede av sjukhusets upprustning komplettera dessa arbeten så att paviljongen får samma standard som den för paviljong M9 föreslagna.

Kostnaderna för upprustningen av paviljong M9, inklusive förberedande arbeten för dess kulvertanslutning, har beräknats till sammanlagt 1 100 000 kronor, varav för själva paviljongen 840 000 kronor, motsvarande ungefär 17 000 kronor per vårdplats, och för yttre arbeten samt rivning av viss byggnadsdel 260 000 kronor. Vid bifall till det framlagda byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna igångsättas nyåret 1962 och bli slutförda nyåret 1963.

För arbetenas påbörjande bör 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Rationaliseringsarbeten inom panncentralen

Enligt den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning måste viss komplettering inom sjukhusets panncentral vidtagas för att täcka sjukhusets värmebehov enligt planen. I sjukhusets panncentral finns fyra högtrycksångpannor, av vilka två nyligen ombyggts. De kommer att under den närmaste tiden utrustas med nya anordningar för oljeeldning m. m. Övriga pannor bibehålles koleldade. Samtliga pannor är i så gott skick att de vid normal drift bör kunna användas ytterligare 15 å 20 år. Däremot bör sjukhusets nuvarande oljeförråd, som har en volym av endast cirka 80 m³, utökas med en förrådscistern om cirka 500 m³, för att möjliggöra en nöjaktig förrådshållning av bränsle.

I ångcentralen finns tre skilda värmesystem med skilda värmeväxlare och pumpar m. m. Med hänsyn till det ökade värmebehov, som kommer att uppstå vid planens genomförande, måste värmeväxlare, pumpar och expansionsanordningar utökas. I samband därmed bör de tre värmesystemen begränsas till två, avsedda att betjäna östra resp. västra sjukhusområdet. Vidare bör s. k. huvudshunt med variator och nya värmetekniska kontrollinstrument installeras samt den befintliga varmvattenberedningsanläggningen kompletteras. Upprustningen av panncentralen kräver dessutom vissa byggnadsarbeten såsom anordnande av betongbassäng såsom skydd

mot läckage från den nya oljeförrådcisternen och brandhärdigt tak i pannhuset m. m.

Kostnaderna för nu föreslagna arbeten har beräknats till 500 000 kronor, varav för värme-, rör- och eltekniska installationer 370 000 kronor och för byggnadsarbeten 130 000 kronor. Vid bifall till här förordade arbeten beräknas desamma kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Påbyggnad av befintligt vattentorn

Vid S:t Lars' sjukhus finns en högreservoar för kallvatten, anlagd vid tidpunkten för sjukhusets uppförande. Nuvarande anordningar för vattendistributionen medger icke tillräckligt vattentryck i de högst belägna våningarna i den vårdbyggnad om sex våningar (MK1), som enligt den i det föregående redovisade planen skall uppföras i direkt anslutning till ett planerat nytt medicinskt centrum. Delegationen föreslår, att reservoaren höjes till erforderlig nivå genom påbyggnad av befintligt vattentorn, vilket är fördelaktigast ur ekonomisk synpunkt.

Kostnaderna härför inklusive erforderlig inkoppling av yttre vattenledningar samt elektriska manöverorgan har beräknats till 245 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna fullgöras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Vipeholms sjukhus i Lund

Uppförande av vårdenhet för höggradigt psykiskt efterblivna barn

Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208), att vid sjukhuset skulle uppföras en vårdenhet för höggradigt psykiskt efterblivna barn för en kostnad av högst 1 900 000 kronor. Genom beslut den 27 maj 1960 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att uppföra den nya anläggningen och förordnade, att styrelsen för budgetåret 1960/61 skulle för byggnadsförslagets detaljprojektering och arbetenas påbörjande äga disponera 500 000 kronor.

Anläggningen omfattar tre vårdpaviljonger och en byggnad för administration och medicinskt centrum. Direktionen för Vipeholms sjukhus har uttalat önskemål om anordnande av direkt förbindelse mellan administrationsbyggnaden och den av paviljongerna, som avses för mindre barn av båda könen. Med anledning härav har vid utarbetandet av definitiva ritningar för anläggningen administrationsbyggnaden sammanförts med paviljongen för de mindre barnen. Arbetena beräknas kunna påbörjas under hösten 1961 och avslutas under våren 1963.

För arbetenas fortsättande under nästa budgetår bör 600 000 kronor anvisas.

S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg

Permanentning av vägar

Vägarna inom sjukhusets markområde är utförda som grusvägar och förstärkningslagren är icke dimensionerade för tung trafik. Även i övrigt företer vägsystemet vissa brister. Vidare finnes icke tillräckligt antal parkeringsplatser inom sjukhusområdet. Det är enligt delegationens mening nödvändigt att befintliga vägbanor förses med varaktig beläggning samt i viss utsträckning förstärkes och profiljusteras. Även de inom sjukhusområdet befintliga och föreslagna parkeringsplatserna bör permanentbeläggas.

Kostnaderna för dessa arbeten har beräknats till 285 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

S:t Jörgens sjukhus i Göteborg

Uppförande av vårdpaviljong MK3

För uppförande av en ny paviljong, benämnd MK3, m. m. för en beräknad kostnad av 3 970 000 kronor har 1959 och 1960 års riksdagar anvisat (1 500 000 + 1 450 000) 2 950 000 kronor. Av det av 1959 års riksdag anvisade beloppet är 750 000 kronor att hänföra till beredskapsarbeten. Arbetena beräknas vara slutförda under sommaren 1962.

För arbetenas fortsättande bör 500 000 kronor anvisas.

Uppförande av vårdpaviljong MK4

Den för 1959 års riksdag redovisade planen för sjukhusets upprustning och utbyggnad innefattar uppförande av tre nya vårdpaviljonger med sammanlagt 360 vårdplatser. Av dessa byggnader är en paviljong, benämnd MK3, under uppförande.

Ytterligare en paviljong, benämnd MK4, bör nu komma till utförande. Denna föreslås i likhet med paviljong MK3 bli uppförd i fyra våningar, vardera inrymmande en vårdavdelning. De två nedre våningarna reserveras för sängliggande kroniskt sjuka patienter. Med hänsyn till terrängförhållandena måste platsantalet inom den nederst belägna avdelningen begränsas till 26. Paviljongens tre övre vårdavdelningar erhåller 30 platser vardera. Antalet platser inom paviljongen kommer således att uppgå till sammanlagt (26 + 30 + 30 + 30) 116. Samtliga vårdavdelningar kan uppdelas i två lika

stora vårdgrupper. Gemensamma utrymmen för vårdgrupperna utgöres av expeditions-, behandlings-, personal- och besöksrum samt kök och matsal. Genom denna planläggning kan samma vårdavdelning mottaga patienter av skilda kön. Byggnaden förses med en sänghiss och en personhiss.

Planen förutsätter, att paviljongen kulvertanslutes till sjukhusets nya behandlingslokaler. Vidare förutsättes att den återstående delen av paviljong K1 jämte befintliga byggnader för administration och medicinskt centrum rives för att bereda plats för den nya paviljongen. Dessa byggnader, som befinner sig i mycket dåligt skick, kan numera utgå sedan de nya behandlingsavdelningarna färdigställts. Vissa planerings- och markarbeten erfordras för iordningsställande av det av rivningen berörda markområdet.

Kostnaderna beräknas till sammanlagt 3 900 000 kronor, varav för paviljongen 3 200 000 kronor, motsvarande ungefär 27 500 kronor per vårdplats, samt för yttre arbeten inklusive kulvertförbindelse och rivning 700 000 kronor. Vid bifall till det framlagda byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna påbörjas nyåret 1962 och bli slutförda hösten 1964.

För budgetåret 1961/62 bör 800 000 kronor anvisas för projektering och arbetenas påbörjande.

Uppförande av byggnad för arbets- och rörelseterapi

Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208) att såsom en första etapp av en anläggning med lokaler för arbets- och rörelseterapi, samlingssal och kafélokal, m. m. låta uppföra den del av anläggningen, som skall inrymma samlingssal med biutrymmen, kafélokal och försäljningskiosk, frisérsalonger samt andaktsrum och bibliotek, för en beräknad kostnad av 865 000 kronor. Beloppet anvisades för budgetåret 1960/61. I överensstämmelse med den av 1959 års riksdag godkända utbyggnadsplanen för sjukhuset har delegationen fullföljt projekteringsarbetet för den återstående delen av anläggningen och framlägger följande förslag till en andra byggnadsetapp.

Anläggningen, som uppföres i en våning med undantag av en flygelbyggnad, är planerad som en sammanhängande byggnadskropp med fyra flyglar. Tre av flyglarna avses nu komma till utförande. Anläggningen kan om så erfordras ytterligare utvidgas genom tillbyggnad av flyglarna. Anläggningens centralkropp inrymmer de av första etappen omfattade lokalerna — med undantag för samlingssalen — samt expeditionslokaler och entréer för rörelse- och arbetsterapi jämte vissa smärre terapilokaler. De tre flyglarna inrymmer samlingssal, vävsalar och terapiverkstäder jämte central- och tvättbytesförråd. I den planerade fjärde flygeln kan utrymme beredas för framtida nya verksamhetsgrenar inom rörelseterapien. En flygel uppföres i två våningar. Till flygelns bottenvåning, d. v. s. samma plan som centralkroppen, förlägges terapilokaler och i den övre våningen, som förses med last-

intag mot den söder om anläggningen befintliga vägen för ekonomitransporter, inrymmer lokaler för central- och tvättbytesförråd. Kulvertförbindelse anordnas från denna flygel till vårdpaviljongerna och till byggnaden för administration och medicinskt centrum. Den till flygeln anslutna kulverten förbindes med lastintaget medelst en inom flygeln anordnad ramp. Till dess kulvertsystemet är fullt utbyggt avses denna inlastningsanordning bli utnyttjad för transporter mellan å ena sidan det närbelägna centralköket och panncentralen och å andra sidan sjukhusets vårdpaviljonger och behandlingslokaler.

Återstående del av den befintliga vårdpaviljongen M2 samt den äldre panncentralen jämte ett förrådsskjul skall planenligt rivras för att bereda utrymme för anläggningen.

Kostnaderna för anläggningen har beräknats till sammanlagt 3 800 000 kronor, varav för byggnaden 3 270 000 kronor samt för yttre arbeten inklusive kulvertförbindelse och rivning 530 000 kronor. Vid bifall till det framlagda byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna påbörjas nyåret 1962 och bli slutförda hösten 1964.

För budgetåret 1961/62 bör 800 000 kronor anvisas för byggnadens projektering och arbetenas påbörjande.

Anläggande av bollplan

Anläggningar för sysselsättningsterapi utomhus saknas. Visserligen finns ett flertal större sportfält och idrottsplatser förhållandevis nära sjukhusområdet, men med hänsyn till att anordningar för sådan form av terapi måste finnas inom sjukhusområdet föreslår delegationen att en mindre bollplan, lämpligen 40 × 70 m, anlägges i parkområdet öster om den egentliga sjukhusbebyggelsen. Anordnande av omklädningsutrymmen m. m. bör anstå till dess vatten- och avloppsledningarna jämväl för planerade byggnadsobjekt inom denna del av sjukhusområdet kan komma till stånd.

Kostnaden för nämnda anläggningsarbeten har beräknats till 60 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Restads sjukhus i Vänersborg

Principplan

I enlighet med den reviderade generalplanen har en upptagningspaviljong med 56 vårdplatser och två paviljonger för oroliga patienter med sammanlagt 96 vårdplatser uppförts vid sjukhuset. Sålunda har 152 nya vårdplatser tillskapats. Vidare har ny panncentral, nytt reningsverk, undervisnings-

lokaler, kiosk med väntsal samt ett antal bostäder kommit till stånd. Därjämte har tre befintliga s. k. kolonipaviljonger (M11, M12 och K13) nyligen partiellt upprustats för att utnyttjas under en övergångsperiod.

Genom ombyggnad av de befintliga paviljongerna är det möjligt att endast i begränsad omfattning åstadkomma vårdavdelningar, som godtagbart ansluter till numera vedertagen avdelningstyp. Vissa avvikelser från den reviderade planen har därför redan måst vidtagas. Sålunda har ytterligare två nya vårdpaviljonger med sammanlagt 240 platser blivit uppförda och beräknas kunna tagas i bruk före 1960 års utgång.

Delegationen föreslår följande principiella riktlinjer för sjukhusets framtida utformning.

Platsbehov. Antalet fastställda vårdplatser vid Restads sjukhus uppgår f. n. till 1 204. Därutöver disponerar sjukhuset 107 vårdplatser vid sekundäravdelningen Österängen i Uddevalla och 218 platser vid Källshagens sjukhus i Vänersborg. Det totala antalet tillgängliga platser för vård av egentligt mentalsjuka inom sjukhusets upptagningsområde, som omfattar Älvsborgs län och norra delen av Göteborgs och Bohus län, uppgår sålunda sammanlagt till (1 204 + 107 + 218) 1 529. Beläggningen utgjorde den 31 mars 1960 vid huvudsjukhuset 1 259, vid sekundäravdelningen Österängen 125 och vid Källshagens sjukhus 218 eller sammanlagt 1 602.

Enligt 1956 års reviderade generalplan skulle sjukhusets upptagningsområde omfatta enbart Älvsborgs län och sekundäravdelningen Österängen hänföras till S:t Jörgens sjukhus. Vidare beräknades vårdplatsbehovet för Älvsborgs län år 1970 till 1 610 vårdplatser och antalet platser vid Restads sjukhus efter företagen renovering och nybyggnad till 1 072. I övrigt förutsattes platsbehovet bli tillgodosett genom uppförande av ett nytt sjukhus i boråstrakten med förslagsvis 400 platser. Av paviljongerna vid Restads sjukhus skulle två utgå och övriga ombyggas. Genom ombyggnaden skulle 920 platser erhållas. Därutöver erforderliga platser vid sjukhuset (1 072 — 920 = 152) skulle tillskapas genom nybyggnad.

Folkmängden i länet uppgår f. n. till cirka 373 000 personer. Utgår man ifrån ett genomsnittligt vårdplatsbehov för egentligt mentalsjuka motsvarande 4 promille av befolkningen, skulle 1 492 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Vid statens mentalsjukhus uppgick antalet ineliggande patienter med hemort inom Älvsborgs län till 1 283 den 8 juni 1959 och till 1 305 den 1 juli 1960. Sistnämnda dag fanns dessutom 67 exspektanter anmälda. En plan för vårdorganisationen inom länet bör sålunda kunna baseras på ett beräknat platsbehov om högst 1 400. Med hänsyn till de platsantal, som fastställts för de under senare år beslutade nya mentalsjukhusen och som får anses utgöra ett maximum, anser sig delegationen icke kunna förorda ett högre platsantal för Restads sjukhus än högst 800.

Behovet i övrigt — omkring 600 platser — torde få tillgodoses annorstädes inom länet, om möjligt i anslutning till lasarettsvårdens enheter. En sådan fördelning av vårdplatserna synes också närmare än den reviderade generalplanen ansluta till länets befolkningsgeografiska förhållanden. Skulle en eventuell ändring av länsindelningen i västra Sverige föranleda en förskjutning av länets vårdplatsbehov eller delta eljest undergå förändring, torde de nya vårdenheternas storlek lätt kunna anpassas därefter.

Vårdpaviljonger. Av sjukhusets äldre vårdpaviljonger förutsättes endast den under ombyggnad varande paviljong K10 och paviljong M5, vardera med omkring 100 platser, kunna bibehållas för sina ändamål. Övriga äldre paviljonger vid sjukhuset (M1, M2, M3, K6, K7, K8, M11, M12 och K13) har sådan utformning och är i sådant skick, att de bör utgå. Då platserna i de nyuppförda paviljongerna uppgår till (152 + 240) 392, kommer totala antalet godtagbara platser att utgöra sammanlagt (200 + 392) 592. Ytterligare i runt tal (800 — 592) 200 platser erfordras. För tillgodoseende härav föreslås att vårdpaviljonger, inrymmande sammanlagt 7 avdelningar om 30 platser vardera, uppföres inom den del av sjukhusområdet, där de till rivning föreslagna paviljongerna är belägna. Vissa av de nya vårdavdelningarna bör förläggas och utformas så, att de kan anslutas direkt till ett nytt medicinskt centrum.

Sjukhusets nuvarande beläggningskapacitet måste i huvudsak bibehållas i avvaktan på tillkomsten av de vårdplatser, som i det föregående föreslagits skola förläggas annorstädes inom länet. Det är därför icke möjligt att låta samtliga till rivning förordade paviljonger utgå i ett tidigt stadium av sjukhusets upprustning. Förutom paviljongerna M11, M12 och K13 torde sålunda paviljongerna M1, M2 och M3 böra utnyttjas under en övergångstid. En begränsad upprustning av de sistnämnda tre paviljongerna torde behöva vidtagas.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor samt lokaler för rörelseterapi. Sjukhusets medicinska centrum är f. n. inrymt i en särskild friliggande administrationsbyggnad. Denna renoverades år 1950 och inrymmer sjukhuskontor, postlokal, 13 expeditjonsrum för läkare, föreståndarinnor m. fl., operationsavdelning, apotek, laboratorium och röntgenavdelning. Vidare innehåller byggnaden kyrksal och samlingssal samt en 5-rumslägenhet och ett enkelrum. Det för sjukvården avsedda lokalbeståndet är otillräckligt och fyller icke de för en modern och rationell vård ställda kraven på ändamålsenlighet. Det är därför nödvändigt att ett nytt medicinskt centrum anordnas. Detta bör förläggas på sådan plats, att det kan anslutas till den befintliga administrationsbyggnaden, förslagsvis inom det område, där den till rivning föreslagna paviljongen K6 är belägen. Genom denna placering får medicinskt centrum även en naturlig anslutning till sjukhusets infartsväg. Lokaler för rörelseterapi, som f. n. saknas vid sjukhuset, bör anslutas till detta centrum. Den befintliga administrationsbyggnaden inklusive samlingssalen förutsättes kunna ombyggas och utnyttjas för läkar- och övriga expeditioner.

Lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi samt samlingssal. Lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi är inrymda i sammanbindningsbyggnader mellan paviljongerna M2 och M3 samt K7 och K8. Vidare finns en mindre arbetsterapilokal i den nyuppförda upptagningspaviljongen MK14. Även i sjukhusets tapetserare-, måleri- och snickeriverkstäder, som är inrymda i två mindre verkstadsbyggnader, sysselsättes ett antal patienter. Angivna lokaler i vårdpaviljongerna är olämpliga och otillräckliga för sitt ändamål och måste rivas i samband med att de äldre paviljongerna utgår. Behovet av lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi bör därför tillgodoses genom nybyggnad.

Sjukhusets samlingssal, som är belägen i våningen 1 trappa i administrationsbyggnaden, är på grund av sitt läge och knappa utrymme mindre lämpad för sitt ändamål. I samband med att lokalbehovet för arbets- och sysselsättningsterapi tillgodoses bör därför även en ny samlingssal uppföras.

Kök, tvätt och personalmatsalar m. m. Sjukhusets centralkök med personalmatsalar är förlagd i byggnaden E3, som moderniserades och ombyggdes under åren 1937—38. Betydande brister vidlåder såväl kökets utformning som dess utrustning. Då lokalerna för matutlämning är otillräckliga, kommer dessutom svårigheter att uppstå beträffande försörjningen i samband med beläggningen av de två år 1960 färdigställda vårdpaviljongerna om sammanlagt 240 platser. Av denna anledning är det nödvändigt att redan nu vidtaga vissa förbättringsåtgärder beträffande köket. Då emellertid behovet av ett ombyggt och moderniserat kök, anpassat till sjukhusets framtida storlek, torde föreligga inom en nära framtid, bör nu erforderliga åtgärder begränsas till de oundgängligen nödvändiga.

Sjukhusets tvättinrättning är avsedd att nedläggas, så snart den beslutade statliga centraltvätten i sydvästra Sverige kommit till stånd. De därvid friställda lokalerna bör tagas i anspråk för en utökning av centralköket och för tvättbytesförråd.

Befintliga personalmatsalar bedömes tjänliga för sitt ändamål.

Panncentral och ledningssystem m. m. Sjukhusets panncentral, som är nybyggd och utrustad med såväl högtrycksångpannor som varmvattenpannor, är i gott skick. Då ett betydande antal nya vårdplatser tillkommit och avses komma att inrättas vid sjukhuset samtidigt som en del befintliga vårdplatser med hänsyn till platsbristen måste bibehållas under en övergångstid, har vissa åtgärder vidtagits för att trygga sjukhusets värmeförsörjning. När tvätten vid sjukhuset blivit nedlagd och högtrycksånga till följd därav icke längre erfordras vid sjukhuset, bör högtrycksångpannorna ombyggas för drift med lågtrycksånga. Samtliga byggnader vid sjukhuset med undantag av bostadshusen B7 och B19 är anslutna till sjukhusets panncentral. Ång- och värmeledningarna är nya eller under omläggning. Ledningarna för förbrukningsvarmvatten är i huvudsak i gott skick. Ledningssystemen bör kompletteras och anpassas till den föreslagna planen för sjukhusets upprustning.

Vatten och avlopp. Sjukhusets vattenbehov tillgodoses genom eget vattenverk. Utredning pågår om uppförande av ett högre vattentorn med större vattenreservoar till säkrande av vattenförsörjningen i de här förordade nya paviljongerna. Vattentillgången är riklig och vattnet är av god kvalitet. Huvud- och servisledningar för kallvatten är i gott skick. Ett reningsverk för höggradig biologisk rening av spillvatten, gemensamt för sjukhuset och bostadsområdet Mariedal inom Vänersborgs stad, har nyligen uppförts. Verket med därtill hörande pumpanläggningar är i gott skick.

Sjukhusets avloppsledningar är utförda med skilda system för spill- och regnvatten. Ledningarna är i stor utsträckning nya och i gott skick. Ledningssystemen för såväl vatten som avlopp bör emellertid kompletteras och anpassas till den föreslagna planen för sjukhusets upprustning.

Elektriska installationer. Sjukhusets elkraft levereras från Trollhätte kraftverk i form av högspänd växelström. Såväl högspännings- och transformatoranläggningarna som distributionssystemet inom sjukhuset är i gott skick. För att säkra elkraftsförsörjningen vid driftsavbrott finnes ett motordrivet reservkraftaggregat med 55 kVA generatoreffekt. Genomförandet av den nu föreslagna planen för sjukhusets upprustning kräver en däremot svarande komplettering och anpassning av det elektriska systemet.

Transportkulvertar. Sjukhuset saknar transportkulvertar. Möjligheter

torde föreligga att ansluta såväl de här förordade nybyggnaderna som de två senast uppförda vårdpaviljongerna till ett gemensamt kulvertsystem. Övriga sjukhusbyggnader kan icke för rimliga kostnader anslutas därtill. Dessa bör även fortsättningsvis betjänas av transport ovan jord.

Vägsystem. Sjukhusets vägar, som är i huvudsak utförda som grusvägar och befinner sig i mindre gott skick, bör upprustas och anpassas till den blivande utformningen av sjukhuset. I samband därmed bör huvudvägarna inom sjukhusområdet permanentbeläggas.

Kostnaderna för genomförandet av den föreslagna principplanen, inklusive de partiella upprustningsåtgärder, som måste vidtagas för en övergångsperiod, kan preliminärt uppskattas till cirka 24 000 000 kronor.

Förvaltningsutskottet i Älvsborgs läns landsting har tillstyrkt, att det slutliga platsantalet vid Restads sjukhus fastställs till 800 och att ett nytt mentalsjukhus uppföres inom länets södra del. Beträffande storleken av detta sjukhus har utskottet framhållit, att en befolkningsökning är att förutse inom den södra delen och att till följd därav ett större platsantal vid sjukhuset än 600 i framtiden kan visa sig erforderligt.

Renovering av vårdpaviljong M5

Enligt den i det föregående redovisade principplanen för upprustning av sjukhuset kan av sjukhusets äldre vårdpaviljonger endast den under ombyggnad varande vårdpaviljongen K10 och paviljong M5 bibehållas för sitt ändamål.

Paviljong M5 är uppförd i två våningar och inrymmer två avdelningar, vardera om 52 platser, som disponeras för manliga patienter. Enligt upprättat förslag till ombyggnad kommer paviljongen att inrymma två s. k. dubbelavdelningar, vardera med 50 vårdplatser, fördelade på 18 enkelrum, 2 tvåpatientrum, 2 sexpatientrum och 2 åttapatientrum. Av driftsekonomiska skäl är det uteslutet att fördela platsantalet på flera vårdavdelningar. Avdelningarna avses skola disponeras för uppegående kroniskt sjuka patienter. Med hänsyn härtill och till den rikliga tillgången på enkelrum, som ger goda möjligheter till differentiering av patienterna, har delegationen funnit avdelningarna godtagbara ur vårdsynpunkt trots det förhållandevis stora vårdplatsantalet.

Kostnaderna för ombyggnaden har beräknats till 1 700 000 kronor — varav 35 000 kronor för yttre arbeten — motsvarande ungefär 17 000 kronor per vårdplats. Vid bifall till det framlagda byggnadsförslaget beräknas arbetena kunna igångsättas hösten 1961 och bli slutförda nyåret 1963.

För arbetenas påbörjande bör därför 1 000 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Upprustning av centralköket

Sjukhusets centralkök med personalmatsalar är förlagd i byggnaden E3, som moderniserats och ombyggts under åren 1937—38. Betydande brister

vidlåder såväl kökets utformning som dess utrustning. Lokalerna för matutlämning är otillräckliga. Vissa förbättringsåtgärder är därför påkallade. Eftersom centralköket i dess helhet måste ombyggas inom en nära framtid, bör dessa åtgärder begränsas till i huvudsak en utökning av kökets utlämningslokaler och anordnande av kallskänk genom ianspråktagande av viss del av den för köks- och tvättlokalerna gemensamma vagnhallen.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till 75 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår och ställas till medicinalstyrelsens disposition.

Påbyggnad av befintligt vattentorn

Vid Restads sjukhus finns en högreservoar för kallvatten, anlagd vid tidpunkten för sjukhusets uppförande. Sedan de under uppförande varande vårdpaviljongerna M15 och K16 tagits i bruk beräknas emellertid befintliga anordningar för vattendistributionen icke kunna bereda erforderligt vattentryck. Delegationen föreslår, att reservoaren höjes till erforderlig nivå genom påbyggnad av befintligt vattentorn, vilket är fördelaktigast från ekonomisk synpunkt.

Kostnaderna härför inklusive erforderlig inkoppling av yttre vattenledningar samt elektriska manöverorgan har beräknats till 265 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna fullgöras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Falbygdens sjukhus i Falköping

Byggnadsarbetenas fortsättande

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. nr 103; rskr. 237), att ett nytt mentalsjukhus skulle uppföras i Falköping för en beräknad kostnad i redovisade delar av 31 000 000 kronor.

För utförandet av byggnadsarbetena har av 1956—1960 års riksdagar anvisats sammanlagt (625 000 + 4 000 000 + 7 000 000 + 9 000 000 + 8 000 000) 28 625 000 kronor.

Arbetena med sjukhusets uppförande har hittills bedrivits i huvudsak enligt fastställd tidsplan. Under innevarande budgetår kommer dels byggnadsetapp III (byggnader för administration, medicinskt centrum och klinikavdelning samt sju vårdpaviljonger) att slutföras och dels arbetena för sjukhusområdets slutliga färdigställande att påbörjas. Slutförandet av de yttre arbetena kan ske under sommaren 1961.

För ändamålet torde återstoden av den för sjukhusets uppförande beräknade kostnaden (31 000 000 — 28 625 000) 2 375 000 kronor anvisas.

Anläggning för smittrening av avloppsvatten

Vid sjukhuset är vårdpaviljong V4, som utgöres av en tvåvåningsbyggnad med sammanlagt 60 vårdplatser, avsedd att tagas i bruk som infektionspaviljong. Såsom inledningsvis anförts bör en smittreningsanläggning iordningställas för rening av avloppsvatten från paviljongen. Kostnaderna härför har beräknats till 100 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Mariebergs sjukhus i Kristinehamn**Plan för sjukhusets slutliga färdigställande**

Mariebergs sjukhus har varit föremål för om- och utbyggnader sedan år 1944. Enligt den ursprungliga planen för sjukhusets upprustning beräknades det i ett slutskede komma att omfatta 1 060 platser. Statens sinnessjukvårdsberedning förordade i sin 1950 framlagda generalplan, att sjukhusets platsantal skulle begränsas till 889 platser, varav 72 i nybyggda och 817 i befintliga paviljonger. Enligt den av statsmakterna år 1956 i princip godkända reviderade generalplanen har sjukhuset förutsatts erhålla sammanlagt 1 025 platser, varav 312 i nybyggda och 713 i befintliga paviljonger. Sedan sjukhusets modernisering påbörjats i enlighet med den reviderade planen, har emellertid på förslag av delegationen vissa däri förordade ombyggnader i skilda sammanhang ersatts av nybyggnadsåtgärder.

Platsbehov. 1956 års reviderade generalplan förutsatte, att sjukhusets upptagningsområde skulle omfatta enbart Värmlands län. Behovet av vårdplatser för egentligt mentalt sjuka i länet beräknades komma att uppgå till 1 102 år 1970. Folkmängden i länet utgör f. n. ungefär 291 000. Därast man utgår från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga vårdplatsbehovet för egentligt mentalsjuka inom landet till 4 promille av befolkningsunderlaget, skulle 1 160 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Vid de statliga mentalsjukhusen uppgick antalet vårdade med hemortsrätt inom länet till 1 013 den 8 juni 1959 och 1 021 den 1 juli 1960. Därjämte var sistnämnda dag 16 exspektanter anmälda. Dessa siffror utvisar ett något lägre platsbehov för länet än den reviderade generalplanen. Med hänsyn bl. a. härtill finner delegationen icke anledning att vid upprättandet av en slutlig plan för vårdplatsbehovets tillgodoseende inom länet räkna med ett högre platsbehov än i runt tal 1 000.

Vid Mariebergs sjukhus vårdas f. n. omkring 1 150 patienter, varav ungefär 250 med hemortsrätt i Örebro län. Sedan Mellringe sjukhus färdigställts kan sistnämnda patienter överföras till detta sjukhus.

Vårdpaviljonger m. m. F. n. har sjukhuset sammanlagt 963 vårdplatser i renoverade eller nybyggda paviljonger, varav 591 i renoverade och 372 i nybyggda paviljonger, fördelade enligt följande.

Paviljong	Antal avd. och platser		
M1.....	6 avd. à 47 =	282	Ombyggd paviljong
M3.....	1 » à =	25	» »
M5.....	2 » à 35 =	70	» »
M8.....	2 » à 35 =	70	» »
M49.....	3 » à 24 =	72	Nybyggd
K15.....	3 » à 24 =	72	Ombyggd paviljong
K16.....	3 » à 24 =	72	» »
K53.....	3 » à 24 =	72	Nybyggd
K56.....	2 » à 28 =	56	»
K57.....	2 » à 28 =	56	»
K73.....	2 » à 30 =	60	»
M52.....	2 » à 28 =	56	»
	<hr/>		
	Summa 31 avd.	963 platser	

Härutöver finnes tre orenoverade paviljonger — M11, K13 och K14 — med sammanlagt 123 platser och en beredskapspaviljong med 36 platser. Det sammanlagda platsantalet vid sjukhuset uppgår sålunda till (963 + 123 + 36) 1 122.

Paviljongerna M1, M5 och M8 med sammanlagt 424 platser renoverades omkring år 1950 men motsvarar icke de krav, som numera böra ställas på avdelningarnas storlek och utformning. Dessa paviljonger bör därför moderniseras. Deras platsantal torde därvid komma att minskas med omkring 100 platser. Av de övriga ombyggda vårdpaviljongerna har paviljong M3 varit föremål för endast en begränsad upprustning, då den förutsatts komma att framdeles utgå. Icke heller de tre orenoverade paviljongerna eller beredskapspaviljongen är av sådan beskaffenhet, att de kan bibehållas på längre sikt.

Under nu angivna förutsättningar kommer antalet fullgoda platser vid sjukhuset att uppgå till (1 122—100—25—123—36) 838. I övrigt erforderliga platser för att täcka länets antagna behov — (1 000 — 838) 162 platser — bör tillgodoses vid ett nytt sjukhus inom annan del av länet. Under en övergångsperiod måste detta behov emellertid täckas vid Mariebergs sjukhus. För detta ändamål torde paviljongerna M3, M11 och K14 samt beredskapspaviljongen kunna utnyttjas efter en erforderlig partiell upprustning.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor, lokaler för arbets-, sysselsättnings- och rörelseterapi samt centralkök m. m. Sjukhusets medicinska centrum och kontor är inrymda i en år 1949 uppförd och år 1958 tillbyggd administrationsbyggnad. Anläggningen fyller icke de krav, som med hänsyn till bl. a. ändrade normer för sjukhusens läkartäthet och en aktiviserad terapeutisk verksamhet numera måste ställas på lokaler av detta slag. Den kräver därför en mindre utbyggnad. Vid en sådan bör även lokalbehovet för undervisning och rörelseterapi samt obduktion tillgodoses. Plats för utbyggnaden kan beredas, då paviljong K13 planenligt borttages.

Lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi samt samlingssal är under uppförande och kommer sedan de färdigställts att fylla behovet.

Köksanläggningen, som i huvudsak är i gott skick, bör kompletteras med förrådslokaler.

Panncentral med ledningssystem, vatten och avlopp samt elektriska installationer. Panncentralen, som är nyuppförd och i gott skick, kräver en mindre tillbyggnad för transformatorer och ställverk, som f. n. är inrymda

i en provisorisk byggnad. Det bör också prövas, om anläggningen i sin helhet bör anordnas för oljeeldning. Vidare bör i anslutning till panncentralen uppföras en garagebyggnad för sjukhusets fordonspark och brandredskap.

Sjukhusets olika ledningssystem behöver upprustas i de delar systemen betjänar de till en partiell renovering föreslagna paviljongerna. Sjukhusets vattenförsörjning tillgodoses dels från eget vattenverk och dels från Kristinehamns stad. Utredning pågår rörande sjukhusets anslutning till ett av staden planerat reningsverk.

Kulvert och vägsystem m. m. Möjlighet föreligger icke att ansluta sjukhusets byggnader till ett kulvertsystem. Sjukhusets försörjning måste därför baseras på transporter ovan jord, vilket kräver en komplettering av vägsystemet inom sjukhuset.

Vissa för sjukhusets verksamhet icke erforderliga byggnader bör rivras och en befintlig byggnad för tvättbytesförråd och vissa verkstäder upprustas. Vidare är sjukhusets växthusanläggning i sådant skick, att den bör ersättas medelst nybyggnad.

Bostäder. Av sjukhusets bostadsbestånd bör vissa omoderna bostadshus utgå. Det framtida bostadsbehovet förutsättes kunna tillgodoses genom vederbörande kommuns försorg.

Kostnaderna för här föreslagna åtgärder för sjukhusets slutliga färdigställande har preliminärt beräknats till 10 000 000 kronor. Åtgärdernas genomförande beräknas taga en tid av fem år.

Vid överläggningar med representanter för förvaltningsutskottet i Värmlands läns landsting har man från landstingets sida förklarat sig intet ha att erinra mot de i planen uppdragna riktlinjerna för sjukhusets upprustning men ifrågasatt om godtagbara vårdavdelningar kan erhållas inom paviljong M1 genom den i planen förutsatta ombyggnaden.

Mellringe sjukhus i Örebro

Byggnadsarbetenas fortsättande

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. nr 103; rskr. 237), att ett nytt mentalsjukhus skulle uppföras i Örebro för en beräknad kostnad i redovisade delar av 32 000 000 kronor, reducerad med 1 530 000 kronor genom en av 1960 års riksdag beslutad minskning av antalet vårdplatser från 780 till 720.

För utförandet av arbetena har av 1957—1960 års riksdagar anvisats sammanlagt 17 775 000 kronor.

Etapp I (anläggande av huvudvägar inom sjukhusområdet samt huvudledningar för vatten och avlopp) har slutförts under sommaren 1959. Etapp II (byggnader för administration och medicinskt centrum, centralkök, matsalar och samlingslokaler, terapilokaler och verkstäder) har påbörjats hösten 1959 och beräknas bli slutförd under hösten 1961. Etapp III, som av-

ser uppförandet av samtliga sju vårdpaviljonger, beräknas kunna påbörjas på nyåret 1961 och vara slutförd under sommaren 1963. Etapp IV (arbeten för sjukhusområdets slutliga iordningställande) beräknas bli avslutad under hösten 1963. Förskjutningen i den för sjukhusets uppförande förut gällande tidsplanen kommer sålunda att motsvara omkring ett år.

För byggnadsarbetenas fortsättande under nästa budgetår bör 3 000 000 kronor anvisas.

Anläggning för smittrening av avloppsvatten

Vårdpaviljong F, som utgöres av en tvåvåningsbyggnad med sammanlagt 60 vårdplatser, är avsedd att i mån av behov kunna tagas i bruk som infektionsavdelning. Kostnaderna för en inledningsvis berörd smittrening-anläggning för avloppsvatten från denna paviljong, har beräknats till 110 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget kan arbetena utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Sjukhus i Sala för vård av höggradigt psykiskt efterblivna

Byggnadsarbetenas fortsättande

I enlighet med av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 och 1959 års riksdagar, att ett sjukhus för vård av psykiskt efterblivna skulle uppföras i Sala. Genom beslut den 5 juni 1959 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra det nya mentalsjukhuset för en beräknad kostnad i redovisade delar av 24 200 000 kronor samt förordnade, att styrelsen för budgetåret 1959/60 skulle äga disponera 1 600 000 kronor för byggnadsarbetenas påbörjande. För innevarande budgetår har anvisats ytterligare 4 000 000 kronor. Sammanlagt har sålunda (1 600 000 + 4 000 000) 5 600 000 kronor ställts till förfogande.

De i etapp I ursprungligen ingående arbetena (vägar, lednings- och transportkulvert, schakt- och sprängningsarbeten för samtliga husgrunder) har pågått sedan januari 1960. Nämnade etapp, som numera utvidgats att omfatta jämväl grunderna för samtliga byggnader, beräknas kunna fullbordas till våren 1961. Etapp II, som numera innefattar överbyggnaden för samtliga byggnader, avses bli påbörjad under våren 1961 och slutföras under hösten 1963. Etapp III (sjukhusområdets slutliga iordningställande) beräknas bli slutförd under våren 1964. Förskjutningen i den för sjukhusets uppförande förut gällande tidsplanen kommer sålunda att motsvara omkring sex månader.

För byggnadsarbetenas fortsättande under nästa budgetår bör 7 500 000 kronor anvisas.

Anläggning för smittrening av avloppsvatten

Vårdpaviljong A, som utgöres av en trevåningsbyggnad med sammanlagt 90 vårdplatser, är avsedd att i mån av behov kunna tagas i bruk som infektionsavdelning. Såsom inledningsvis anförts bör en smittreningensanläggning för avloppsvattnet från denna paviljong anordnas. Kostnaderna härför har beräknats till 100 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget kan arbetena utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Säters sjukhus

Plan för upprustning

I anslagsäskandena för budgetåret 1959/60 framlade delegationen ett förslag till principplan för upprustning och utbyggnad av Säters sjukhus, vilket vann statsmakternas bifall (prop. nr 87; rskr. 183). Med utgångspunkt i huvudsak från då uppdragna riktlinjer har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanen och framlägger följande förslag till om- och nybyggnadsåtgärder m. m.

Delegationen framhåller i detta sammanhang, att sjukhusets läge i länet får anses vara mindre tillfredsställande ur demografisk synpunkt. Avsaknaden av ett centrallasarett nära sjukhuset är dessutom ur vårdsynpunkt ogynnsam.

Platsbehov. I 1956 års reviderade generalplan har behovet av vårdplatser för egentligt mentalsjuka inom Kopparbergs län beräknats komma att uppgå till 1 591 platser år 1970. Detta behov förutsattes i principplanen kunna täckas med dels 700 à 800 vårdplatser vid Säters sjukhus dels 150 platser genom bibehållande av sekundäravdelningen i Pärilby och dels därutöver erforderliga platser vid ett nytt sjukhus.

Folkmängden inom Kopparbergs län uppgår f. n. till omkring 286 000 innevånare. Därest man utgår från mentalsjukvårdsdelegationens uppskattning av det genomsnittliga vårdplatsbehovet för egentligt mentalsjuka inom landet till 4 promille av befolkningsunderlaget, skulle 1 150 vårdplatser erfordras för att täcka länets behov. Antalet å statliga mentalsjukhus intagna patienter med hemortsrätt inom länet uppgick till 1 320 den 8 juni 1959 och till 1 236 den 1 juli 1960. Sistnämnda dag var dessutom 30 exspektanter anmälda. Delegationen anser sig därför kunna räkna med ett uppskattat totalt vårdplatsbehov för länet om i runt tal 1 250. Detta behov bör på längre sikt kunna tillgodoses dels vid Säters sjukhus med förslagsvis 800 platser och dels vid ett nytt mentalsjukhus med i dylikt fall 450 platser. Skulle länets platsbehov framdeles väsentligt avvika från det här antagna, får det nya sjukhusets storlek anpassas därefter. Sekundäravdelningen i Pärilby kan sålunda i ett slutskede komma att utgå ur vårdorganisationen för egentligt mentalt sjuka.

Vårdpaviljonger m. m. Vårdplatser för varaktigt bruk vid Säters sjukhus kommer att förläggas dels i de under de senaste åren uppförda paviljongerna

MK1, M2, M4, K3 och K5 med tillsammans 280 platser, dels i de till ombyggnad föreslagna paviljongerna M30 och K31 med tillhoppa 104 platser, dels i de av 1960 års riksdag beslutade nya paviljongerna MK2 och MK3 med 180 platser, dels ock i en här föreslagen ny vårdenhet om 240 platser, vilken direkt anslutes till ett nytt medicinskt centrum för sjukhuset. Det sammanlagda definitiva vårdplatsantalet kommer sålunda att uppgå till $(280 + 104 + 180 + 240)$ 804.

Länets behov av ytterligare inemot 450 vårdplatser måste täckas av befintliga vårdresurser i länet, intill dess ett nytt sjukhus kommit till stånd. I avbidan på tillkomsten av ett i princip beslutat mentalsjukhus i Västmanlands län, måste vårdbehovet för den del av detta län, som f. n. ingår i upp-tagningsområdet för Sätters sjukhus tillgodoses. Enligt de verkställda inventeringarna motsvarar detta vårdbehov omkring 150 platser. De sålunda erforderliga övergångsplatserna — i runt tal 600 — förutsättes kunna tillgodoses dels vid sekundäravdelningen i Pärilby och dels inom vissa äldre paviljonger vid Sätters sjukhus. För detta ändamål bör de s. k. kolonipaviljongerna samt paviljongerna M2g och K3g partiellt upprustas. Övriga äldre paviljonger — M6, M8, K7 och K9 — förutsättes skola utgå i den mån nya vårdavdelningar tillskapas vid sjukhuset.

Såsom i principplanen föreslagits bör användningen av sekundäravdelningen i Olofsfors framdeles begränsas till att under en erforderlig övergångstid utnyttjas för olika evakueringsbehov inom landet i dess helhet. Eventuellt erforderliga byggnadsåtgärder beträffande den s. k. fasta paviljongen bör liksom i fråga om motsvarande paviljong vid S:ta Gertruds sjukhus bli föremål för utredning.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor. Delegationen förordar det i principplanen framlagda alternativa förslaget att uppföra ett nytt medicinskt centrum i anslutning till förenämnda nya vårdavdelningar och att iordningställa den nuvarande administrationsbyggnaden för annat ändamål. Med hänsyn till de topografiska förhållandena och byggnadens inpassning i sjukhusets plan och kommunikationssystem måste medicinskt centrum förläggas på den plats, där en överläkarbostad nu är belägen. Denna byggnad, som med svårighet torde kunna användas på ett rationellt sätt, måste sålunda rivras. En byggnad för rörelseterapi uppföres i anslutning till medicinskt centrum.

Lokaler för arbets- och sysselsättnings- samt rörelseterapi. Enligt principplanen skulle paviljong M8 och K9 kunna ombyggas och utnyttjas för arbets- och sysselsättningsterapi. Vidare förutsattes byggnaden V10 kunna tagas i anspråk för rörelseterapi och sjukgymnastik. Kostnaderna för en sådan ombyggnad har visat sig endast obetydligt understiga kostnaderna för nybyggnad. Ekonomiska skäl talar sålunda för att nu berörda lokalbehov tillgodoses genom nybyggnader. En byggnad för arbets- och sysselsättningsterapi avses bli förlagd där nuvarande paviljongerna K7 och K9 är belägna. Byggnaden V10 bör utgå, sedan nu föreslagna nybyggnader kommit till utförande.

Centralkök och personalmatsalar. Den befintliga anläggningen befinner sig i huvudsak i gott skick.

Panncentral med ledningssystem, vatten och avlopp samt elektriska installationer. I överensstämmelse med principplanen förutsättes att en ny värmecentral uppföres i ett slutskede av upprustningsperioden.

Vad angår sjukhusets vatten- och avloppsreningsverk är utredning och förhandlingar om en anslutning till Sätters stads avloppssystem ännu icke slutförda. Alternativt kan en utbyggnad av sjukhusets eget reningsverk bli aktuell.

Sjukhusets olika ledningssystem bör kompletteras och anpassas till den förordade upprustningen av sjukhuset.

Kulvertar och vägsystem. Sjukhusets nya medicinska centrum med därtill direkt anslutna vårdavdelningar kan genom transportkulvert anslutas till vårdpaviljongerna MK2 och MK3 samt byggnader för rörelseterapi. Delegationen förordar, att detta kulvertsystem utföres. I övrigt bör sjukhusets transportsystem baseras på förbindelser ovan jord, varvid sjukhusets vägsystem anpassas till föreslagen nybebyggelse och förbättras genom permanentning av huvudvägarna inom området. Vidare bör de befintliga och för varaktigt bruk avsedda vårdpaviljonger, som icke kulvertanslutes, förses med lämpliga in- och urlastningsanordningar.

Bostäder. Frågan om behovet av personalbostäder bör lösas efter de riktlinjer, som angivits i principplanen. Frågan bör bli föremål för utredning.

Kostnaderna för här föreslagna om- och nybyggnadsåtgärder vid sjukhuset har preliminärt beräknats till 28 000 000 kronor. Åtgärdernas genomförande beräknas taga en tid av åtta år.

Förvaltningsutskottet i Kopparbergs läns landsting har tillstyrkt planen med däri ingående förslag om uppförande av ytterligare ett mentalsjukhus i länet. Detta sjukhus har utskottet ansett böra förläggas till Mora och anslutas till det där befintliga kroppssjukhuset.

Uppförande av vårdpaviljongerna MK2 och MK3

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1959 års riksdag (prop. nr 87; rskr. 183) att anvisa 100 000 kronor för bestridande av kostnaderna för en närmare bearbetning av den framlagda principplanen för sjukhusets modernisering samt för upprättande av ritningar till två nya vårdpaviljonger, inrymmande sammanlagt cirka 180 platser. Enligt beslut av 1960 års riksdag (prop. nr 93; rskr. 208) skall för tillgodoseende av angivet vårdplatsbehov uppföras två vårdpaviljonger, benämnda MK2 och MK3, för en beräknad kostnad av 4 850 000 kronor. För arbetenas påbörjande anvisade 1960 års riksdag 1 000 000 kronor. För ifrågavarande byggnadsobjekt har sålunda sammanlagt (100 000 + 1 000 000) 1 100 000 kronor ställts till förfogande.

Vissa för paviljongernas uppförande nödvändiga lednings- och planeringsarbeten, vilka i anslagsäskandena för innevarande budgetår till ett belopp av 350 000 kronor inräknats i kostnaderna för paviljongernas uppförande, bör på sätt i det följande redovisas utföras i samband med en definitiv utformning av en större del av sjukhusets distributionssystem för värme och varmvatten. Kostnaderna i övrigt för paviljongernas uppförande uppgår sålunda enligt 1959 års prisläge till (4 850 000 — 350 000) 4 500 000 kronor,

motsvarande 25 000 kronor per vårdplats. Arbetena beräknas kunna påbörjas under våren 1961 och bli slutförda vid årsskiftet 1962/63.

För arbetenas fortsättande bör 1 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Vissa yttre arbeten m. m.

I anslagsäskandena för innevarande budgetår har i den beräknade kostnaden för uppförande av vårdpaviljongerna MK2 och MK3 inräknats vissa lednings- och planeringsarbeten till ett belopp av 350 000 kronor. Delegationen har funnit, att de båda paviljongernas värme- och varmvattenförsörjning lämpligen bör tillgodoses i samband med en definitiv utformning av en större del av sjukhusets distributionssystem. Vidare torde en befintlig, friliggande transformatoriosk slopas och en ny transformatorstation anordnas i disponibla utrymmen i jordvåningen i den nya paviljongen MK3. Paviljongerna bör förbindas med sjukhusets medicinska centrum medelst transportkulvert för att i planen förutsatt antal vårdplatser skall få täckt förbindelse. Av byggnadstekniska skäl bör till en början utföras den mindre del av kulverten, som förbinder paviljongerna. Samtliga här berörda arbeten avser sådana anordningar, vars vidtagande utgör en förutsättning för en fortsatt utbyggnad av sjukhusets medicinska centrum.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till 900 000 kronor, varav för utvändiga lednings- och planeringsarbeten m. m. 600 000 kronor, för transformatorstation m. m. 180 000 kronor samt för transportkulvert 120 000 kronor.

Vid bifall till här förordade arbeten beräknas desamma kunna genomföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Sjukhus i Bollnäs

Byggnadsarbetenas fortsättande

Enligt beslut av 1956 års riksdag skall ett nytt mentalsjukhus uppföras i Gävleborgs län och förläggas till Bollnäs. Genom beslut den 25 april 1958 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra det nya mentalsjukhuset för en beräknad kostnad i redovisade delar av 34 000 000 kronor, reducerad med omkring 2 000 000 kronor genom en av 1958 års riksdag beslutad minskning av antalet vårdplatser från 720 till omkring 660. För utförandet av byggnadsarbetena har för budgetåren 1957/61 anvisats sammanlagt 11 400 000 kronor, varav 2 500 000 kronor är att hänföra till beredskapsarbeten. Härutöver har arbetsmarknadsstyrelsen ställt 2 550 000 kronor till byggnadsstyrelsens förfogande för utförande som

statligt beredskapsarbete av en byggnadsetapp, avseende anläggande av huvudvägar samt huvudledningar för vatten och avlopp ävensom uppförande av byggnad för panncentral och centralförråd. Etappen har beräknats draga en kostnad av 3 400 000 kronor. För beredskapsarbetet i övrigt erforderliga medel har avsetts skola bestridas från ordinarie investeringsanslag. Hittills anvisade medel för sjukhusets uppförande uppgår sålunda till sammanlagt (11 400 000 + 2 550 000) 13 950 000 kronor.

Av de av etapp I omfattade arbetena (huvudvägar och ledningar, panncentral och förrådsbyggnad) har arbetena beträffande huvudvägar och ledningar slutförts under hösten 1959 och beträffande panncentral och förrådsbyggnad under sommaren 1960. Etapp II omfattar förutom medicinskt centrum samt kök och samlingssal numera även terapibygnaderna. Terapibygnaderna påbörjades i oktober 1959 och beräknas bli färdigställda vid nyåret 1961. Övriga av etapp II omfattade byggnader påbörjades i oktober 1960 och beräknas bli färdigställda vid nyåret 1963. Tidpunkten för färdigställandet av medicinskt centrum samt kök och samlingssal kommer sålunda att förskjutas med drygt ett år i förhållande till tidigare beräkningar. Etapp III, till vilken numera samtliga vårdpaviljonger hänförts, beräknas av byggnadsstyrelsen kunna påbörjas vid nyåret 1961 och vara slutförd vid nyåret 1964. Etapp IV, som innefattar arbeten för sjukhusområdets slutliga iordningställande, beräknas vara slutförd under våren 1964.

Ett påbörjande vid nyåret 1961 av samtliga paviljonger förutsätter en medelsanvisning av 5 000 000 kronor för nästa budgetår och 8 500 000 kronor för budgetåret 1962/63.

Anläggning för smittrening av avloppsvatten

Vårdpaviljong P 4, som utgöres av en fyravåningsbyggnad med sammanlagt 120 vårdplatser, är avsedd att i mån av behov kunna tagas i bruk som infektionsavdelning. Kostnaderna för inledningsvis berörd smittreningssanläggning för avloppsvatten från denna paviljong har beräknats till 115 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget kan arbetena utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Sidsjöns sjukhus i Sundsvall

Uppförande av serveringslokal samt byggnad för omklädningsrum vid idrottsplatsen

Enligt numera vedertagna principer bör vid mentalsjukhus finnas försäljningskiosk jämte lokaler för servering. Vid Sidsjöns sjukhus finnes en provisorisk kiosk, som kan användas endast i samband med uteservering. Vid sjukhuset bör därför uppföras en byggnad, som medger en under hela året bedriven verksamhet, då lokal som kan tagas i anspråk för ändamålet

saknas. Byggnaden bör förläggas i sjukhusets parkområde söder om paviljongerna invid huvudinfartsvägen och i anslutning till sjukhusets festplats. Kostnaderna för byggnadens uppförande, inklusive yttre ledningar, har beräknats till 200 000 kronor.

Invid sjukhusets idrottsanläggningar saknas lämpliga lokaler för omklädning och tvagning. Delegationen föreslår därför, att en mindre byggnad uppföres för ändamålet. Denna bör innehålla två omklädningsrum med plats för 20 personer jämte tvättrum och toalettanordningar, ett mindre funktionärsrum samt förråd för idrottsredskap. Kostnaderna för byggnadens uppförande, inklusive yttre ledningar, har beräknats till 100 000 kronor.

Medelsbehovet för här föreslagna byggnadsföretag, vilka synes bära ombesörjas av medicinalstyrelsen och i huvudsak kan utföras under nästa budgetår, uppgår sålunda till sammanlagt (200 000 + 100 000) 300 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för budgetåret.

Permanentbeläggning av vägar, etapp I

Vägarna inom sjukhusets markområde är utförda som grusvägar och deras bär- och förstärkningslager är icke dimensionerade för den tunga trafik, som numera förekommer. Det är enligt delegationens mening nödvändigt att befintliga vägbanor förstärkes och förses med varaktig beläggning samt i viss utsträckning profiljusteras. Vidare erfordras förstärkning och permanentbeläggning av inom sjukhusområdet befintliga parkeringsplatser samt den öppna platsen mellan köksbyggnaden och panncentralen. Därjämte bör väg- och bankdiken fördjupas och gångbanorna förses med råkantsten mot körbanan m. m.

Arbetena bör utföras i två etapper. Den första etappen avses omfatta huvudvägarna, parkeringsplatserna, den öppna platsen mellan köksbyggnaden och panncentralen samt vissa gång- och cykelbanor och den andra etappen tillfartsvägarna till sjukhusets byggnader. De i andra etappen ingående arbetena bör samordnas med planerad framtida upprustning av befintliga byggnader.

Kostnaderna för de i etapp I ingående arbetena har beräknats till 250 000 kronor. Vid bifall till det framlagda förslaget beräknas arbetena kunna utföras under nästa budgetår. Hela det erforderliga beloppet bör således anvisas.

Frösö sjukhus vid Östersund

Plan för upprustning

I anslagsäskandena för innevarande budgetår framlade delegationen ett förslag till principplan för upprustning och utbyggnad av Frösö sjukhus,

vilket vann statsmakternas bifall (prop. nr 93; rskr. 208). Med utgångspunkt i huvudsak från då uppdragna riktlinjer har delegationen företagit en fortsatt bearbetning av principplanen och framlägger följande förslag till om- och nybyggnadsåtgärder m. m.

Platsbehov. I principplanen förutsattes att en plan för sjukhusets upp- rustning borde avse ungefär 570 vårdplatser. Under åren 1959 och 1960 verkställda undersökningar av beläggningsförhållandena vid de statliga mentalsjukhusen har emellertid visat, att platsbehovet för länet kan något begränsas och delegationen har därför i förevarande plan räknat med ett totalt platsantal vid sjukhuset av 544.

Vårdpaviljonger. Nämnade platser avses bli förlagda dels i två till upp- förande föreslagna paviljonger, benämnda MK12 och MK13, vardera med 120 platser, dels i de befintliga paviljongerna M1, K2 och M10—M11, som efter planerad ombyggnad och upprustning kommer att inrymma (79 + 79 + 90) 248 platser dels ock i den nyligen uppförda upptagningspaviljong- en MK9 med 56 platser. Paviljongerna MK12 och MK13 kommer i enlig- het med principplanen att förläggas i anslutning till ett blivande nytt me- dicinskt centrum. I överensstämmelse med principplanen kommer pavil- jongerna M3, M5, M7, K4, K6 och K8 att utgå.

Behandlingslokaler, expeditioner och kontor. Sjukhusets medicinska centrum föreslås i slutskedet komma att omfatta dels den nuvarande centrumbyggnaden A, som därvid helt tages i anspråk för läkarexpeditio- ner och sjukhuskontor och dels en ny byggnad (MC) med lokaler för be- handling och rörelseterapi. Byggnaderna A och MC förenas medelst en sammanbindningsgång.

Lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi. Lokaler för denna verksam- het förlägges till en nybyggnad (TV), placerad inom sjukhusområdets nordvästra del i anslutning till befintligt kulvertsystem.

Kök och personalmatsalar m. m. Sjukhusets nuvarande centralkök om- bygges och upprustas för att tillgodose framtida behov. I byggnaden in- rymmes även sjukhusets central- och tvättbytesförråd samt personalmat- salar med sällskapsrum.

I principplanen förutsattes att sjukhusets samlingsaal skulle vara till- fyllest för framtida behov. Salens scenutrymme med omklädningsrum m. m. måste emellertid kompletteras för att möjliggöra teaterverksamhet i enlig- het med för andra sjukhus tillämpade principer.

Panncentral och ledningssystem m. m. I det följande framlägger delega- tionen förslag till uppförande av ny panncentral m. m. vid sjukhuset. Sedan centralen färdigställt är sjukhusets framtida värme- och varmvat- tenbehov tillgodosett enligt föreliggande plan. Därvid förutsattes att distri- butionssystemet för värme och varmvatten kompletteras och anpassas till framtida upprustning.

Vatten och avlopp. Enligt här redovisad plan förutsattes att sjukhusets vattenledningssystem omlägges och anpassas till förefintliga behov. Av- loppsledningarna utföres enligt det s. k. duplikatsystemet, d. v. s. med skilda ledningar för spill- och dagvatten. Spillvattenledningarna samman- föres och framdrages så, att de kan anslutas antingen till ett framtida kommunalt reningsverk eller till ett sjukhusets eget reningsverk. Det bör

närmare utredas vilket av dessa alternativ, som är förmånligast för sjukhuset.

Elektriska installationer. Delegationen förutsätter, att de elektriska installationerna anpassas till den föreslagna utbyggnaden samt att ett motor-drivet reservkraftaggregat installeras för säkerställande av sjukhusets drift.

Vägsystem m. m. Vårdpaviljongerna och byggnaderna för behandling och terapi samt administration och ekonomi är redan nu och förutsättes även enligt planen bli anslutna till ett kulvertsystem.

Vägsystemet bör anpassas till den föreslagna nybebyggelsen och förbättras genom bl. a. permanentning av huvudvägarna inom området. Även en upprustning och komplettering av anordningarna för patienternas fritidsverksamhet, bl. a. den befintliga idrottsplanen, förutskickas.

Bostäder. Befintliga bostäder avses komma att bibehållas med undantag av vissa utmed Mjällebäcken belägna omoderna familjebostäder, vilka ur ekonomisk synpunkt måste anses olämpliga för upprustning. Bostadsbehovet i övrigt för sjukhusets personal förutsättes kunna tillgodoses genom vederbörande kommuns försorg.

Kostnaderna för här föreslagna om- och nybyggnader vid sjukhuset har preliminärt beräknats till 26 000 000 kronor.

Delegationen framlägger i det följande förslag om uppförande av den i planen förordade nya vårdpaviljongen MK13. Planerade om- och nybyggnader av sjukhusets vårdpaviljonger i övrigt torde med hänsyn till föreliggande evakueringsmöjligheter icke kunna påbörjas förrän det nya sjukhuset i Bollnäs blivit färdigställt, d. v. s. vid nyåret 1964. Då den erforderliga omflyttningen av patienterna därefter måste ske inom ramen för de vid sjukhuset tillgängliga vårdplatserna torde planens genomförande taga en tid av cirka sju år i anspråk.

Uppförande av vårdpaviljong MK13

Den i det föregående redovisade planen för sjukhusets upprustning avser bl. a. att vid sjukhuset inrätta 240 nya platser, fördelade på två paviljonger — MK12 och MK13 — om vardera 120 platser och förlagda i anslutning till ett blivande nytt medicinskt centrum. Av dessa paviljonger kan MK13 uppföras utan att någon befintlig vårdbyggnad behöver rivras med därav föranledd evakuering av patienter. Delegationen föreslår därför, att paviljongen uppföres i första skedet av sjukhusets upprustning.

Paviljong MK13 förlägges mellan de nuvarande paviljongerna M3 och K4 vid skärningspunkten av befintlig kulvert mellan dessa paviljonger och den från centralköket utgående kulverten. Enligt numera tillämpade principer bör paviljongen utformas så, att samtliga vårdavdelningar kan uppdelas i två lika stora vårdgrupper. Härigenom kan samma vårdavdelning beläggas med patienter av skilda kön. Byggnaden förses med två sänghissar och en snabbgående personhiss. I bottenvåningen inrymmer förutom omklädningsrum för personal vissa allmänna utrymmen såsom patientbibliotek, lokaler för kursverksamhet samt frisérsalonger.

Byggnadsarbetena enligt nu framlagt förslag har beräknats till sammanlagt 3 300 000 kronor, varav för paviljongen cirka 3 130 000 kronor, motsvarande ungefär 26 000 kronor per vårdplats, för yttre ledningar 12 000 kronor och för vissa för sjukhuset gemensamma lokaler cirka 160 000 kronor. Vid bifall till förslaget beräknas arbetena kunna igångsättas våren 1962 och bli slutförda nyåret 1964.

För arbetenas påbörjande bör 750 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av ny panncentral

Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag anvisade 1960 års riksdag (rskr. 208) 150 000 kronor till installation av en ny värmepanna m. m. för tryggande av sjukhusets värmeförsörjning intill dess en ny panncentral hunnit uppföras. En ny värmepanna är numera installerad. Den beräknas kunna utnyttjas i en ny panncentral.

Den nya panncentralen vid sjukhuset, som avses bli förlagd på samma plats som den befintliga centralen, bör utrustas med en varmvattenpanna och två helautomatiska lågtrycksångpannor, av vilka en förses med anordningar för förbränning av sjukhusets sopor. Samtliga pannor bör utrustas med oljeeldningsaggregat och två oljecisterner rymmande sammanlagt 500 m³ bör installeras. I den nya pannhusbyggnaden torde inrymmas vaktrum för maskinister samt elektriskt ställverk. För maskinmästarens expeditiionslokal, omklädnings-, tvätt- och matrum för maskinpersonal jämte förråd för rör och elektrisk materiel m. m. föreslås en mindre tillbyggnad av den befintliga verkstadsbyggnaden.

Kostnaderna för nu föreslagna arbeten har beräknats till sammanlagt 1 800 000 kronor. Vid bifall till förslaget beräknas arbetena kunna påbörjas hösten 1961 och bli slutförda hösten 1963.

För nästa budgetår bör 1 000 000 kronor anvisas.

Elektriska arbeten vid vissa statens mentalsjukhus

Sjukhusens elektriska installationer avses bli föremål för närmare utredning i samband med utarbetandet av planer för sjukhusens modernisering. Även beträffande de sjukhus, för vilka mer omfattande moderniseringsåtgärder icke bedömts erforderliga, kräves att de elektriska installationerna anpassas efter ett av den medicinska och tekniska utvecklingen betingat ökat kraftbehov m. m. I avvaktan på resultatet av en av delegationen enligt Kungl. Maj:ts uppdrag påbörjad undersökning om planläggningen av de elektriska arbetena vid sjukhusen bör liksom under senare år medel anvisas för renovering och utbyggnad av de elektriska anläggningarna vid sjukhusen enligt hittills tillämpade arbetsplaner. Då dessa

arbeten är att anse som nödvändiga för sjukhusens drift, måste de utföras utan dröjsmål. Delegationen föreslår därför efter samråd med byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen, att medel anvisas för vissa arbeten vid Sundby, Ryhovs, S:t Olofs och Sidsjöns sjukhus. Dessa arbeten föregriper icke en upprustning eller modernisering av sjukhusen som kan beräknas komma till stånd inom en förhållandevis nära framtid.

Sundby sjukhus. Omläggningar av elektriska inomhusinstallationer från ett äldre 190/110 V-system till 380/220 V har skett etappvis i samband med pågående renoveringsarbeten och har hittills omfattat mittpartiet av sjukhusanläggningen. Av paviljongerna är endast vissa delar av paviljongerna K12 och K13 ännu anslutna till 190/110 V. Matningen av de äldre installationerna sker via en separat mellantransformator.

Förekomsten av två spänningssystem inom samma byggnader medför olägenheter beträffande möjligheterna till urval av apparater och lampor. Vidare kan erforderliga installations- och belysningsförbättringar ej utföras inom det äldre systemet. Delegationen föreslår därför att spänningsomläggningen inom paviljongerna K12 och K13 fullföljes. Omläggningen kommer att i huvudsak omfatta kompletteringar av stigare, centraler och ledningsinstallationer samt väggapparater.

Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till 35 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Ryhovs sjukhus. Inom sjukhuset användes för distribution av erforderlig elkraft dels 380/220 V och dels 3 · 220 V. Avsikten är att avveckla den lägre spänningen, som ingår i ett äldre distributionssystem. Den högre spänningen om 380/220 V har införts för vissa installationer inom kök och panncentral samt inom bostadsområdet väster om infartsvägen. Inom paviljonger och övriga byggnader nyttjas alltjämt den lägre spänningen.

Enligt för sjukhusets upprustning gällande principplan skall paviljongerna M4 och K3 samt sedermera även M3 ombyggas och moderniseras. Därjämte skall en ny paviljong förläggas i närheten av paviljong K3. Genomförandet av dessa om- och nybyggnader kommer att medföra en väsentligt ökad belastning av elsystemet inom berörda del av sjukhusområdet. Det där befintliga nätet 3 · 220 V har ej tillräcklig kapacitet för erforderliga nyanslutningar. En omläggning till distributionsspänningen 380/220 V bör sålunda genomföras inom nämnda sjukhusdel. Erforderliga arbeten härför omfattar byte av transformator i huvudstationen, framdragande av nya huvudkablar samt ordnande av fördelningscentraler.

Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till 30 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

S:t Olofs sjukhus. Elkraften levereras vid en spänning av 6 000 V och kraften nedtransformeras till 3 · 220 V förbrukningsspänning i mottagningsstation inom panncentralen. I stationen finns f. n. 2 st. transformatorer om vardera 85 kVA. På grund av belastningsökningar i huvudsak i samband med nybyggnader och ombyggnad av panncentralen måste transformatoreffekten utökas. Vidare medger icke det befintliga högspänningsställverket en utökning av transformatoreffekten.

För sjukhusets drift är det nödvändigt att ett nytt högspänningsställ-

verk anordnas och att 2 stycken nya transformatorer om vardera 150 kVA anskaffas. Transformatorerna avses bli inrymda i en friliggande plåtkiosk. Därjämte måste kompletteringar verkställas i ställverket för anslutning av nya transformatorer ävensom kabelförbindelse anordnas från hög- och lågspänningsställverk till nya transformatorer. Kostnaderna för angivna arbeten har beräknats till 48 000 kronor.

All manövrering av pumpar och fläktar vid sjukhuset är f. n. manuell och utgår från startapparater på olika platser inom resp. byggnader. Ur såväl skötsel- som driftssynpunkt bör all fläkt- och pumpmanövrering centraliseras till panncentralen i likhet med vad som allmänt är förhållandet vid sjukhusen. Vissa förberedelser för en centralisering har gjorts genom att manöverkablar nedlagts i samband med nybyggnader. Manöveranläggningarna bör nu helt färdigställas. Erforderliga arbeten i samband härmed omfattar i huvudsak komplettering av kabelsystem, installation av nya startapparater samt ordnande av manövertablå i panncentralen. Kostnaderna för dessa arbeten har beräknats till 30 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för nämnda arbeten uppgår alltså till (48 000 + 30 000) 78 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Sidsjöns sjukhus. Befintliga hissar inom vårdpaviljonger samt i köksbyggnaden — sammanlagt 9 stycken — är förslitna och fungerar icke tillfredsställande ur drifts- och säkerhetssynpunkt. Bl. a. har hissarnas fininställnings- och pådragsutrustning vid flera tillfällen orsakat eld i motorer och pådrag. Ytterligare reparationer av befintliga utrustningar är icke möjliga. Vidare är schaktdörrlåsen starkt förslitna. Det nya mattransport-system utan omlastningar, som införes vid sjukhuset, innebärande att matvagnar måste kunna köras in och ut ur hisskorgarna, kräver hissarnas förseende med nya fininställningsapparater. Erforderliga åtgärder för hissarnas upprustning omfattar utbyte av motor, broms, koppling, reläpådrag och våningskopplare, finställare och finställarbanor samt schaktdörrlås och låsbana ävensom komplettering av maskinrumsledningar och korgkabel samt komplettering och ändring av stigareledning i de fall där så erfordras.

Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till sammanlagt 150 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

För elektriska arbeten vid vissa statens mentalsjukhus skulle alltså för nästa budgetår erfordras (35 000 + 30 000 + 78 000 + 150 000) 293 000 kronor.

Utrednings- och projekteringsmedel

I det föregående har förslag framlagts om inrättande av en vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar i anslutning till Ulleråkers sjukhus. För bestridande av kostnaderna för vårdenhetens fortsatta projektering och upprättande av byggnadshandlingar erfordras 400 000 kronor. Vidare har redovisats principplaner för upprustning av S:t Sigfrids och Restads sjukhus samt en plan för det slutliga färdigställandet av Mariebergs sjukhus. Kostnaderna för en närmare bearbetning av dessa planer och för när-

mare utredning om de i planerna förordade byggnadsobjektens utformning och förläggning samt för upprättande av förslagsritningar beräknas uppgå till 500 000 kronor. Den fortsatta projekteringen av övriga i det föregående föreslagna nya byggnadsobjekt vid de befintliga sjukhusen och upprättande av huvudritningar för dessa objekt förutsättes draga en kostnad av 1 500 000 kronor. För utredning och utarbetande av förslag till nya byggnadsarbeten, avsedda att framläggas i samband med delegationens anslagsaskanden för budgetåret 1962/63, uppskattas kostnaderna till 600 000 kronor. Övriga med beredningens och delegationernas verksamhet förenade kostnader — för arvoden, resor och expenser m. m. — beräknas till 750 000 kronor.

Det totala medelsbehovet för det fortsatta utrednings- och projekteringsarbetet uppgår sålunda till (400 000 + 500 000 + 1 500 000 + 600 000 + 750 000) 3 750 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår och ställas till byggnads- och utrustningsdelegationens disposition.

Yttranden

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott föreslår, att Ulleråkers sjukhus och akademiska sjukhuset i Uppsala snarast sammanföres ur såväl undervisnings- och forskningssynpunkt som sjukvårdssynpunkt, varvid ett försök med samordnad somatisk och mental sjukvård skulle erhållas.

Såvitt angår den av delegationen föreslagna planen för upprustning av Ulleråkers sjukhus anför förvaltningsutskottet.

Delegationen har förklarat sig icke nu kunna framlägga förslag om den i principplanen upptagna vårdenheten för höggradigt psykiskt efterblivna. Då landstinget är huvudman för vården av övriga psykiskt efterblivna anser utskottet det synnerligen angeläget att vården av de höggradigt psykiskt efterblivna ordnas så att landstingens vårdanstalter kan frigöras från detta klientel.

Inom akademiska sjukhusets byggnadskommitté pågår utredning om centralisering av tvätten för förslagsvis akademiska sjukhuset och Ulleråkers sjukhus. Därest en central tvättinrättning skulle komma ifråga för placering vid Ulleråkers sjukhus bör utbyggnaden av panncentralen ske med beaktande härav.

Beträffande delegationens förslag om uppförande av nytt medicinskt centrum vid Ulleråkers sjukhus jämte forskningsavdelning samt vissa vårdavdelningar förutsätter förvaltningsutskottet, att förslaget forskningscentrum utformas i samråd med medicinska fakulteten vid Uppsala universitet.

Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott förklarar sig biträda delegationens förslag om mentalsjukvårdens organisation i Södermanlands län och i förslaget lämnade motiveringar. I förslaget till principbeslut om ett nytt mentalsjukhus i Nyköping yrkar emellertid förvaltningsutskottet

— under hänvisning till det otillfredsställande tillstånd, vari lokalerna vid S:ta Annas sjukhus befinner sig — en komplettering av innehåll, att sjukhuset skall uppföras med största möjliga skyndsamhet och att S:ta Annas sjukhus skall nedläggas så snart det nya mentalsjukhuset kunnat tagas i bruk. Förvaltningsutskottet anser vidare att det nya sjukhuset bör med hänsyn till storleken av befolkningsunderlaget för sjukhuset erhålla sådan utformning att en framtida utökning låter sig genomföras.

Beträffande förslaget till principplan för S:t Sigfrids sjukhus anför *Kronobergs läns landstings förvaltningsutskott*.

Förvaltningsutskottet förordar en planläggning av sjukhuset med 800 definitiva vårdplatser men förklarar sig i avbidan på ytterligare erfarenheter av vårdbehovet kunna godtaga en begränsning av antalet till 700 under förutsättning att en eventuellt erforderlig utbyggnad av sjukhuset kan komma till stånd.

Förvaltningsutskottet understryker särskilt att landstingets godtagande av ett sjukhus med cirka 700 platser sker under förutsättning att, om en utökning av platsantalet framdeles visar sig erforderlig, utökningen skall verkställas genom statsmakternas försorg.

I likhet med delegationen anser förvaltningsutskottet att vårdenheten för psykopater bör överföras till annat område inom sjukhuset eller till annan ort. I det senare fallet bör enligt utskottets mening undersökas om icke avdelningen lämpligen kan förläggas till ort inom länet.

Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott anför följande synpunkter på förslaget till plan för upprustning av S:ta Gertruds sjukhus.

Frågan om det definitiva platsantalet vid S:ta Gertruds sjukhus och det planerade sjukhuset i södra delen av Kalmar län bör tagas under omprövning.

Den föreslagna fördelningen av platserna på sjukhus inom norra och södra länsdelarna ansluter sig icke till befolkningens fördelning inom de båda landstingskommunerna, då folkmängden inom den norra blott utgör 40 % av hela länets folkmängd. Om alltså för hela länet erfordras cirka 1 000 platser, borde cirka 600 vara anordnade i södra delen och cirka 400 i norra delen. Vid bedömningen av frågan om sjukhusanläggningens storlek bör hänsyn tagas till att mentalsjukhusen kan komma att övergå i landstingens regi, och att det då kan uppstå svårigheter att administrera ett sjukhus, som till väsentlig del är avsett för inackordering av patienter från ett annat landstingsområde än huvudmannens. Förändringar av byggnader och större inventarieanskaffning till desamma kommer att erfordra lika beslut för två landsting — ett förhållande, som kan medföra stora svårigheter både för sjukhusdriften och för sjukhusets ändamålsenliga utveckling.

Den av delegationen föreslagna »begränsade upprustningen» av befintliga paviljonger vid S:ta Gertruds sjukhus för att under en övergångstid bereda plats för cirka 700 patienter synes förvaltningsutskottet icke ekonomiskt försvarbart. Därest jämsides med uppförandet av nya paviljonger vid sjukhuset en nyanläggning sker av ett till södra länsdelen förlagt sjuk-

hus, som ändock måste komma till stånd, kan kostnaderna för den begränsade upprustningen inbesparas.

Man kan vidare ifrågasätta, om icke de avsedda gemensamhetsanläggningarna vid S:ta Gertruds sjukhus kommer att representera ett betydligt mindre värde, då de planerade ny- och ombyggnadsarbetena vid sjukhuset till fullo genomförts.

Det är av synnerligen stor vikt, att frågan om storleken av det planerade sjukhuset i södra länsdelen blir avgjord. Den psykiska vårdens utformning inom landstingskommunen är helt beroende härav. Ett dröjsmål med behandlingen av denna fråga kan innebära, att lämplig tomtmark, som ännu icke äges av landstinget, disponeras för annat ändamål, eller att stadsplanebestämmelser fastställs, som försvårar ett utnyttjande av tomtmark på för sjukhuset fördelaktigaste sätt.

Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott tillstyrker däremot delegationens förslag avseende S:ta Gertruds sjukhus, även om utskottet med beklagande konstaterar, att dess önskemål om en mindre kraftig nedskärning av platsantalet vid sjukhuset icke tillgodosetts. Utskottet anför bl. a.

Nedskärningen av vårdplatsantalet vid S:ta Gertruds sjukhus borde begränsas till 800, varigenom Norrköpings stad eller annan lämplig del av Östergötland även kunde inrymmas i sjukhusets upptagningsområde. Utskottet har sig bekant, att Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott anser, att det definitiva platsantalet vid S:ta Gertruds sjukhus och det planerade sjukhuset i södra länsdelen bör omprövas i syfte att platsantalet vid S:ta Gertruds sjukhus skulle skäras ned till omkring 400 och platsantalet vid det nya sjukhuset uppräknas till cirka 600. Då nu S:ta Gertruds sjukhus har gemensamhetsanläggningar som bedömes kunna tillgodose det högre vårdplatsantalet och vara i gott skick, synes det knappast vara realistiskt från ekonomisk synpunkt att vidtaga den »rättvisa» fördelningen. Det ligger ju dessutom i vida fältet när sjukhuset i södra länsdelen kan komma att uppföras.

Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsstyrelse yttrar beträffande föreslagen plan för upprustning av S:t Lars' sjukhus i Lund.

S:t Lars' och S:ta Maria sjukhus avses även helt eller delvis tillgodose vårdbehovet för Kristianstads län. En framtida nybyggnad av ett mentalsjukhus i detta län har även diskuterats. Mot bakgrund härav och av delegationens uttalande om de begränsade möjligheterna till ombyggnad av S:ta Maria sjukhus anser styrelsen, att ytterligare utredning bör föregå ett definitivt ställningstagande beträffande vårdplatsantalet vid de olika sjukhusen.

Vad beträffar föreslagen vårdavdelning för mentalt sjuka barn och ungdomar har styrelsen tagit fasta på delegationens uttalande i samband med redogörelsen för planeringen av motsvarande avdelning vid Ulleråkers sjukhus, att sådan avdelning avses tillgodose en hel sjukhusregion, varvid avdelningen å S:t Lars' skulle kunna tillgodose vårdbehovet inom Lund—Malmö-regionen.

Inrättandet av sjukhus för psykopater i Katrineholm torde innebära lättnad för övriga mentalsjukhus genom att en del kriminalpatienter kan överföras dit. För ett sjukhus som S:t Lars', av relativt öppen karaktär

och med inpåliggande tätbebyggelse, utgör dessa patienter ett stort problem både för sjukhuset och den kringboende befolkningen, varför styrelsen finner det angeläget att S:t Lars' helt frikopplas från dessa patienter.

Vidare ifrågasätter hälso- och sjukvårdsstyrelsen om icke vårdplatserna vid tbc-paviljonger vid mentalsjukhusen även bör kunna avses för mentalpatienter med andra svåra organiska sjukdomar än tbc.

Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott anser det angeläget att länet snarast möjligt får ett mentalsjukhus inom sitt område.

Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott understryker, att platsbehovet å det nya sjukhus, som enligt principplanen för Restads sjukhus i Vänersborg förutsättes bli uppfört inom Älvsborgs län, kan komma att framdeles visa sig vara större än delegationen beräknat. Utskottet påpekar vidare betydelsen av att förläggningssorten för det nya mentalsjukhuset fastställas så snart som möjligt med hänsyn till de utbyggnadsförslag rörande lasarettsvården inom länet, vilka är under diskussion.

Beträffande upprustningen av Restads sjukhus i Vänersborg yttrar utskottet.

I delegationens principförslag upptages nybyggnad av 7 avdelningar om vardera 30 vårdplatser, varigenom totala antalet vårdplatser kommer att uppgå till cirka 800. Anslag till de sju avdelningarna har icke begärts, varför tillkomsten av dessa måste tänkas ske först om ett avsevärt antal år. I avvaktan på tillkomsten av det planerade nya sjukhuset i länet och även under tiden för Restadssjukhusets omvandling måste ett antal av de befintliga, sämre utrustade vårdpaviljongerna användas.

Anslag för ett nytt medicinskt centrum och lokaler för arbets- och selsättningsterapi har ej heller föreslagits.

Även med vetskap om att upprustning av övriga mentalsjukhus i riket är nödvändig och att av finansiella skäl en uppdelning på en längre tid måste göras nödgas utskottet framföra sina stora betänkligheter inför den eftersläpning inom mentalsjukvården i länet som skett till men för vårdbehövande patienter. För fortsatt planering av landstingets vård av lättskötta sinnessjuka samt den psykiatriska lasarettsvården inom länet är det jämväl av betydelse, att utbyggnaden av den statliga mentalsjukvården icke fördröjes.

Med anledning härav hemställer utskottet, att inom ramen av beviljade anslag vidtages sådan ändring av delegationens plan, att ytterligare åtgärder skall utan dröjsmål kunna vidtagas vid Restads sjukhus.

Vänersborgs stads drätselkammare förklarar sig icke vilja motsätta sig genomförandet av delegationens förslag avseende Restads sjukhus. Beträffande den minskning av sjukhusets personal som delegationens förslag kan komma att föranleda anför drätselkammaren.

Det är angeläget att den blivande förändringen genomföres under största hänsynstagande till den personal som beröres. Den nuvarande personal-

styrkan vid sjukhuset uppgår till omkring 700 personer. Uppskattningsvis torde inemot en tredjedel av detta antal beröras. Det är av synnerlig vikt att noggrann planläggning för omdisposition av personalstyrkan sker i god tid samt att personalen genom sin fackförening och även drätselkammaren erhåller fortlöpande informationer därom.

Så långt möjligt är bör givetvis tvångsförflyttning undvikas. I de fall sådan dock kan bli nödvändig, måste all vederbörlig hänsyn tagas till sådana omständigheter som ålder, familjeband, innehav av eget hem eller fastare anknytning på annat sätt till den nuvarande hemorten eller dess omnejd. Självfallet förutsättes, att ingen personal skall behöva helt friställas på grund av förändringen. Möjligheten att i viss omfattning överflytta personal till det andra stora mentalsjukhuset i Vänersborg, Källshagen, synes kunna underlätta beaktandet av nu framförda önskemål.

Värmlands läns landstings förvaltningsutskott förordar, att det nya mentalsjukhus, vilket delegationen föreslagit skola uppföras i Värmlands län, förlägges i anslutning till lasarettet i Arvika, där lämplig tomt finnes disponibel för ändamålet.

Utskottet har — fränsett den principiella frågan om ett eventuellt överförande av mentalsjukvården på landstingen — icke något att erinra mot planen för det slutliga färdigställandet av Mariebergs sjukhus men framhåller, att frågan om paviljong M1 skall rivas eller ersättas med nybyggnad bör prövas vid en av representanter för delegationen och landstinget gemensamt företagen genomgång av sjukhuset.

Kopparbergs läns landstings förvaltningsutskott förklarar sig tillstyrka förslaget till plan för upprustning av Sätters sjukhus och förordar, att ett nytt mentalsjukhus tillskapas i Mora. Utskottet anför bl. a.

I yttrande över mentalsjukvårdsdelegationens betänkande III: »Mentalsjukvården. Planering och organisation.» har förvaltningsutskottet tillstyrkt, att Sätters sjukhus kvarblir, men att sjukhusets platsantal reduceras till 700 à 800. Utskottet har vidare tillstyrkt, att vid Mora lasarett uppföres ett nytt mentalsjukhus, för vilket ändamål utskottet föranstaltat om en undersökning av möjligheten att anskaffa för detta sjukhus erforderlig mark.

Utskottet finner allttjämt skäl stödja mentalsjukvårdsdelegationens förslag rörande det framtida platsantalet vid Sätters sjukhus och ett nytt sjukhus i Mora. Sedan utskottet avgav nämnda yttrande, har delegationen efter undersökningar av beläggningsförhållandena vid de statliga mentalsjukhusen uppskattat det totala platsbehovet för länet till 1 250 mot i betänkan- det angivna 1 591. Utskottet anser liksom delegationen välbetänkt, att det definitiva platsantalet för det nya sjukhuset i Mora får fastställas längre fram med hänsyn till de ytterligare erfarenheter, som kan vinnas under upprustningen av Sätters sjukhus. Erforderlig mark för det nya sjukhuset finnes att tillgå i Mora, och utskottet kommer att vidtaga åtgärder för att utvärdera möjligheterna att förvärva erforderligt markområde inom Mora-Norets by för det nya mentalsjukhuset.

Utskottet kan givetvis icke bedöma de i planen för upprustning av Sätters sjukhus ingående olika ny- och ombyggnadsförslagen. De synes dock ut-

skottet vid en flyktig granskning välmotiverade. Transportfrågans lösning inom en sjukhusanläggning är ett viktigt problem. Utomhustransporter blir dyrare än inomhustransporter. Av bl. a. denna anledning beklagar utskottet, att kulvertsystemet icke har kunnat lösas på ett rationellare sätt än vad förslaget innebär.

Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott, som anför vissa synpunkter på delegationens förslag till plan för upprustning av Frösö sjukhus, yttrar.

Enligt en av Mellanbygdens vattendomstol den 3 mars 1960 meddelad dom skall inom sju år allt avloppsvatten från lasarett, sanatorium och epidemisjukhus inom Östersunds stads område renas i en avloppsreningsanläggning med en reningseffekt av 50—70 % och skall smittrening ske av sjukhusens avloppsvatten enligt särskild prövning av statens vatteninspektion. Då Frösö köping, inom vars område Frösö sjukhus är beläget, har samma recipient för avloppsvatten som Östersunds stad, kan med stor sannolikhet förväntas, att samma villkor kommer att fastställas för köpingens del, såvitt angår Frösö sjukhus.

I anledning av delegationens förslag om uppförande av ny panncentral med samtliga pannor utrustade för oljeeldning framhåller utskottet, att det är ur beredskapssynpunkt angeläget, att panncentralen projekteras så att träbränsleeldningsanordning med exempelvis stoker lätt kan inmonteras och att i anslutning härtill erforderligt utrymme för reservbränsle anordnas. Utrymmet bör vara så placerat att stokerskruvarna kan direkt anslutas till reservbränsleförrådet.

Departementschefen

Enligt den av 1956 års riksdag antagna reviderade generalplanen för upprustning av mentalsjukhusen med däri sedermera beslutade ändringar har principbeslut fattats om uppförande av tio nya mentalsjukhus, varav ett för s. k. psykopater och ett för vissa höggradigt psykiskt efterblivna. Av dessa sjukhus har ett — Gullberna sjukhus i Karlskrona om 800 vårdplatser — färdigställts och tagits i bruk under år 1958 medan ett andra — Falbygdens sjukhus i Falköping om 784 vårdplatser — beräknas kunna börja beläggas under innevarande budgetår och vara helt färdigt till hösten 1961. Härutöver har fyra sjukhus påbörjats, nämligen Mellringe sjukhus i Örebro om 720 vårdplatser, ett i Bollnäs om 660 vårdplatser, ett sjukhus i Katrineholm för psykopater om 245 vårdplatser samt ett sjukhus i Sala för vissa höggradigt psykiskt efterblivna med 540 vårdplatser. Sistnämnda fyra sjukhus beräknas bli färdigställda under budgetåren 1962/63 och 1963/64. Samtidigt har en betydande upprustning av de redan befintliga sjukhusen genomförts eller påbörjats. Totalt har för nybyggnad och upprustning av mentalsjukhusen sedan budgetåret 1950/51 anvisats i runt tal 330 000 000 kronor. Av nämnda belopp hänför sig omkring 106 000 000 kronor till de nya sjukhusen och återstående cirka 224 000 000 kronor alltså till en upprustning av de befintliga sjukhusen.

Den upprustning och utbyggnad som sålunda redan genomförts har bl. a. medfört en utomordentligt angelägen standardhöjning vid de upprustade sjukhusen, dock endast beträffande delar av dessa; upprustningen har ännu icke kunnat fullständigt genomföras vid något sjukhus. Vidare har det fastställda platsantalet vid samtliga sjukhus ökat från cirka 20 000 år 1949 till 22 800 år 1959, d. v. s. med 2 800 platser. Ökningen hänför sig nästan helt till de egentliga mentalsjukhusen, vilkas platsantal under samma tid stigit från 18 235 till 20 986 eller med 2 751. Särskilt markant har ökningen av platsantalet varit under senare hälften av 1950-talet då ökningen mellan åren 1955 och 1959 uppgick till närmare 2 000. Då under sistnämnda tidsperiod medelbeläggningen samtidigt sjunkit från 23 700 till 23 600 har åtminstone den mest besvärande överbeläggningen därigenom kunnat reduceras. Denna har sålunda minskat från 14 procent av det godkända platsantalet år 1955 till 4 procent år 1959.

Samtidigt har antalet exspektanter kunnat minskas från 1 935 år 1955 till 1 105 år 1959, d. v. s. med mer än 40 procent. En bidragande orsak till dessa förbättringar har varit den starkt stegrade omsättningen vid sjukhusen. Vid primärsjukhusen uppgick sålunda antalet intagna med nytt patientnummer år 1959 till icke mindre än 78 procent av medelbeläggningen mot 57 procent år 1955. Också ökningen av antalet i familjevård placerade patienter från 750 år 1955 till 940 år 1959 har givetvis verkat i samma riktning.

Vid bedömningen av dessa förbättringar beträffande platstillskott och överbeläggning måste emellertid beaktas dels att det godkända platsantalet ingalunda i och för sig ens tillnärmelsevis motsvarar nuvarande anspråk på önskvärda eller ens godtagbara beläggningsförhållanden, dels ock att man övergångsvis nödgas bibehålla åtskilliga gamla och omoderna vårdpaviljonger, som snarast bör utgå ur organisationen.

Av mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation utarbetade individuella planer för upprustning av de särskilda sjukhusen visar också, att vårdpaviljonger och andra byggnader, som tidigare bedömts kunna ombyggas, numera med hänsyn bl. a. till byggnadernas dåliga skick och planlösning i många fall måste ersättas av nybyggnader. Härtill kommer det betydande tillskott av vårdplatser som erfordras för att täcka vårdbehovet inom såväl den egentliga mentalsjukvården som vården av vissa psykiskt efterblivna. Enligt mentalsjukvårdsdelegationens beräkningar skulle för egentlig mentalsjukvård erfordras drygt 24 000 vårdplatser, vilket sålunda — med utgångspunkt från nuvarande otillfredsställande vårdorganisation — skulle innebära en brist på mer än 3 000 platser. Motsvarande vårdplatsbehov för de psykiskt efterblivna är av olika skäl svårt att närmare uppskatta men har enligt i propositionen nr 123/1955 redovisad utredning beräknats till omkring 1 500.

Kostnaderna för den utbyggnad och upprustning, som återstår att ge-

nomföra kan f. n. endast delvis uppskattas. För att fullfölja redan nu pågående fem nya sjukhus torde erfordras omkring 60 000 000 kronor medan återstående kostnader för en upprustning av de tio sjukhus för vilka individuella planer hittills hunnit upprättas, kan beräknas till närmare 240 000 000 kronor. Kostnaderna i övrigt — d. v. s. för i första hand fyra nya sjukhus (i Stockholms, Hallands, Älvsborgs och Västmanlands län) samt de befintliga sjukhus, vilkas upprustning ännu icke färdigplanerats — kan icke nu anges. Jag har emellertid med det anförda velat framhålla, att redan nu redovisade brister och kostnadsberäkningar understryker nödvändigheten av att betydande insatser göres för att under de närmaste åren fullfölja och intensifiera en upprustning och utbyggnad av hela mentalsjukvården.

Delegationens förslag till byggnadsarbeten för nästa budgetår förutsätter en medelsanvisning av 48 128 000 kronor mot för innevarande budgetår anvisade 45 550 000 kronor. Av delegationens förslag hänför sig omkring 24 400 000 kronor till de fem pågående nya sjukhusen, d. v. s. de tre sjukhusen för egentlig mentalsjukvård i Falköping, Örebro och Bollnäs samt psykopatsjukhuset i Katrineholm och sjukhuset för höggradigt psykiskt efterblivna i Sala. Återstående 23 700 000 kronor hänför sig alltså till upprustningsarbeten vid de befintliga mentalsjukhusen samt utrednings- och projekteringsmedel. Delegationens förslag belyser just de brister i den nuvarande vårdorganisationen, som jag förut påtalat. Ett bifall till förslagen skulle sålunda innebära nybyggnad av bl. a. 1 106 vårdplatser vid de befintliga sjukhusen. Samtidigt förutsättes emellertid icke mindre än 724 vårdplatser skola rivas och 161 vårdplatser utgå i samband med föreslagna renoveringsarbeten. Nettotillskottet av vårdplatser skulle alltså komma att uppgå till endast (1 106 — 724 — 161) 221. Samtidigt skulle 742 vårdplatser komma att definitivt upprustas, d. v. s. bli i huvudsak jämställda med nybyggda vårdplatser. Jag har vid dessa beräkningar icke beaktat det bruttotillskott om närmare 3 000 vårdplatser — 2 409 för egentliga mentalsjukhus och psykopatsjukhuset samt 540 vid sjukhuset för psykiskt efterblivna — som tillkomsten av de påbörjade fem nya sjukhusen kommer att medföra.

Beträffande de av delegationen föreslagna särskilda byggnadsåtgärderna m. m. vill jag framhålla följande.

Vad först angår de fem nya mentalsjukhusen vill jag till en början erinra om att riksdagen med bifall till i propositionen nr 93/1960 framlagda förslag dels bemyndigat Kungl. Maj:t att godkänna avtal med Stockholms läns landsting angående uppförande i *Upplands Väsby* av en gemensam sjukhusanläggning för ett mentalsjukhus och ett lasarett ävensom angående grunderna för fördelningen mellan Kronan och landstinget av kostnaderna för anläggningens uppförande, utrustning och drift m. m., dels ock anvisat 1 000 000 kronor såsom lån till landstinget för byggnads-

arbetenas påbörjande. I samma proposition framhöll jag emellertid bl. a., att enligt av landstinget och delegationen i samråd med bl. a. länsstyrelsen och luftfartsstyrelsen gjorda undersökningar skulle risk för störningar från Arlandafältet icke föreligga. Jag förutsatte dock att byggnadsarbetena icke påbörjades förrän resultatet av vissa inom flygbullerutredningen pågående ytterligare undersökningar i hithörande frågor avslutats.

Sedermera har Kungl. Maj:t på grundval av inhämtade yttranden från 1956 års flygbullerutredning och mentalsjukvårdsberedningen funnit sig icke kunna godkänna avtal om uppförande av ett nytt mentalsjukhus i Upplands Väsby i anslutning till Löwenströmska lasarettet. Samtidigt har Kungl. Maj:t uppdragit åt mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation att i samråd med Stockholms läns landsting snarast möjligt undersöka förutsättningarna för uppförande av en vård-enhet om 200 à 300 platser i anslutning till landstingets centrallasarett i Danderyd samt ett kombinerat mentalsjukhus och lasarett i den södra delen av Stockholms län, samt att, därest undersökningen ger anledning därtill, upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med byggnadsprogram. Att ett dylikt ställningstagande visat sig nödvändigt är ur många synpunkter att beklaga. Det innebär icke bara ett betydande uppskov med såväl tillgodoseende av vårdbehovet i länet som realiserandet av ett projekt som skulle gett möjlighet att för första gången pröva en organisation med en direkt samordning av ett mentalsjukhus och ett lasarett. Beslutet medför också att av länet vid Ulleråkers sjukhus nu disponerade, delvis otillfredsställande vårdplatser måste bibehållas under en längre övergångstid än som avsetts. Det är därför min förhoppning att utrednings- och projekteringsarbetet beträffande de nya vård-enheterna — främst den mindre enheten i anslutning till länets central-lasarett — skall kunna bedrivas i sådan takt att ytterligare dröjsmål i möjligaste mån undvikas.

Falbygdens sjukhus torde kunna börja beläggas redan under innevarande budgetår och beräknas stå helt färdigt under hösten 1961. För byggnadsarbetenas avslutande bör sålunda anvisas resterande 2 375 000 kronor. Härtill kommer — liksom för övriga nya sjukhus — kostnaderna för anordnande av smittreningsanläggning, här beräknade till 100 000 kronor.

Beträffande *Mellringe sjukhus* i Örebro vill jag erinra om att platsantalet enligt beslut vid 1960 års riksdag tills vidare skall begränsas från 780 till 720. Tredje etappen, som innefattar samtliga vårdpaviljonger, kommer att påbörjas innevarande budgetår och beräknas vara avslutad under hösten 1963. Detta innebär en på grund av förskjutningen beträffande projekteringsarbetet uppkommen försening av sjukhusets färdigställande med omkring ett år. Med hänsyn härtill torde såsom delegationen föreslagit en medelsanvisning om (3 000 000 + 110 000) 3 110 000 kronor vara tillfyllest för nästa budgetår.

Även beträffande *Bollnäs-sjukhuset* har på grund av förskjutningen i

projekteringsarbetet en försening på omkring ett år uppkommit. Etapp II, som omfattar terapibygnader, medicinskt centrum, kök och samlings-sal, beräknas vara slutförd, beträffande terapibygnaderna innevarande budgetår och i övrigt till nyåret 1963. Etapp III, omfattande samtliga vård-paviljonger har påbörjats innevarande budgetår och beräknas vara färdig till nyåret 1964. Då emellertid en uppdelning av sistnämnda etapp skulle medföra att omkring halva antalet vårdplatser skulle kunna färdig-ställas under hösten 1962 bör om så visar sig möjligt och lämpligt etappin-delningen ändras. För byggnadsarbetenas fortsättande torde böra anvi-sas (5 000 000 + 115 000) 5 115 000 kronor.

Enligt byggnadsprogrammet för *psykopatsjukhuset i Katrineholm* be-

Enligt numera föreliggande byggnadsprogram för *psykopatsjukhuset i Katrineholm* beräknas andra etappen (centrumbyggnaden och fyra vård-paviljonger) kunna påbörjas innevarande budgetår och vara avslutad i bör-jan av år 1963. Tredje etappen (resterande två paviljonger samt byggnader för samlings-sal och verkstäder) torde kunna påbörjas hösten 1961 och vara avslutad samtidigt med andra etappen. Tidsplanen innebär att sjukhuset kan färdigställas omkring ett halvt år tidigare än förut beräknats. Med hän-syn härtill och då jag anser synnerligen angeläget att de övriga mentalsjuk-husen snarast möjligt kan avlastas från det psykopatklientel, för vilket det nya sjukhuset är avsett, förordar jag en medelsanvisning om (6 000 000 + 110 000) 6 110 000 kronor.

Arbetena med uppförande av det nya *sjukhuset i Sala för höggradigt psy-kiskt efterblivna* torde däremot komma att försenas omkring ett halvår. Etapp II, som innefattar samtliga byggnader, beräknas sålunda komma att påbörjas våren 1961 och vara avslutad under hösten 1963. För byggnads-arbetenas fortsättande torde böra anvisas (7 500 000 + 100 000) 7 600 000 kronor.

Vad härefter angår förslagen till byggnadsåtgärder vid de befintliga mentalsjukhusen har delegationen numera utar-betat *principplaner för den fortsatta upprustningen av ytterligare tre äldre sjukhus*, nämligen S:t Sigfrids, Restads och Mariebergs sjukhus. Då prin-cipplanerna liksom tidigare utarbetats med beaktande av de riktlinjer för upprustning av befintliga äldre sjukhus, som antagits av 1959 års riksdag, har förslagen i huvudsak icke föranlett någon erinran från min sida. Vid såväl upprättandet av dessa planer som vid den fortsatta bearbetningen av tidigare redovisade planer har såsom underlag för bedömningen av vård-platsbehovet legat inte bara den beräkning, som redovisats i 1956 års revi-derade generalplan utan också en jämförelse såväl med mentalsjukvårds-delegationens 4-promilleregler som med av byggnadsdelegationen åren 1959 och 1960 företagna inventeringar av patienterna vid mentalsjukhusen. De resultat som därvid erhållits har uppvisat betydande skillnader i vårdbehov de olika metoderna emellan. En genomgående tendens har dock — med något undantag — varit, att det faktiskt manifesterade vårdbehov som in-

venteringarna utvisar regelmässigt skulle tyda på ett lägre vårdbehov. Härvid bör dock beaktas å ena sidan att generalplanens behovsberäkningar avsåg — med åldringskorrektio — vårdbehovet år 1970 medan å andra sidan två inventeringar av beläggningsförhållandena givetvis innebär en tämligen schematisk uppskattning även av nu föreliggande vårdbehov. De olika utslag som erhållits ger emellertid anledning att bedöma vårdplatsbehovet med stor försiktighet. Härför talar också de erfarenheter vi nu har av behandlingsresultaten vid sjukhusen, den därav följande snabbt stegrade omsättningen och klientelförändringen mot en större grad av lättskötthet samt den utökning av den öppna vården, som kan beräknas komma till stånd. En närmare undersökning av de moderna behandlingsmetodernas inverkan på vårdtider och platsbehov m. m. pågår f. n. inom mentalsjukvårdsberedningen. Mot denna bakgrund är det givetvis angeläget, att sjukhusorganisationen ges en så elastisk utformning som möjligt. Det synes därför riktigt att — såsom delegationen föreslagit — övergångsvis bibehålla ett förhållandevis stort antal platser vid de befintliga sjukhusen men begränsa den definitiva upprustningen eller de nybyggda platserna till ett lägre platsantal än tidigare förutsatts.

I enlighet härmed kommer förenämnda tre sjukhus — *S:t Sigfrids, Restads och Mariebergs sjukhus* — att få sin s. k. kärna, d. v. s. det definitivt upprustade platsantalet, begränsat till resp. 700 (generalplanen 794), 802 (1 072) och 838 (1 025) platser. Skulle vårdbehovet på längre sikt visa sig större kan antingen nya mindre sjukhusenheter uppföras i anslutning till kroppssjukhus eller de befintliga utökas med ytterligare nya vårdplatser.

Nu berörda förhållanden har beaktats också vid den fortsatta bearbetningen av tidigare redovisade principplaner. En sammanställning över vårdplatsbehov m. m. och föreslagen vårdorganisation inom de elva län, där planläggningen hittills genomförts, redovisas i *särskild bilaga*.

I övrigt har av delegationen redovisade principplaner eller bearbetade sådana planer icke föranlett annat uttalande från min sida än att jag förutsätter, att delegationen även vid det fortsatta planeringsarbetet samråder med respektive landsting samt att de önskemål som av hittills berörda landsting redovisats i remissyttrandena därvid beaktas i den mån så är möjligt. Beträffande Sätters sjukhus vill jag dock framhålla, att från Sätters stad framställts önskemål om att vid planeringen av sjukhusets medicinska centrum möjligheterna att där också bereda utrymme för provinsialläkarmottagning närmare utredes. Också för egen del finner jag en sådan lösning ligga nära till hands. Jag förordar därför, att delegationen i samråd med medicinalstyrelsen och Sätters stad prövar möjligheterna att tillgodose förenämnda önskemål. Också frågan om kostnadsfördelningen och andra med en sådan lösning sammanhängande spörsmål bör givetvis närmare utredas.

Beträffande den av delegationen nu föreslagna *organisationen av mentalsjukvården i Södermanlands län* vill jag erinra om att enligt beslut vid

1957 års riksdag länet skall utgöra eget upptagningsområde. I likhet med delegationen och under hänvisning till vad jag förut anfört vill jag förorda, att platsantalet för egentligt mentalsjuka inom länet tills vidare fastställs till 750. I och för sig skulle detta vårdbehov kunna tillgodoses vid det befintliga Sundby sjukhus. Landstinget har emellertid förklarat sig i första hand vilja ha en organisation som anknyter till kroppssjukvårdens planläggning, d. v. s. en uppdelning på tre enheter i Eskilstuna, Katrineholm och Nyköping. Även för egen del anser jag att såväl befolkningsgeografiska som medicinska synpunkter talar för en viss uppdelning av länets vårdresurser. Härför talar också att det redan i nuläget finnes ett andra sjukhus i länet, S:ta Annas sjukhus i Nyköping, som dock enligt 1956 års generalplan skall nedläggas. Sjukhuset är i så dåligt skick, att det snarast möjligt bör ersättas med andra vårdplatser. Med hänsyn härtill och då man måste räkna med att Sundby sjukhus under en mycket lång övergångstid måste svara också för en del av vårdbehovet inom Stockholms, Örebro och Västmanlands län — uppskattningsvis omkring 700 patienter — anser jag i likhet med delegationen lämpligt att vårdbehovet tillgodoses vid två sjukhus, ett nytt sjukhus i Nyköping på omkring 280 vårdplatser och till återstående del tills vidare vid Sundby sjukhus. Det nya sjukhuset skulle därvid kunna förläggas i direkt anslutning till lasarettet, en lösning som är synnerligen önskvärd.

Delegationens förslag till *byggnadsåtgärder i övrigt vid de särskilda mentalsjukhusen* har givit mig anledning till följande uttalanden.

Den överarbetning av lokalprogrammet för de beslutade *forskningsavdelningarna vid Ulleråkers och S:t Lars' sjukhus*, som jag förordade i propositionen nr 93/1960, har visat att det icke är möjligt att utan åsidosättande av för forskningen väsentliga krav göra någon ytterligare nedskärning av programmet. Tvärtom har från de medicinska fakulteternas sida framställts önskemål om såväl en ytterligare utökning av lokalerna som en om disposition i skilda hänseenden. På anförda skäl har jag därför funnit mig icke kunna förorda en reducering av lokalprogrammet. Då å andra sidan de önskemål som framförts av fakulteterna synes inom oförändrad totalram i huvudsak kunna beaktas vid det fortsatta projekteringsarbetet, anser jag mig i och för sig kunna godtaga delegationens förslag. Jag förutsätter givetvis därvid att den fortsatta projekteringen sker i nära samråd med bl. a. vederbörande fakultet för att nå en ur såväl vård- som forskningssynpunkt godtagbar lösning. Några medel för byggnadsarbetenas påbörjande torde icke erfordras under nästa budgetår. Jag förordar i stället att ett belopp om (500 000 + 500 000) 1 000 000 kronor överföres till projekteringsmedlen.

Delegationen har vidare såsom förutsattes vid anmälan för 1960 års riksdag av principplanen för Ulleråkers sjukhus framlagt förslag om inrättande av en *vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar*. Det totala vårdplatsbehovet för hela riket för ifrågavarande ändamål kan uppskattas till om-

kring 300. Med beaktande härav och då det synes naturligt att organisationen anknytes till den regionindelning som riksdagen godtagit i propositionen nr 159/1960 skulle vårdplatserna fördelas i enlighet med följande uppställning:

Sjukvårdsregioner	Uppskattad folkmängd	Vårdplats- behov
Stockholm	1 500 000	60
Uppsala	1 250 000	50
Linköping	900 000	35
Lund — Malmö	1 300 000	50
Göteborg	1 320 000	50
Örebro	750 000	30
Umeå	680 000	25
Totalt	7 700 000	300

Den vid Ulleråkers sjukhus nu föreslagna vårdenheten skulle sålunda utgöra ett första led i denna organisation och enligt framlagt lokalprogram omfatta 52 vårdplatser. Mot detta förslag har jag i och för sig ingen erinran. Jag vill emellertid framhålla, att enligt verkställda beräkningar platsbehovet för mentalt sjuka ungdomar torde vara åtminstone dubbelt så stort som för barnen. Det synes därför angeläget att vid den fortsatta projekteringen möjligheterna att tillräckligt differentiera klientelet och mångsidigt kunna utnyttja de olika avdelningarna noggrant beaktas. Eventuellt kan övervägas att göra ytterligare en avdelning uppdelbar på två vårdgrupper. Ifrågasättas kan också om icke en viss minskning av utrymmena för bl. a. undervisningslokaler utan olägenhet kan vidtagas. Då jag anser utomordentligt angeläget att vårdmöjligheterna för detta klientel snarast förbättras förordar jag att principbeslut i frågan nu fattas i enlighet med angivna riktlinjer.

Den vid *Ryhovs sjukhus* föreslagna renoveringen av vårdpaviljong M3 torde såvitt nu kan bedömas icke kunna påbörjas under nästa budgetår. Jag förordar därför att äskat belopp överföres till projekteringsmedlen. Då vidare den föreslagna renoveringen av vårdpaviljong K3 vid sjukhuset med hänsyn till föreskrivna sysselsättningsbegränsande åtgärder torde komma att förskjutas anser jag mig icke nu böra tillstyrka begärd återstående medelsanvisning för ändamålet, 450 000 kronor.

Förslagen om permanentning av vägar vid *S:ta Maria* sjukhus och om anläggande av bollplan vid *S:t Jörgens* sjukhus för en beräknad kostnad av 285 000 resp. 60 000 kronor torde böra anstå till ett följande budgetår.

Också beträffande vårdpaviljongerna MK2 och MK3 vid *Sätters* sjukhus torde med hänsyn till förenämnda sysselsättningsbegränsande åtgärder bygg-
6 — Bihang till riksdagens protokoll 1961. 1 saml. Nr 66

nadstiden komma att förskjutas. Medelsanvisningen torde därvid kunna begränsas med 1 000 000 till 500 000 kronor.

Den föreslagna medelsanvisningen för uppförande av serveringslokal m. m. och permanentning av vägar vid *Sidsjöns* sjukhus, 300 000 resp. 250 000 kronor, anser jag mig icke kunna nu tillstyrka.

Uppförandet av den föreslagna vårdpaviljongen MK13 vid *Frösö* sjukhus måste visserligen i och för sig anses vara angelägen så mycket mer som densamma kan uppföras utan att andra vårdplatser först behöver rivas. Jag anser mig emellertid icke kunna förorda, att begärda byggnadsmedel, 750 000 kronor, nu anvisas.

I övrigt har jag ansett mig kunna godtaga av delegationen i detta sammanhang framlagda förslag.

Medelsbehovet för mentalsjukvårdsberedningens och dess båda delegationers verksamhet, d. v. s. erforderliga utrednings- och projekteringsmedel, beräknar jag med beaktande av vad förut anförts till (3 750 000 + 1 000 000 + 500 000) 5 250 000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang anmäla, att av flera olika skäl — försenat projekteringsarbete, förskjutna igångsättnings- och byggnadstider, försenade betalningsutfall m. m. — en betydande reservation så småningom uppkommit på förevarande anslag. Då den totala verkliga medelsförbrukningen för innevarande budgetår kan beräknas till i runt tal 60 000 000 kronor och för samma budgetår anvisats omkring 44 000 000 kronor, torde emellertid en stor del av reservationen komma att förbrukas. Trots detta synes man kunna utgå från att även för de närmaste budgetåren betydande reservationer kommer att kvarstå. Bl. a. med hänsyn härtill har jag för avsikt vidtaga erforderliga åtgärder för att fr. o. m. budgetåret 1962/63 införa en ändrad anslagsmetodik. För varje budgetår bör sålunda fastställas en mot den verkliga medelsförbrukningen under året svarande total investeringsram. Från föregående budgetår kvarstående reservationer bör därvid upplösas och den nya medelsanvisningen endast motsvara skillnaden mellan nämnda båda belopp. En sådan ordning har emellertid icke varit möjlig att införa redan fr. o. m. budgetåret 1961/62. Med hänsyn härtill och då den totala medelsförbrukningen för budgetåret icke torde böra överstiga 65 000 000 kronor, bör investeringarna regleras genom beräkningar av betalningsutfallet för redan beslutade byggnadsföretag samt en därav påkallad anpassning inom nämnda totalram av igångsättningen av i denna proposition redovisade nya byggnadsföretag.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle anslaget för nästa budgetår behöva upptagas till (48 128 000 — 450 000 — 285 000 — 60 000 — 1 000 000 — 300 000 — 250 000 — 750 000) 45 033 000 kronor. Härav belöper i runda tal 24 400 000 kronor på nya sjukhus, 10 600 000 kronor på nya arbeten vid befintliga sjukhus samt 10 000 000 kronor på fortsättningsarbeten vid sistnämnda sjukhus jämte utrednings- och projekteringsmedel.

Slutligen vill jag i detta sammanhang liksom föregående budgetår anmäla fråga om anvisande av medel för att täcka till följd av kostnadsstegringar uppkomna merkostnader för vissa byggnadsföretag vid mentalsjukhusen. De sammanlagda utgifterna för dessa merkostnader beräknas t. o. m. budgetåret 1961/62 uppgå till 17 500 000 kronor, varav hittills anvisats 12 200 000 kronor. En brist på 5 300 000 kronor skulle alltså komma att föreligga. Med hänsyn till de betydande reservationer som förelegat på ifrågavarande anslag har emellertid Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att av anslaget disponera sammanlagt högst 8 730 000 kronor för att bestrida uppkommande merkostnader (jfr bl. a. prop nr 86/1958, 87/1959 och 93/1960). Då hittills anvisade medel och av bemyndigandet utnyttjat belopp om 6 000 000 kronor väl täcker den beräknade förbrukningen under innevarande och nästa budgetår, torde ytterligare finansieringsåtgärder icke nu erfordras. På längre sikt torde också denna fråga kunna lösas i samband med införande av den ändrade anslagsmetodik som jag berört i det föregående.

II. Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.

Förslag av medicinalstyrelsen

Medicinalstyrelsen hemställer i skrivelse den 18 november 1960, att reservationsanslaget till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1961/62 uppföres med 1 280 700 kronor.

Beträffande frågan om anvisande av medel för utrustning av ombyggda och renoverade lokaler vid statens mentalsjukhus anför styrelsen i huvudsak följande.

Psykiatriska sjukhuset i Stockholm. Arbeten med renovering och utvidgning av medicinskt centrum m. m. pågår f. n. För utrustning av nyttillkommande lokaler och komplettering av befintlig utrustning föreligger ett av direktionen överlämnat förslag å 41 000 kronor. Tills vidare torde ett belopp av 20 000 kronor böra preliminärt anvisas för utrustning av de lokaler, som beräknas stå färdiga under budgetåret 1961/62.

Ulleråkers sjukhus i Uppsala. För utrustning av undervisningslokaler och elevrum för högre utbildning av mentalsjukvårdspersonal har preliminärt anvisats 50 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning av utrustningsförslag 53 600 kronor.

Direktionen har överlämnat ett utrustningsförslag å 65 000 kronor för utrustning av undervisningslokaler och elevrum för utbildningscentral m. m. i paviljong Up4. F. n. pågår iordningställandet av lokaler för grundutbildning, etapp 1. Dessa lokaler har förut varit av provisorisk karaktär, såväl i fråga om själva lokalerna som utrustningen. Etapp 2 i ombyggnaden kommer att påbörjas snarast och omfattar undervisningslokaler och

elevrum för utbildningscentral. I avvaktan på granskning av förslaget torde preliminärt 50 000 kronor böra anvisas.

Sammanlagt bör sålunda (3 600 + 50 000) 53 600 kronor anvisas.

Sandby sjukhus vid Strängnäs. Beträffande ombyggnad av administration och medicinskt centrum har direktionen överlämnat ett utrustningsförslag å 385 000 kronor, omfattande möblering av de nya lokalerna, viss komplettering av äldre utrustning samt medicinsk apparatur, inklusive röntgenapparatur. Byggnadsarbetena beräknas påbörjas våren 1961 och delvis vara avslutade sommaren 1962. Utrustningen bör därför påbörjas nästa budgetår. Ett belopp av 150 000 kronor torde preliminärt ställas till sjukhusets förfogande.

Ryhovs sjukhus i Jönköping. Sedan arbetena med paviljong M4 avslutats innevarande höst, beräknas ombyggnad av paviljong K3 kunna påbörjas. Direktionen har framlagt ett utrustningsförslag å 210 000 kronor för komplettering och modernisering av utrustningen. I avvaktan på granskning av utrustningsförslaget bör ett belopp av 170 000 kronor anvisas.

Renoveringen av paviljongerna M1 och M2 omfattar åtta avdelningar och pågår i sjukhusets egen regi. För komplettering och renovering av utrustningen har direktionen framlagt ett utrustningsförslag å 83 000 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att i avvaktan på granskning av utrustningsförslaget 60 000 kronor preliminärt anvisas.

Sammanlagt bör sålunda (170 000 + 60 000) 230 000 kronor anvisas.

S:t Sigfrids sjukhus i Växjö. Direktionen har överlämnat ett förslag å 90 000 kronor till komplettering och modernisering av utrustningen å de två vårdavdelningarna i paviljong M4 samt utrustning av de nya lokalerna för utbildning och bibliotek i f. d. sjukhuschefsbostaden. Renoveringen av avdelningarna torde icke komma att slutföras under nästa budgetår. För att täcka utrustningskostnaderna för utbildningslokaler och bibliotek bör 20 000 kronor preliminärt anvisas i avvaktan på granskning av förslaget.

S:ta Gertruds sjukhus i Västervik. Paviljong 18Ö ingår i den grupp av sju paviljonger, som skall renoveras, och den beräknas stå färdig redan innevarande budgetår. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning av utrustningsförslag att 27 500 kronor anvisas för komplettering och modernisering av utrustningen.

Renovering av den fasta paviljongen sker i sjukhusets egen regi och beräknas vara avslutad innevarande budgetår. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning av utrustningsförslag att 18 850 kronor anvisas. Beloppet torde böra utjämnas till 18 900 kronor.

Renovering av paviljong K3 beräknas vara slutförd sommaren 1961. Direktionen har överlämnat ett utrustningsförslag å 72 000 kronor. I avvaktan på granskning av förslaget torde preliminärt 60 000 kronor anvisas.

Utrustningen på sjukhusets övriga orenoverade paviljonger är till största delen omodern, försliten och bristfällig. Den äldre utrustningen torde komma att utbytas mot ny allt efter som om- och nybyggnadsarbetena fortskrider. Dessa arbeten väntas vara slutförda först efter många år. Enligt medicinalstyrelsens mening bör emellertid vissa inventarier snarast utbytas mot nya på ifrågasvarande avdelningar. Sjukhuset har särskilt anmält be-

hov av nya sängar och bekväma sittmöbler. Medicinalstyrelsen föreslår att 60 000 kronor ställes till sjukhusets förfogande för detta ändamål.

Sammanlagt bör alltså (27 500 + 18 900 + 60 000 + 60 000) 166 400 kronor anvisas.

S:t Olofs sjukhus i Visby. Preliminärt har för kompletterande utrustning till numera ombyggda lokaler för centralkök och tvätt anvisats 10 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning ett belopp av 14 600 kronor för ändamålet. Ytterligare 4 600 kronor bör därför anvisas.

S:t Lars' sjukhus i Lund. Renovering av paviljong M46 pågår f. n. och utföres i sjukhusets egen regi. Efter granskning tillstyrker centrala sjukvårdsberedningen att 90 300 kronor anvisas för kompletteringar och modernisering. Medicinalstyrelsen föreslår, att detta belopp anvisas.

S:t Jörgens sjukhus i Göteborg. För utrustning i samband med utbyggnad av centralköket har preliminärt anvisats 30 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning ett belopp av 50 800 kronor. Ytterligare 20 800 kronor bör sålunda anvisas.

Säters sjukhus. För utrustning av de båda paviljongerna M30 och K31 har preliminärt anvisats 210 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning 242 800 kronor.

I samband med att de s. k. kolonipaviljongerna K17—K21 förses med nytt värmesystem kommer de att bli föremål för en begränsad upprustning. Arbetena har påbörjats och kommer att successivt fortsätta innevarande och nästa budgetår. Direktionen har överlämnat ett utrustningsförslag å 109 700 kronor för i hög grad erforderligt utbyte av det äldre, förslitna möbelbeståndet. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning att 117 550 kronor anvisas för ändamålet.

Sammanlagt bör alltså (32 800 + 117 500) 150 300 kronor anvisas.

Sidsjöns sjukhus i Sundsvall. För komplettering av möbelbeståndet i samband med renoveringar av avdelningar beviljades under innevarande budgetår preliminärt 30 000 kronor. Från centrala sjukvårdsberedningen har under hand meddelats, att direktionens utrustningsförslag å 60 700 kronor granskats och att ett belopp av sammanlagt 63 300 kronor torde komma att tillstyrkas. Medicinalstyrelsen föreslår att (63 300 — 30 000) 33 300 kronor anvisas.

Gådeå sjukhus i Härnösand. För utrustning av de renoverade lokalerna för apotek och laboratorium samt kyrksal och bibliotek har (15 000 + 20 000) 35 000 kronor preliminärt anvisats. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning (22 500 + 26 300) 48 800 kronor för ändamålet. Ytterligare (48 800 — 35 000) 13 800 kronor bör anvisas.

Frösö sjukhus vid Östersund. Pågående renoveringar av avdelningar i sjukhusets egen regi kommer att avslutas med avdelning 2C. Direktionen har överlämnat ett förslag om viss komplettering av utrustningen, slutande på 9 930 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att 8 100 kronor anvisas, vilket belopp tillstyrkts av centrala sjukvårdsberedningen.

Umedalens sjukhus vid Umeå. För komplettering och modernisering av avdelning KC3 i samband med renovering har direktionen framlagt ett utrustningsförslag å 27 000 kronor. Byggnadsarbetena beräknas vara avslutade under år 1961. I avvaktan på granskning av förslaget torde preliminärt 20 000 kronor böra anvisas.

Beträffande vissa preliminärt anvisade belopp yttrar styrelsen i huvudsak följande.

Till *S:ta Annas sjukhus i Nyköping* har för utrustning i samband med ombyggnad av administrationsbyggnaden preliminärt anvisats 35 000 kronor. Definitivt belopp kan ännu icke föreslås.

För utrustning av tillbyggnad till gymnastikhus och av samlingsal m. m. vid *Västra Ny sjukhus i Motala* har preliminärt anvisats 25 000 kronor. Slutligt belopp kan icke föreslås, då utrustningsförslaget ännu icke slutgranskats.

För utrustning efter ombyggnad av administrationsbyggnaden vid *S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg* har preliminärt anvisats 345 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen har tillstyrkt ett belopp av 274 500 kronor, vari kostnad för röntgenapparat, 113 000 kronor, i avvaktan på viss utredning icke medräknats. Från sjukhuset har numera visats, att sjukhuset från olika sjukvårdsinrättningar i Hälsingborg erhåller så god service, att behov av röntgendiagnostisk apparatur i föreslagen omfattning icke föreligger. Styrelsen har icke något att erinra mot att röntgenapparat tills vidare icke anskaffas till sjukhuset, varför (345 000—274 500) 70 500 kronor bör återredovisas.

Till *Restads sjukhus i Vänersborg* har för utrustning av kyrksalen efter renovering anvisats 25 000 kronor. Styrelsen kan ännu ej föreslå definitivt belopp.

Till utrustning av gymnastiksal, serveringslokaler m. m. vid *Källshagens sjukhus i Vänersborg* har preliminärt anvisats 35 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning ett belopp av 35 100 kronor. Det preliminärt anvisade beloppet torde vara tillfyllest.

Styrelsen anför vidare beträffande inköp av viss medicinsk utrustning:

I den numera slutförda utredningen beträffande den röntgendiagnostiska verksamheten vid statens mentalsjukhus har uppdragits vissa riktlinjer för anskaffning av apparatur vid upprustning av äldre och utrustning av nyinrättade röntgenavdelningar. De sakkunniga föreslår röntgendiagnostikapparater av 3-fastyp med en maximal spänning av 125 kV samt ifråga om undersökningsstativ en kombination av s.k. forsellstativ och universalsbord.

Direktionerna för *Ryhovs sjukhus* och *Ulleråkers sjukhus* har gjort framställningar om medel för utbyte av viss röntgenapparat av äldre typ. Styrelsen föreslår, att medel anvisas för anskaffning av apparatur i enlighet med utredningens riktlinjer — för Ryhovs sjukhus en apparat och

för Ulleråkers sjukhus en apparat, forsellstativ och universalbord. Kostnaderna härför uppgår till (76 300 + 143 700) 220 000 kronor. Kostnadsberäkningarna för röntgenapparaturen har granskats av centrala sjukvårdsberedningen.

Styrelsen föreslår vidare, att liksom under de närmast föregående budgetåren 150 000 kronor anvisas för inköp av annan medicinsk utrustning.

Sammanlagt erfordras sålunda för anskaffande av röntgenapparatur och annan medicinsk utrustning ett belopp av (220 000 + 150 000) 370 000 kronor.

Det totala medelsbehovet skulle i enlighet härmed uppgå till (20 000 + 53 600 + 150 000 + 230 000 + 20 000 + 166 400 + 4 600 + 90 300 + 20 800 + 150 300 + 33 300 + 13 800 + 8 100 + 20 000 — 70 500 + 370 000) 1 280 700 kronor.

Förslag av mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation

Efter samråd med medicinalstyrelsen och mentalsjukvårdsberedningen framlägger mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation i skrivelse den 15 december 1960 förslag till utrustning av dels nya mentalsjukhus och dels nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus och hemställen, att för nämnda ändamål anvisas ett belopp av 1 943 200 kronor.

Delegationen anför.

Falbygdens sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208) att — med godkännande av de av delegationen preliminärt beräknade kostnaderna för utrustning av Falbygdens sjukhus till 3 475 000 kronor, motsvarande 3 620 000 kronor inklusive merkostnader för allmän varuskatt — utöver för budgetåret 1959/60 anvisade 25 000 kronor för innevarande budgetår anvisa ytterligare 3 230 000 kronor för ändamålet. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t att utlägga beställningar för sjukhusets utrustning intill ett belopp av högst 350 000 kronor. Falbygdens sjukhus beräknas bli helt färdigställt under sommaren 1961. För fortsatt utrustning av sjukhuset bör således för nästa budgetår preliminärt anvisas återstoden av den beräknade kostnaden eller (3 620 000 — 3 255 000) 365 000 kronor.

Mellringe sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208) att för utrustning av vissa i propositionen angiva byggnadsobjekt vid Mellringe sjukhus och för anskaffande av telefonväxel — för vilket sistnämnda ändamål medicinalstyrelsen erhållit beställningsbemyndigande enligt Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1959 — för innevarande budgetår anvisa sammanlagt 213 600 kronor, avseende även merkostnader för allmän varuskatt. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t att låta utlägga beställningar för utrustning av sjukhuset intill ett belopp av 975 000 kronor i och för partiupphandling i samband

med inköp av viss materiel till Falbygdens sjukhus, sjukhuset i Bollnäs och förevarande sjukhus.

Viss till partiupphandling hänförd materiel — bl. a. möbler, mattransportvagnar och en del textila persedlar — har befunnits icke böra omfattas av sådan upphandling. För innevarande budgetår kommer beställningsbemyndigandet därför att utnyttjas till endast omkring 495 000 kronor. Detta belopp bör således anvisas för nästa budgetår. För att möjliggöra upphandling av utrustning till byggnader, som beräknas bli färdigställda under budgetåret 1961/62, erfordras beställningsbemyndigande intill ett belopp av högst 1 200 000 kronor.

Sjukhuset i Bollnäs. Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208) att för utrustning av vissa i propositionen angivna byggnader för innevarande budgetår anvisa sammanlagt 224 000 kronor, avseende även merkostnader för allmän varuskatt. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t att låta utlägga beställningar för utrustning av sjukhuset intill ett belopp av 825 000 kronor i och för partiupphandling i samband med inköp av viss materiel till Falbygdens, Mellringe och förevarande sjukhus.

Viss till partiupphandling hänförd materiel — bl. a. möbler, mattransportvagnar och en del textila persedlar — har befunnits icke böra omfattas av sådan upphandling. För innevarande budgetår kommer beställningsbemyndigandet därför att utnyttjas till endast omkring 450 000 kronor. Detta belopp bör således anvisas för nästa budgetår.

För att möjliggöra upphandling av utrustning till byggnader, som beräknas bli färdigställda under budgetåret 1962/63, erfordras beställningsbemyndigande intill ett belopp av 1 000 000 kronor.

För utrustning av nya sjukhus uppgår medelsbehovet enligt nämnda beräkningar sålunda till (365 000 + 495 000 + 450 000) 1 310 000 kronor.

S:t Olofs sjukhus. Kostnaderna för utrustningen av sjukhusets nya arbetsterapibyggnad har efter granskning av ingivet förslag visat sig uppgå till 102 600 kronor. För innevarande budgetår har preliminärt anvisats sammanlagt 93 780 kronor. Sålunda erfordras ytterligare (102 600 — 93 780) 8 820 kronor för ändamålet.

Vipeholms sjukhus. Tre vårdpaviljonger med sammanlagt (1 × 24 + 2 × 18) 60 vårdplatser samt administrationsbyggnad, allt ingående i avdelning för vård av höggradigt psykiskt efterblivna barn, beräknas bli färdigställda på nyåret 1963. För att möjliggöra påbörjande av upphandlingsförfarande för anskaffande av utrustning till ifrågavarande byggnadsobjekt, torde delegationen bemyndigas att utlägga beställningar å erforderligt materiel intill ett belopp om 200 000 kronor.

S:t Jörgens sjukhus. Kostnaderna för utrustning av de nyuppförda vårdpaviljongerna M4 och K4 har efter granskning av avgivna utrustningsförslag visat sig uppgå till 374 100 kronor. Preliminärt har anvisats sammanlagt 343 900 kronor för innevarande budgetår. För ändamålet erfordras sålunda ytterligare (374 100 — 343 900) 30 200 kronor.

Byggnaden för administration och medicinskt centrum är under uppförande och beräknas vara färdigställd under innevarande budgetår. Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition nr 93 framlagt förslag beslöt 1960 års riksdag (rskr. 208) att för utrustning av denna byggnad preliminärt anvisa sammanlagt 260 500 kronor, avseende även merkostnader för allmän varuskatt, i avvaktan på granskning av ett av direktionen för sjukhuset under hand avlämnat utrustningsförslag om 280 000 kronor. Direktionen har sedermera framlagt ett utrustningsförslag om 886 000 kronor. I avvaktan på slutlig granskning av detta torde ett belopp om ytterligare 260 500 kronor vara tillfyllest under nästa budgetår. Denna beräkning av medelsbehovet grundar sig på en jämförelse med de beräknade kostnaderna för motsvarande lokaler vid Falbygdens sjukhus.

En byggnad för samlingsaal är likaledes under uppförande och beräknas vara färdigställd vid ingången av budgetåret 1962/63. Direktionen för sjukhuset har under hand framlagt ett utrustningsförslag för byggnadsobjekt om 135 000 kronor. I avvaktan på granskning av förslaget torde ett belopp om 115 000 kronor vara tillfyllest för nästa budgetår.

Sjukhusets vårdpaviljong MK3 är under uppförande och beräknas vara färdigställd vid ingången av budgetåret 1962/63. Direktionen för sjukhuset har under hand framlagt ett utrustningsförslag för byggnaden om 280 000 kronor. Medelsbehovet bör beräknas med hänsyn till kostnaderna i medeltal för utrustning av vårdavdelningar av motsvarande typ vid de nya sjukhusen. Därvid uppgår utrustningskostnaderna till 302 000 kronor.

För utrustning av nyuppförda byggnader vid S:t Jörgens sjukhus bör sålunda (30 200 + 260 500 + 115 000 + 302 000) 707 700 kronor anvisas.

Restads sjukhus. För utrustning av sjukhusets nya vårdpaviljonger M15 och K16 har för innevarande budgetår anvisats sammanlagt 687 720 kronor. Efter granskning av utrustningsförslag har kostnaderna visat sig uppgå till 604 400 kronor, varför skillnadsbeloppet eller 83 320 kronor bör återredovisas.

Erforderliga medel för utrustning av nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus uppgår sålunda till (8 820 + 707 700 — 83 320) 633 200 kronor.

Det totala medelsbehovet nästa budgetår för utrustning av dels nya mentalsjukhus och dels nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus skulle i enlighet härmed uppgå till (1 310 000 + 633 200) 1 943 200 kronor, inklusive merkostnader för allmän varuskatt.

Vidare torde delegationen bemyndigas att för nästa budgetår utlägga beställningar å utrustning för nya mentalsjukhus och nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus intill ett belopp om sammanlagt (1 200 000 + 1 000 000 + 200 000) omkring 2 400 000 kronor.

Departementschefen

För utrustning av ombyggda och renoverade lokaler vid de statliga mentalsjukhusen samt för anskaffande av modern röntgenapparat och annan medicinsk utrustning vid sjukhusen har *medicinalstyrelsen* anmält ett

medelsbehov av 1 280 700 kronor. För samtliga berörda sjukhus föreligger av vederbörande sjukhusdirektioner upprättade utrustningsförslag. I några fall har av styrelsen angivna utrustningskostnader endast kunnat upptagas med preliminära belopp i avbidan på centrala sjukvårdsberedningens granskning av utrustningsförslagen. De slutliga kostnaderna torde emellertid i dessa fall otvivelaktigt komma att överstiga de av styrelsen preliminärt angivna beloppen.

Till utrustning av lokaler för medicinskt centrum m. m. vid S:ta Annas sjukhus har för innevarande budgetår preliminärt anvisats 35 000 kronor. Medicinalstyrelsen har på grund av byggnadsfrågans läge vid tiden för anslagsframställningens avgivande ej äskat ytterligare medel för lokalernas utrustning. Enligt beslut den 27 januari 1961 har Kungl. Maj:t numera uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i enlighet med ett av mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation framlagt förslag vidtaga erforderliga ombyggnadsarbeten vid sjukhuset för att inom administrationsbyggnaden, inklusive nuvarande bostad för sjukhuschefen, anordna lokaler för sjukhusets medicinska centrum. Dessa ombyggnadsarbeten beräknas kunna slutföras under januari månad 1962. Enligt vad jag under hand inhämtat har centrala sjukvårdsberedningen numera slutfört granskningen av förslaget till utrustning av byggnaden samt tillstyrkt, att härför anskaffas utrustning till ett belopp av 96 500 kronor. Ytterligare 61 500 kronor bör därför anvisas.

Enligt vad jag vidare under hand erfarit har centrala sjukvårdsberedningen numera även slutfört granskningen av föreliggande utrustningsförslag beträffande undervisningslokaler och elevrum för utbildningscentral m. m. i paviljong Up4 vid Ulleråkers sjukhus, paviljongerna K3, M1 och M2 vid Ryhovs sjukhus, paviljong K3 vid S:ta Gertruds sjukhus, avdelningar vid Sidsjöns sjukhus och avdelning KC3 vid Umedalens sjukhus. Beträffande Sidsjöns sjukhus tillstyrker nu beredningen utrustning till ett belopp av 63 300 kronor. Jag förordar därför medicinalstyrelsens förslag, att ytterligare 33 300 kronor anvisas. Med hänsyn till resultatet av beredningens granskning i övrigt bör — utöver av medicinalstyrelsen preliminärt äskade belopp — ytterligare (24 900 + 15 900 + 6 700 + 5 800) 53 300 kronor anvisas.

Medicinalstyrelsen har föreslagit, att 20 000 kronor preliminärt anvisas för utrustning av två avdelningar i paviljong M4 vid S:t Sigfrids sjukhus samt utrustning av nya lokaler för utbildning och bibliotek vid samma sjukhus. Renoveringen av de två avdelningarna torde emellertid icke kunna ske under nästa budgetår. Medelsanvisning för denna utrustning bör därför anstå. Centrala sjukvårdsberedningen har emellertid numera efter granskning av förslaget till utrustning av de nya lokalerna för utbildning och bibliotek tillstyrkt anskaffande av utrustning till ett belopp av 20 100 kronor. Jag förordar därför, att nämnda belopp anvisas för nästa budgetår.

Då det är angeläget, att Ryhovs och Ulleråkers sjukhus förses med modern röntgenapparat, har jag ansett mig böra tillstyrka styrelsens äskanden i denna del. Även i övrigt anser jag mig kunna godtaga av medicinalstyrelsen framlagda utrustningsförslag.

För utrustning av nya sjukhus och nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus har *mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation* anmält ett medelsbehov av 1 943 200 kronor. Av detta belopp hänför sig 1 310 000 kronor till utrustning av nya sjukhus — Falbygdens och Mellringe sjukhus samt Bollnässjukhuset — och 633 200 kronor till utrustning av befintliga sjukhus. Härutöver har delegationen anmält behov av att kunna utlägga beställningar å utrustning för Mellringe sjukhus, Bollnässjukhuset och Vipeholms sjukhus intill ett sammanlagt belopp av 2 400 000 kronor.

Mot delegationens äskanden av medel för utrustning av Mellringe sjukhus och sjukhuset i Bollnäs har jag i och för sig icke någon erinran. På grund av det beräknade betalningsutfallet av beställningar enligt givna bemyndiganden anser jag mig emellertid för nästa budgetår böra räkna med en minskning av medelsbehovet för Mellringe sjukhus till 350 000 kronor och för sjukhuset i Bollnäs till 310 000 kronor. För utrustning av Falbygdens sjukhus beräknar jag i enlighet med delegationens förslag 365 000 kronor. Jag förordar sålunda, att medelsanvisningen för dessa tre nya sjukhus begränsas till (350 000 + 310 000 + 365 000) 1 025 000 kronor. Detta belopp understiger det av delegationen äskade med 285 000 kronor.

Delegationens förslag om medelsanvisning för utrustning av befintliga sjukhus anser jag mig böra biträda.

För en rationell upphandling av utrustning till Mellringe sjukhus, Bollnässjukhuset och Vipeholms sjukhus torde Kungl. Maj:t böra i enlighet med delegationens förslag bemyndigas att medgiva utläggande av beställningar å utrustning för dessa sjukhus. Med hänsyn till de ändrade byggnadstider, som jag berört i det föregående under investeringsanslaget, torde emellertid bemyndigandet böra utsträckas att gälla även Katrineholmssjukhuset. Den sammanlagda kostnadsramen torde därvid böra fastställas till 3 000 000 kronor.

Medelsbehovet för nästa budgetår skulle sålunda uppgå till (1 280 700 + 61 500 + 53 300 + 100 + 1 943 200 — 285 000) 3 053 800 kronor eller i runt tal 3 054 000 kronor. Anslaget, som för innevarande budgetår uppförts med 7 306 000 kronor, bör sålunda för nästa budgetår nedräknas med 4 252 000 kronor till 3 054 000 kronor.

III. Hemställan

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat skulle det sammanlagda medelsbehovet under investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid

statens mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1961/62 uppgå till 45 033 000 kronor enligt i det följande redovisad sammanställning.

I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande inom ramen för tillgängliga medel erforderlig ändring av medelsdispositionen få vidtagas.

Under reservationsanslaget till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. skulle medelsbehovet uppgå till 3 054 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. besluta att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade förslag må *dels* utföras de nya arbeten, som redovisas i följande sammanställning, *dels ock* beräknas medel för nämnda arbeten ävensom för övriga i sammanställningen angivna ändamål med de belopp, som framgår av densamma:

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1961/62	
			Fortsättningsarbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
<i>Psykiatriska sjukhuset:</i>				
a) Renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m.	630 000	300 000	330 000	
b) Merkostnad för renovering av vissa vårdavdelningar.	400 000	300 000	100 000	
<i>Ulleråkers sjukhus:</i>				
a) Uppförande av byggnader för centralkök samt rörelseterapi.	3 000 000	1 300 000	1 200 000	
b) Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning, etapp I, samt vissa vårdavdelningar, MK75.	10 450 000	150 000		
c) Upprustning av vårdpaviljongerna M11 och K14.	1 000 000			400 000
d) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen.	710 000			350 000
e) Påbyggnad av befintligt vattentorn.	265 000			265 000
f) Vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar.	4 000 000			
<i>Sjukhus i Katrineholm för vård av psykopater:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	14 400 000	4 226 000	6 000 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.	110 000			110 000
<i>Ryhovs sjukhus:</i>				
a) Renovering av vårdpaviljongerna M4 och K3.	2 900 000	2 450 000		
b) Renovering av vårdpaviljong M3	2 900 000			

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1961/62	
			Fortsättningsarbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
c) Uppförande av vårdpaviljong MK3.....	5 750 000			1 000 000
d) Viss ombyggnad av administrationsbyggnaden.....	70 000			70 000
<i>S:ta Gertruds sjukhus:</i>				
a) Upprustning av vårdpaviljong K33.....	860 000	755 000	105 000	
b) Uppförande av vårdpaviljong MK1.....	4 925 000	1 100 000	500 000	
c) Renovering av vårdpaviljong M32	1 060 000			500 000
d) Uppförande av nytt vattentorn	275 000			275 000
e) Anordnande av provisoriska undercentraler inom sjukhusets äldre byggnader.....	200 000			200 000
<i>S:t Lars' sjukhus:</i>				
a) Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning samt vissa vårdavdelningar, MK1.....	11 000 000	150 000		
b) Uppförande av vårdpaviljongerna MK81 och MK82.....	3 400 000			600 000
c) Vissa gemensamma yttre arbeten	2 800 000			500 000
d) Renovering av vårdpaviljong K44.....	2 100 000			1 000 000
e) Renovering av vårdpaviljong M9	1 100 000			500 000
f) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen.....	500 000			500 000
g) Påbyggnad av befintligt vattentorn.....	245 000			245 000
<i>Vipeholms sjukhus:</i>				
Uppförande av vårdenhet för höggradigt psykiskt efterblivna barn...	1 900 000	500 000	600 000	
<i>S:t Jörgens sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljong MK3.....	3 970 000	2 950 000	500 000	
b) Uppförande av vårdpaviljong MK4.....	3 900 000			800 000
c) Uppförande av byggnad för arbets- och rörelseterapi.....	3 800 000			800 000
<i>Restads sjukhus:</i>				
a) Renovering av vårdpaviljong M5	1 700 000			1 000 000
b) Upprustning av centralköket....	75 000			75 000
c) Påbyggnad av befintligt vattentorn.....	265 000			265 000
<i>Falbygdens sjukhus:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande	31 000 000	28 625 000	2 375 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	100 000			100 000

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1961/62	
			Fortsättningsarbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
<i>Mellringe sjukhus:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande	30 470 000	17 775 000	3 000 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	110 000			110 000
<i>Sjukhus i Sala för vård av högradigt psykiskt efterblivna:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	24 200 000	5 600 000	7 500 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	100 000			100 000
<i>Sätters sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljongerna MK2 och MK3.....	4 500 000	1 100 000	500 000	
b) Vissa yttre arbeten m.m.....	900 000		900 000	
<i>Sjukhus i Bollnäs:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande.	32 000 000	13 950 000	5 000 000	
b) Anläggning för smittrening av avloppsvatten.....	115 000			115 000
<i>Frösö sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljong MK13.....	3 300 000			
b) Uppförande av ny panncentral..	1 800 000			1 000 000
<i>Elektriska arbeten .....</i>	293 000			293 000
		Summa	28 610 000	11 173 000
<i>Utrednings- och projekteringsmedel..</i>	5 250 000		5 250 000	
Totalsumma			45 033 000	

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att intill ett belopp av omkring 3 000 000 kronor medgiva utläggande av beställningar å utrustning till psykopatsjukhuset i Katrineholm, Mellringe sjukhus, sjukhuset i Bollnäs samt Vipeholms sjukhus;

III. till *Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.* under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 45 033 000 kronor; samt

IV. till *Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 054 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Erik Andersson

Län och sjukhus	Beräknat platsbehov					Medel- beläg- ning 1959	Fast- ställt platsan- tal 1959	Föreslaget platsantal		Anm.
	1956 års rev. general- plan	4-pro- mille- regeln	invente- ring den 8 juni 1959	invente- ring den 1 juli 1960	nuva- rande plan			1956 års rev. general- plan	nuva- rande plan	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Uppsala län och norra delen av Stockholms län Ulleråkers sjukhus: definitiva platser	586 841 ¹ 1 427	} 920	531 2	569 2	} 900	1 573	1 480	1 253 ³	874	Till platsantalet 874 kommer 60 riksplatser för tbc-patienter, 52 platser för mentalt sjuka barn och ungdomar samt 210 platser för höggradigt psykiskt efterblivna
övergångsplatser.										
2. Södermanlands län Sundby sjukhus: definitiva platser övergångsplatser.	788	900	733	713	750	1 021	895	779	470	
Sekundärvd. i Ribbingelund.....						122	120	120	700	
Sekundärvd. i Rosöga.....						122	120	120		
S:ta Annas sjukhus.....						211	206	—	—	
Nytt sjukhus i Nyköping.....								—	280	

Kungl. Maj:s proposition nr 66 år 1961

¹ Enligt 1956 års generalplan skulle upptagningsområdet för Ulleråkers sjukhus omfatta, förutom Uppsala län, även Västmanlands län.

² Uppgifter avseende endast norra delen av Stockholms län saknas.

³ Uppgiften innefattar även 60 riksplatser för tbc-patienter. Jfr i övrigt not 1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
3. Jönköpings län... Ryhovs sjukhus:.. definitiva platser övergångsplatser Nytt sjukhus i länet.....	1 189	1 140	971	980	1 000	1 582	1 400	1 131 —	720 500	280	
4. Kronobergs län.... S:t Sigfrids sjukhus: definitiva platser övergångsplatser	848	640	830	927	700	993	1 130	794	700	200	Uppgifterna beträffande S:t Sigfrids sjukhus om beläggning, fastställt platsantal och föreslaget platsantal innefattar ej 100 riksplatser för psykopater
5. Kalmar län..... S:ta Gertruds sjukhus:..... definitiva platser övergångsplatser Nytt sjukhus i södra länsdelen...	870	960	942	963	940	1 230	986	794	524	550 416	Uppgifterna beträffande S:ta Gertruds sjukhus om beläggning, fastställt platsantal och föreslaget platsantal innefattar ej 34 riksplatser i s.k. fast paviljong
6. Kristianstads..... och Malmöhus län....	200 1 120 1 193		917	897							
	2 513 ¹	2 630	2 284	2 310 —83 ² 2 227	2 300						
S:t Lars' sjukhus: definitiva platser						1 432	1 394	1 006	873		Till platsantalet 873 kommer 60 riksplatser för tbc-patienter och 50 platser för mentalt sjuka barn och ungdomar

¹ Uppgiften avser upptagningsområdena för resp. Gullberna, S:t Lars' och S:ta Maria sjukhus.

² Patienter i familjevård vid S:t Lars' och S:ta Maria sjukhus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
övergångsplatser								—	327	
S:t Maria sjukhus: definitiva platser						1 533	1 350	1 146	1 100	Platsantalet 1 100 är preliminärt
övergångsplatser								—	—	
7. Göteborgs och Bohus län.....	965	870	883	899	885					
S:t Jörgens sjukhus:.....						531	541	775	775	
definitiva platser								—	—	
övergångsplatser								—	—	
Sekundärvd. i Uddevalla.....						119	107	110	110	
8. Älvsborgs län.....	1 610	1 490	1 283	1 369	1 400					
Restads sjukhus:..						1 278	1 204	1 072	802	
definitiva platser								—	400	
övergångsplatser								—	—	
Nytt sjukhus i länet.....								400	600	
9. Värmlands län ...	1 102	1 160	1 013	1 021	1 000					
Mariebergs sjukhus:						1 152	1 144	1 025	838	
definitiva platser								—	162	
övergångsplatser								—	—	
Nytt sjukhus i länet.....								—	162	
10. Kopparbergs län ..	1 591	1 150	1 320	1 257	1 250					
Säters sjukhus:...						1 216	1 164	1 083	804	
definitiva platser								—	—	
										Uppgifterna beträffande Säters sjukhus om beläggning, fastställt platsantal och föreslaget platsantal innefattar ej 37 riksplatser i s. k. i fast paviljong

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
övergångsplatser								—	} 600		
Sekundäravd. i Pärby						155	151	151			
Sekundäravd. i Olofsfors						122	160	160		—	
Nytt sjukhus i länet								—	450		
11. Jämtlands län....	812	570	509	499	550						
Frösö sjukhus: ...						893	813				
definitiva platser								688	544		
övergångsplatser								—	—		
Sekundäravd. i Järvsö						59	55	55	—		

I 1956 års generalplan angivet plats-
behov för Jämtlands län och plats-
antal för Frösö sjukhus är på grund
av inadekvat siffermaterial för högt
beräknande

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.	3
Framställning från mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation	3
<i>Inledning . . . . .</i>	<i>3</i>
<i>Psykiatriska sjukhuset i Stockholm . . . . .</i>	<i>8</i>
Renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m.	8
Merkostnad för renovering av vissa vårdavdelningar	8
<i>Ulleråkers sjukhus i Uppsala . . . . .</i>	<i>9</i>
Plan för upprustning	9
Uppförande av byggnader för centralkök samt rörelseterapi	11
Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning, etapp I, samt vissa vårdavdelningar, MK75	12
Upprustning av vårdpaviljongerna M11 och K14	15
Rationaliseringsarbeten inom panncentralen	16
Påbyggnad av befintligt vattentorn	16
Vårdenhet för mentalt sjuka barn och ungdomar	16
<i>Mentalsjukvårdens organisation i Södermanlands län . . . . .</i>	<i>18</i>
<i>Sjukhus i Katrineholm för vård av psykopater . . . . .</i>	<i>23</i>
Byggnadsarbetenas fortsättande	23
Anläggning för smittrening av avloppsvatten	24
<i>Ryhovs sjukhus i Jönköping . . . . .</i>	<i>24</i>
Plan för upprustning	24
Renovering av vårdpaviljongerna M4 och K3	26
Renovering av vårdpaviljong M3	27
Uppförande av vårdpaviljong MK3	27
Viss ombyggnad av administrationsbyggnaden	28
<i>S:t Sigfrids sjukhus i Växjö . . . . .</i>	<i>28</i>
Principplan	28
<i>S:ta Gertruds sjukhus i Västervik . . . . .</i>	<i>33</i>
Plan för upprustning	33
Upprustning av vårdpaviljong K33	35
Uppförande av vårdpaviljong MK1	35
Renovering av vårdpaviljong M32	36
Uppförande av nytt vattentorn	37
Anordnande av provisoriska undercentraler inom sjukhusets äldre byggnader	37

	Sid.
<i>S:t Lars' sjukhus i Lund</i>	38
Plan för upprustning	38
Uppförande av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning samt vissa vårdavdelningar, MK1	40
Uppförande av vårdpaviljongerna MK81 och MK82	42
Vissa gemensamma yttre arbeten	42
Renovering av vårdpaviljong K44	43
Renovering av vårdpaviljong M9	43
Rationaliseringsarbeten inom panncentralen	44
Påbyggnad av befintligt vattentorn	45
<i>Vipeholms sjukhus i Lund</i>	45
Uppförande av vårdenhet för höggradigt psykiskt efterblivna barn	45
<i>S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg</i>	46
Permanentning av vägar	46
<i>S:t Jörgens sjukhus i Göteborg</i>	46
Uppförande av vårdpaviljong MK3	46
Uppförande av vårdpaviljong MK4	46
Uppförande av byggnad för arbets- och rörelseterapi	47
Anläggande av bollplan	48
<i>Restads sjukhus i Vänersborg</i>	48
Principplan	48
Renovering av vårdpaviljong M5	52
Upprustning av centralköket	52
Påbyggnad av befintligt vattentorn	53
<i>Falbygdens sjukhus i Falköping</i>	53
Byggnadsarbetenas fortsättande	53
Anläggning för smittrening av avloppsvatten	54
<i>Mariebergs sjukhus i Kristinehamn</i>	54
Plan för sjukhusets slutliga färdigställande	54
<i>Mellringe sjukhus i Örebro</i>	56
Byggnadsarbetenas fortsättande	56
Anläggning för smittrening av avloppsvatten	57
<i>Sjukhus i Sala för vård av höggradigt psykiskt efterblivna</i>	57
Byggnadsarbetenas fortsättande	57
Anläggning för smittrening av avloppsvatten	58
<i>Säters sjukhus</i>	58
Plan för upprustning	58
Uppförande av vårdpaviljongerna MK2 och MK3	60
Vissa yttre arbeten m. m.	61
<i>Sjukhus i Bollnäs</i>	61
Byggnadsarbetenas fortsättande	61
Anläggning för smittrening av avloppsvatten	62
<i>Sidsjöns sjukhus i Sundsvall</i>	62
Uppförande av serveringslokal samt byggnad för omklädningsrum vid idrottsplatsen	62
Permanentbeläggning av vägar, etapp I	62

	Sid.
<i>Frösö sjukhus vid Östersund</i>	63
Plan för upprustning	63
Uppförande av vårdpaviljong MK13	65
Uppförande av ny panncentral	66
<i>Elektriska arbeten vid vissa statens mentalsjukhus</i>	66
<i>Utrednings- och projekteringsmedel</i>	68
Yttranden	69
Departementschefen	74
II. Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.	83
Förslag av medicinalstyrelsen	83
Förslag av mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation	87
Departementschefen	89
III. Hemställan	91
Bilaga	95